

ZAMĘT NA BLISKIM
WSCHODZIE s. 20

MAŁŻEŃSTWO
TO FUNDAMENT s. 18

RELIKWIE ŻŁÓBKA
W BETLEJEM s. 54

08.12.2019

nr 49 (738)

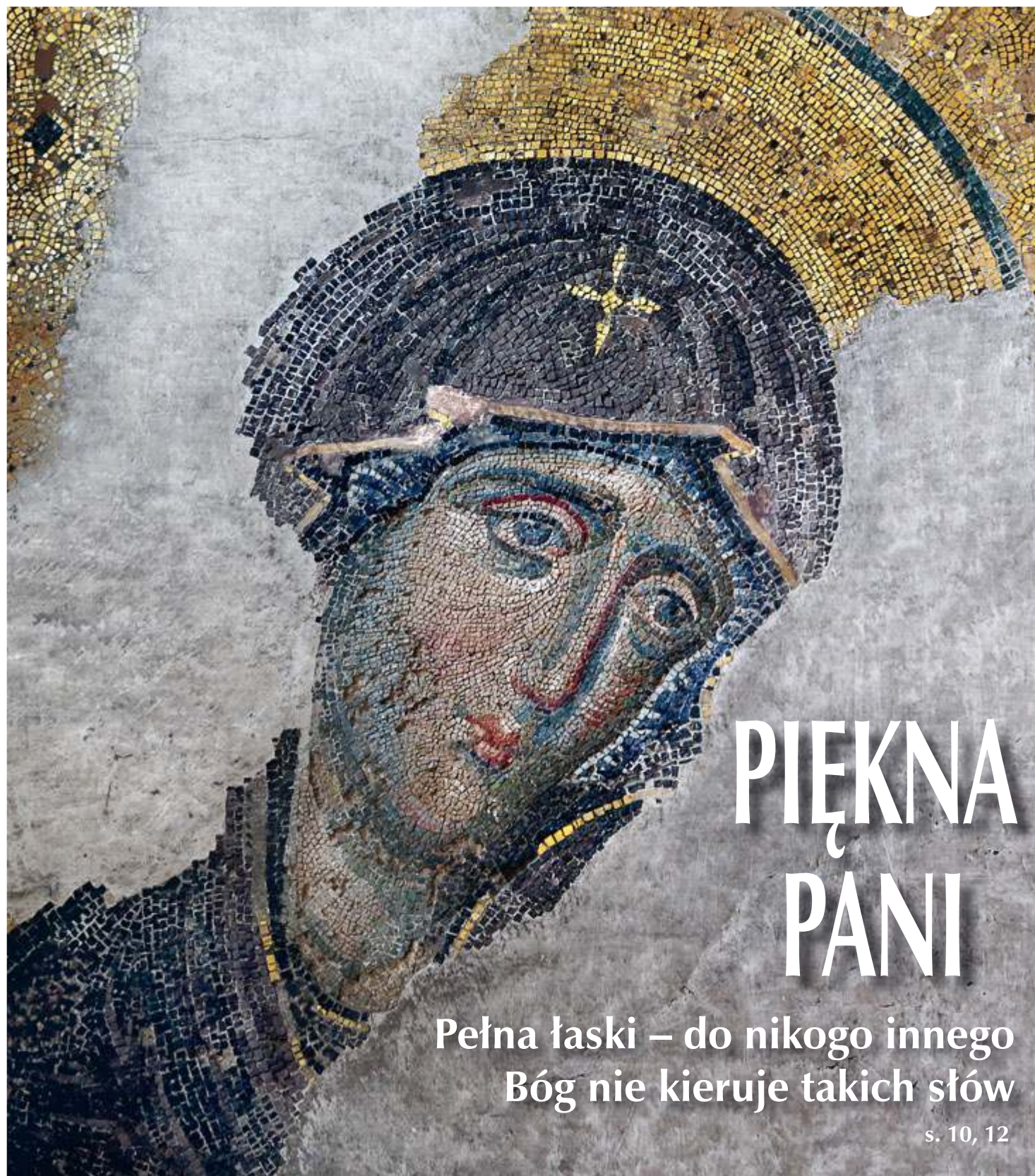
cena 4 zł
(w tym 8% VAT)

NR INDEKSU 205 109

ISSN 1734-9079

www.idziemy.pl

idziemy

PIĘKNA PANI

Pełna łaski – do nikogo innego
Bóg nie kieruje takich słów

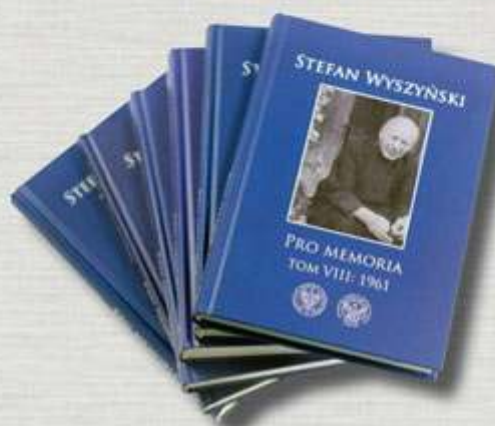
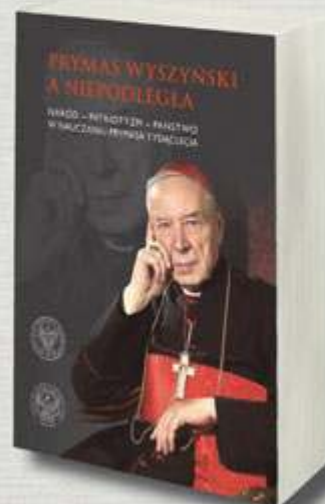
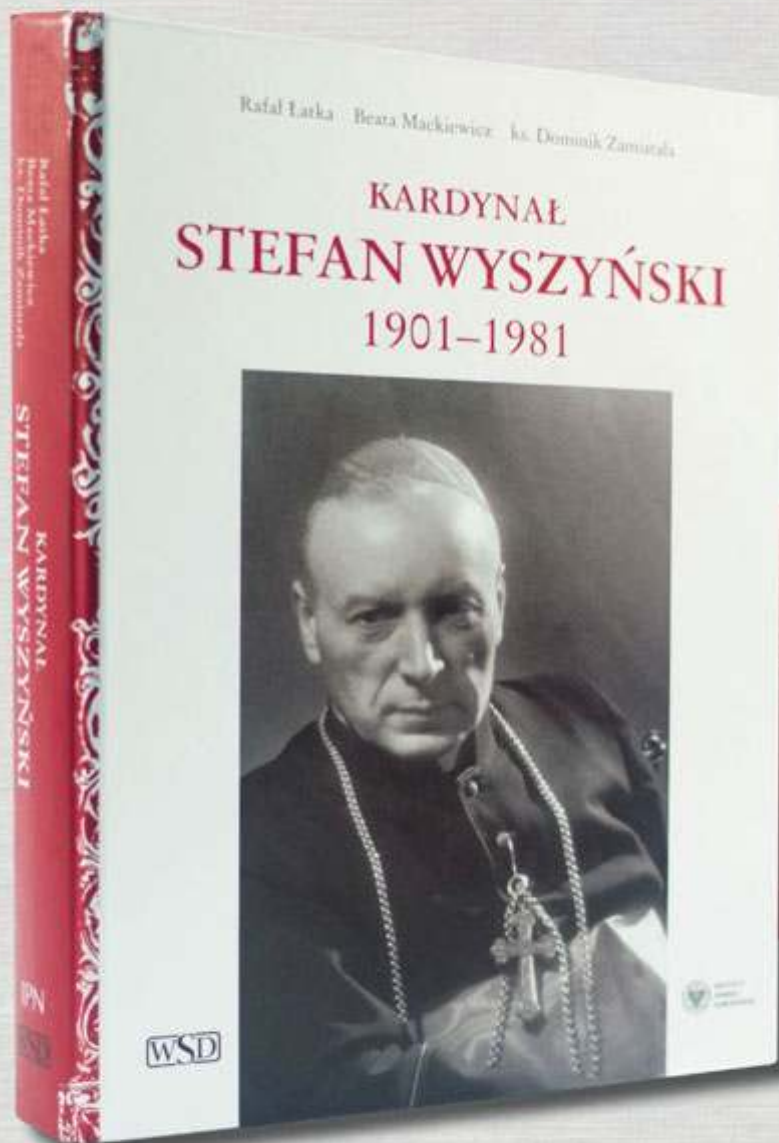
s. 10, 12

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

IPN poleca!

7 CZERWCA 2020
BEATYFIKACJA KARDYNAŁA
STEFANA WYSZYŃSKIEGO

Zapraszamy do księgarni IPN
i punktów sprzedaży w całej Polsce
IPN.POCZYTAJ.PL
Spotkaj nas na Facebooku:
[@KSIEGARNIA.IPN](https://www.facebook.com/KSIEGARNIA.IPN)

ks. Henryk Zieliński

Depcząca węża

Niewiasta depcząca głowę węża to chyba najbardziej rozpowszechnione wyobrażenie Niepokalanej Dziewicy Maryi. Zawiera ono w sobie wiele odniesień biblijnych i treści duchowych.

Już w Księdze Rodzaju w odpowiedzi na grzech pierworodny znajdujemy słowa Boga wypowiedziane do biblijnego węża, symbolizującego szatana: „Wprowadzam nieprzyjaźń między ciebie a niewiastę, pomiędzy potomstwo twoje i potomstwo jej: ono zmiażdży ci głowę, a ty zmiażdżysz mu piętę” (Rdz 3,15). Odczytujemy w tym nade wszystko zapowiedź przyjścia na świat Odkupiciela, który przez swoją śmierć i zmartwychwstanie pokona szatana i dopełni zbawienia ludzkości. Samo wydanie na świat Jezusa Chrystusa jest już udziałem w tym zdeptaniu głowy węża. Ale jest nim również tajemnica niepokalanego poczęcia. Jeśli bowiem wszyscy przez samą przynależność do rodzaju ludzkiego ponosimy skutki grzechu zwanego pierworodnym, to Maryja została od nich uchroniona ze względu godność Matki Bożej i na przyszłe zasługi Jej Syna. Została poczęta w sposób niepokalany i przez całe życie była „pełna łaski”. Nigdy nie popełniła niczego, co byłoby grzechem. W tym znaczeniu Ona również osobiście deptała głowę biblijnego węża, niwecząc w sobie skutki jego podstępów.

Zdeptaniem głowy węża było także posłuszeństwo Maryi wobec niełatwej woli Boga. Chodzi przy tym nie tylko o zwiastowanie, ale także cały okres macierzyństwa i towarzyszenia Chrystusowi w Jego zbawczej misji. W tej postawie Kościół od początku widzi zaprzeczenie postawy biblijnej Ewy, wskazując, że: „To, co Ewa straciła przez niewierność, Maryja odzyskała przez wiarę”. Jednak sięgając głębiej do tradycji i teologii Kościoła, trzeba zauważyć, że słowami: „Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa Twego” (Łk 1,38), Maryja daje odpór postawie samego Lucyfera, którego bunt przeciw Bogu miał się wyrazić w odmowie: *Non serviam!* – „Nie będę służył”.

Obraz Niewiasty, która z potomstwem, przy wsparciu zastępów anielskich zmagą się z szatanem, znajdujemy również w Apokalipsie. Wprawdzie odnosi się on

bezpośrednio do tej, której na imię *Ecclesia*, czyli Kościół, ale Maryja jest przecież nazywana Matką Kościoła, jego pierwowcinami i pierwowzorem. Stąd opis apokaliptycznej Niewiasty obleczonej w słońce, której głowę wieńczy wieniec z gwiazd dwunastu, jest częstym elementem liturgii świąt maryjnych. Utrwała obraz Maryi odnoszącej triumf nad szatanem. Istotą tego

zwycięstwa jest odrzucenie grzechu, posłuszeństwo Bogu i trwanie z Nim w jedności. Ta jedność została zapoczątkowana na nowo, gdy Syn Boży za zgodą Maryi Dziewicy przyjął ludzkie ciało w Jej łonie.

Maryja depcze głowę węża i w tym znaczeniu, że za Jej przyczyną Bóg wchodzi na powrót w naszą codzienność. Jednym ze skutków grzechu pierworodnego było przecież to, że Adam i Ewa zaczęli się w raju ukrywać przed Bogiem. Wcześniej zaś obcowali z Nim jak z przyjacielem. Za zgodą Maryi Bóg najpierw zamieszkał w Jej niepokalanym łonie, by wreszcie narodzić się w stajni, przyjął na siebie nasze słabości, dzielić nasze strapienia, a w końcu doświadczyć jednej z najstraszliwszych śmierci, jaką człowiek może zadać człowiekowi. To dlatego św. Paweł napisze: „Któż nas może odłączyć od miłości Chrystusowej? Utrapienie, ucisk czy prześladowanie, głód czy nagość, niebezpieczeństwo czy śmierć?” (Rz 8,35). Cała potęga piekiel jest bezsilna wobec tej miłości.

Dzisiaj, choć mamy Kościół, Eucharystię i inne sakramenty, to trudno przecenić rolę, jaką we wprowadzaniu Boga i wiary w naszą codzienność odgrywa pobożność maryjna. Począwszy od Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP, codziennego Aniła Pańskiego, Różańca, nabożeństw majowych, obrazów i kapliczek przydrożnych – wszystko to skłania nas, aby każdą chwilę przeżywać z Matką Bożą i z Chrystusem. Dzięki temu chrześcijaństwo staje się żywe i potrafi przetrwać nawet sytuacje trudne dla narodu i Kościoła. Stąd najwięksi giganci ducha w trudnych czasach wszystko stawiali na Maryję – jak Prymas Tysiąclecia. Tak samo robił św. Jan Paweł II, Jej zawierając Kościół i świat. A wcześniej kard. August Hlond i św. Maksymilian Maria Kolbe. Oni wiedzieli, że zaniedbanie pobożności maryjnej w imię „nowoczesności” jest pierwszym krokiem do wyrugowania Chrystusa. Trzeba o tym i dzisiaj pamiętać, bo choć kusiciel przebiera nowe imiona, to jego cel pozostaje ten sam. I obrona przed nim pozostaje wciąż ta sama – wybrana przez Boga.

08.12.2019 **idziemy** w numerze:

PEŁNA ŁASKI

O niepokalanym poczęciu **10**
Domek loretański **12**
Nastolatka z prowincji **40**

SŁYSZĄC GŁOS PANA

Idealna wspólnota? **24**
Ksiądz w niehumanitarnej ziemi **34**
Adwent z prorokami **38**
Teolog szuka **42**
Relikwie żłóbka **54**

TROCHĘ ŚWIATA

Chrześcijanin w Europie **8**
Skrainość po hiszpańsku **9**
Zamęt na Bliskim Wschodzie **20**
Na stadionie w Alabamie **23**

Irlandczyk i mafia **33**
Problem kataloński **36**

TEMATY DOMOWE

Małżeństwo to podstawa **18**
Memento i poprawność **22**
Miłość, nasza natura **24**
Palenie a wzrok **43**
Po pyszniku **46**

Na okładce: Matka Boża –Theotokos, mozaika z bazyliki Hagia Sophia

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl.
E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

W drugą niedzielę Adwentu już po raz 20. możemy wspomóc Kościół katolicki na Wschodzie. Czego mu potrzeba?

Weźmy taką sytuację: siostra posługująca w obwodzie kaliningradzkim wśród Polaków przybyłych tam z Kazachstanu buduje im piec kaflowy, by zimą mieli ciepło. Wspieramy ją w tym. Ten przykład pokazuje, że czasami musimy działać na zasadzie SOS i być elastyczni, dlatego kolejne Dni Modlitwy i Pomocy Materialnej Kościołowi na Wschodzie nie mają jednego ukierunkowania, ale są odpowiednią na konkretne zapotrzebowanie.

fot. BP KEP

odwraca. Tamtejsze duchowieństwo wciąż potrzebuje wsparcia. Kościołowi na Wschodzie służy ponad 200 kapłanów diecezjalnych, 300 kapłanów zakonnych, 320 sióstr zakonnych i 20 braci zakonnych z Polski oraz osoby świeckie. Bez nich tamtejsze Kościoły nie dałyby sobie rady – w parafiach posługuje zresztą nie tylko duchowieństwo z Polski, ale także z Indii, Korei, Argentyny i wielu innych krajów.

Mimo to na Białorusi nasi księża nie są mile widziani?

Tamtejszym władzom pewnie zależy, by Kościół funkcjonował w oparciu o białoru-

Budujemy mosty

Z ks. **Leszkiem Kryżem** TChr, dyrektorem Zespołu Pomocy Kościołowi na Wschodzie przy Sekretariacie KEP, rozmawia Monika Odrobińska

W krajach Europy Wschodniej i Azji Środkowej, czyli na Białorusi, Ukrainie, Litwie, Łotwie, w Estonii, Rosji, Mołdawii, Armenii, Gruzji, Kazachstanie, Tadżykistanie, Kirgizji i Uzbekistanie, wciąż mieszkają Polacy, głównie wyznania katolickiego. Do nich, ale także do całego tamtejszego Kościoła przez posługujące tam duchowieństwo kierujemy naszą pomoc. W tym roku zrealizowaliśmy już 340 prośb na kwotę blisko 2,5 mln zł. Realizowane przez Zespół prośby dotyczą wielu różnych dziedzin działalności tamtejszego Kościoła. Jedną z nich są projekty remontowo-budowlane. Ciągłe jeszcze są takie miejsca, gdzie trzeba kościół, często zabytkowy, wyremontować czy wybudować nowy, to samo dotyczy pomieszczeń duszpasterskich, ale tych projektów jest coraz mniej.

Jako instytucja kościelna Zespół nie ogranicza się zapewne tylko do pomocy remontowo-budowlanej?

Drugim działem, który wspieramy, jest działalność charytatywna. Uzbierane środki przeznaczamy na funkcjonowanie domów seniora czy samotnej matki, świetlic, pomoc potrzebującym, dożywianie dzieci, stypendia dla studentów ze Wschodu.

Wreszcie trzeci dział to formacja. W jej ramach wspieramy funkcjonowanie świetlic, finansujemy wyjazdy dla dzieci i młodzieży, podczas których jest zabawa, modlitwa – ale i nie mniej ważne trzy posiłki dziennie. W tym roku pomogliśmy tak 400 dzieciom. Cieszy widok wyremontowanej świetlicy i uśmiech dzieci, które tam odraabiają lekcje i się bawią. Pomagamy też w organizowaniu pielgrzymek – np. w ostatniej

pielgrzymce na Jasną Górę do grupy warszawskiej dołączyli młodzi katolicy z Syberii.

Czym jest Wolontariat Syberyjski?

Wiele jest instytucji wspierających Kościół na Wschodzie, co cieszy, ale Wolontariat Syberyjski jest wyjątkowy. Inicjatywa powstała trzy lata temu i każdego roku, po odpowiedniej formacji, ok. 35 wolontariuszy kilka tygodni swojego urlopu poświęca na pobyt w ośrodkach duszpasterskich od Bugu po Władywostok – i studenci, i emeryci. Mamy np. emerytowanego górnika, który od początku jeździ tam jako złota rączka, służąc swoimi umiejętnościami. Jedna z wolontariuszek po miesiącu w stepach Kazachstanu stwierdziła, że były to rekolekcje jej życia. W ten sposób budujemy więzi, mosty.

Jakich trudności doświadcza Kościół za naszą wschodnią granicą?

Sporo młodych zaangażowanych w życie parafialne wyjeżdża na Zachód, na studia i po lepsze zarobki. Do tej pory żyli w małych społecznościach, a ruszają w wielki, anonimowy świat. Zadaniem duchowieństwa jest przygotować ich na to, by nie zagubili w nim swojej tożsamości religijnej. Następnie należy skupić się na tych, którzy zostają, a wśród nich są niekoniecznie Polacy i katolicy. Nie chodzi o prozelityzm, ale ukazanie naszego Kościoła jako otwartego.

Czy Kościół lokalny na Wschodzie jest już w stanie zapewnić sobie dostateczną liczbę kapłanów?

Seminaria, zwłaszcza na Ukrainie, były swego czasu wypełnione, ale ta tendencja się

skłania. W konsekwencji zdarza się, że polscy duchowni nie dostają pozwolenia na pracę tam i muszą wracać do kraju.

Jak wygląda sytuacja Kościoła katolickiego w Rosji?

To zależy od miejscowych władz i wzajemnych relacji. W większości przypadków jednak doceniają one pracę charytatywną sióstr i księży, którzy zajmują się dziećmi, chorymi, starcami. Jest to posługa ponad podziałami, a nasze duchowieństwo przyczynia się do innego patrzenia na nasz Kościół.

A jak Dzień Modlitwy i Materialnej Pomocy Kościołowi na Wschodzie wygląda tam, na miejscu?

Tam na Wschodzie druga niedziela Adwentu jest dniem wdzięczności i modlitwy za tych, którzy tutaj w Polsce i wśród Polonii się modlą i wspierają finansowo. Zdajemy sobie sprawę, że mamy potrzebujących także w Polsce, a w dodatku prowadzonych jest wiele różnych zbiorów, dlatego tym bardziej chylę czoła przed Polakami w podziękowaniu za ich ofiarność dla rodaków na Wschodzie.

Datki można wpłacać na konto:

Zespół Pomocy Kościołowi na Wschodzie,
Skwer kard. Wyszyńskiego 6,
01-015 Warszawa,
Bank Zachodni WBK I O/Warszawa
nr 89 10901014 0000 0000 0301 449 (PLN) lub
nr 10 10901014 0000 0000 0315267 (EUR).

Franciszek w Greccio

fot. PAP/EPA/Emiliano Grillotti

Żłóbek żywą Ewangelią

Ze żłóbka płynie apel Jezusa o dzielenie się z ubogimi, o bardziej braterski świat, w którym nikt

nie jest wykluczony – wskazał papież Franciszek w liście apostolskim *Admirabile signum* poświęconym znacze-

niu i wartości żłóbka. Podpisał go w pierwszą niedzielę Adwentu w sanktuarium w Greccio. W tym miasteczku, położonym we włoskim regionie Lacjum, z inicjatywy św. Franciszka w Asyżu w 1223 r. powstała pierwsza w historii szopka.

List rozpoczyna się od słów: „Godny podziwu znak żłóbka, tak drogi chrześcijanom, zawsze budzi zdziwienie i zdumienie”. Papież podkreśla, że żłóbek jest jakby żywą Ewangelią i powinien być obecny także w miejscach pracy, szkołach, szpitalach, więzieniach, na placach. „Chciałbym, aby ta praktyka nie ustała, a wręcz mam nadzieję, że tam, gdzie została zaniechana, zostanie odkryta na nowo i ożywiona” – pisze.

Pełny tekst listu apostolskiego *Admirabile signum* opublikujemy w numerze na Boże Narodzenie, datowanym 22/29 grudnia.

f

Ojciec i matka

Nie jest możliwe wpisanie w polskim akcie stanu cywilnego zamiast ojca dziecka rodzica, który nie jest mężczyzną; byłoby to sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego w Polsce – wynika z uchwały siedmiorga sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Pytanie prawne wyniknęło w związku z rozpatrywaną przez NSA kilka miesięcy temu skargą kasacyjną kobiety, której kierownik Urzędu Stanu Cywilnego w Piasecznie odmówił wpisania do polskich ksiąg aktu urodzenia jej syna, który przyszedł na świat w Londynie w 2015 r. W akcie tym jako rodzice widniały dwie kobiety. Odmowę podtrzymał wojewoda mazowiecki, a skargę na taką odmowę w październiku 2016 r. oddalił Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie.

Zadowolone z uchwały wyraził rzecznik praw dziecka Miłkołaj Pawlak.

f

Krzysztof Ziemięć

Klimatyczna szermierka

Uczniowie i studenci wyszli na ulice miast, aby pokazać, że nie zgadzają się z „kryzysem klimatycznym”. Manifestacja przebiegała pod hasłem „Dosyć słów, teraz czyni!”.

Młodzi ludzie sprzeciwiają się zmianom klimatycznym i niedostatecznej edukacji ekologicznej w szkołach. Ich zdaniem, kryzys klimatyczny musi być priorytetem rządu i parlamentu, bez względu na jego skład. Oczekują natychmiastowych i zdecydowanych działań. Jakich? Polityki klimatycznej

w oparciu o aktualne stanowisko nauki, wyrażone w najnowszych raportach Międzynarodowego Zespołu ds. Zmian Klimatu. Chcą, by rząd oficjalnie uznał katastrofę klimatyczną, żądają przyjęcia ustawy powołującej ekspercką i niezależną Radę Klimatyczną, której zadaniem będzie opracowanie

strategii osiągnięcia neutralności klimatycznej Polski do roku 2040, oraz... podjęcia natychmiastowych kroków prowadzących do przeprowadzenia transformacji gospodarki w celu redukcji emisji gazów cieplarnianych, tak by respektowano prawa i potrzeby wszystkich, których dotkną skutki tej transformacji. I tu jest pies pogrzebany. Bo nawet jeśli uznać, że młodzi autentycznie są przejęci klimatem i przyszłością świata i nie do końca widzą, jak łatwo tymi hasłami się szermuje,

wykorzystując ich dobrą wolę, to – tak się nie da! Albo odewana od rzeczywistości zerowa emisyjność, i idące za tym wykluczenie, bieda i kurcząca się polska gospodarka – albo zdroworozsądkowe podejście do tematu. Aczkolwiek z atencją, bo niszczenie środowiska jest grzechem.

Dzień później prezydent Andrzej Duda na Dolnym Śląsku świętował z górnika mi Barbórkę. Zapewniał ich, że będzie bronił sprawiedliwej transformacji energetycznej. Ale dla nowej Komisji Europejskiej całkowite wyeliminowanie energetyki węglowej w ciągu 30 lat ma być priorytetem. Taki plan pół roku temu Polska zablokowała przy wsparciu Czech i Węgier. Czy uda się i teraz? Będzie to trudne, bo zapędy wielu polityków i aktywistów idą dalej niż zamknięcie kopalń czy elektrowni węglowych. Parlament Europejski przyjął rezolucję, w której ogłosił stan kryzysu klima-

tycznego. Niektórzy domagali się likwidacji energetyki gazowej, a nawet jądrowej.

Farmy wiatrowe na Bałtyku są kosztowne i czasochłonne. Budowa elektrowni atomowej wciąż u nas nie ruszyła. Dlatego każdy myślący wie, że nigdzie w Europie w najbliższych kilkudziesięciu latach nie uda się stworzyć stuprocentowego miks energetycznego opartego o odnawialne źródła energii. Z najnowszego raportu organizacji Carbon-Brief wynika, że udział węgla w produkcji energii na świecie zmniejszy się w tym roku o rekordowe 3 proc. W Polsce – aż o 6 proc. Jednocześnie coraz więcej energii z węgla produkują kraje Azji, przede wszystkim Chiny. Bo tania i dostępna energia to rozwijająca się gospodarka.

Czy jeśli wygasimy huty, stal nie będzie produkowana? Będzie: w Rosji, Chinach czy na Białorusi. I kto na tym straci?

f

W SKRÓCIE

■ **Nuncjusz negocjatorem.** Nuncjusz apostolski w Nikaragui abp Waldemar Sommertag, Polak, negocjuje uwolnienie więźniów politycznych, aresztowanych przez reżim Daniela Ortegi – poinformowało Nikaraguańskie Stowarzyszenie na Rzecz Praw Człowieka. Według opozycji, w więzieniach nadal przebywają z powodu protestów wobec polityki władz co najmniej 172 osoby.

■ **Modlitwa za powstańców.** W 189. rocznicę wybuchu powstania listopadowego przedstawiciele organizacji polskich we Lwowie, polscy dyplomaci, dzieci i młodzież oraz goście z Polski zgromadzili się na Cmentarzu Łyczakowskim przed sarkofagiem Żelaznej Kompanii – pomnikiem weteranów powstania listopadowego z lat 1830-1831. Wspólną modlitwę w intencji powstańców poprowadził proboszcz parafii św. Antoniego o. Paweł Odój OFMConv.

■ **Bez rozdziału.** Grecki parlament odrzucił poprawki do konstytucji, które wprowadzały rozdział prawosławnego Kościoła Grecji od państwa. Ma on w tym kraju status Kościoła państwowego. Prezydent i ministrowie są zaprzysięgani przez arcybiskupa Aten i całej Grecji. Duchowni są tam opłacani z budżetu państwa.

■ **Sprawiedliwy.** Błogosławiony Alojzy Stepinac (1899-1960), kardynał, długoletni arcybiskup Zagrzebia, który zostanie być może ogłoszony niedługo świętym, uratował w latach II wojny światowej ponad 6 tys. Żydów – uważa pochodząca z Bośni historyczka żydowska Esther Gitman. Do tych wniosków doszła, badając m.in. materiały chorwackie z tego okresu.

■ **Kara dla Memoriału.** Sąd w Moskwie ukarał grzywną Stowarzyszenie Memoriał, zasłużoną organizację badającą zbrodnie stalinowskie, za brak wzmianki na kontach internetowych o tym, że stowarzyszenie ma status tzw. zagranicznego agenta. Grzywna wynosi 600 tys. rubli (9,3 tys. dolarów).

■ **Biblia Gutenberga na aukcji.** Cenny egzemplarz Biblii, który wyszedł spod prasy drukarskiej Jana Gutenberga (ok. 1400-1468), został sprzedany 25 listopada na aukcji w Hamburgu. Za 1,2 mln euro kupił go prywatny kolekcjoner ze Szwajcarii. Jest to najdroższa Biblia w historii aukcji w Niemczech.

fot. PAP/EPA/Facundo Arrizabalaga

POLAK W LONDYNIE

Prasa brytyjska szeroko opisuje zdecydowaną reakcję Polaka, który zapobiegł dalszym ofiarom ataku nożownika. Zamachu dokonał karany wcześniej za terroryzm ekstremista muzułmański Usmar Khan. Dwie ofiary były absolwentami uniwersytetu w Cambridge i uczestniczyły w or-

ganizowanym przez uczelnię programie reintegracji skazanych. Pracujący w pobliskiej restauracji Polak chwycił kiel narwala i podjął z napastnikiem walkę, do której przyłączyli się inni. Polak został ranny. Wyrazy uznania i podziękowania złożyli mu m.in. królowa Elżbieta II.

MĘCZENNIK WOJNY

Ojciec Święty polecił Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych wydanie 11 dekretów, w tym o męczeństwie ks. Jana Machy (1914-1942), co oznacza zgodę na jego beatyfikację. Odbędzie się ona najprawdopodobniej w Katowicach w 2020 r. Polski duchowny podczas II wojny światowej był aresztowany przez gestapo, torturowany, wreszcie zgilotynowany w katowickim więzieniu przy ul. Mikołowskiej. Reportaż o męczenniku opublikujemy w najbliższym numerze „Idziemy”.

fot. archiwum

DRAMAT IRAKU

Irak potrzebuje odważnych reform. W ciągu dwóch miesięcy zginęło 360 osób, a 16 tys. zostało rannych. Sytuacja w kraju jest dramatyczna i w każdej chwili może wymknąć się spod kontroli – w ten sposób trwające od 1 października manifestacje komentuje kard. Louis Sako. Wskazuje na szczególnie trudną sytuację chrześcijan, których władze dyskryminują i odmawia-

ją im równouprawnienia. „Z zaniepokojeniem śledzę sytuację w Iraku. Z zalem dowiedziałem się, że protesty spotkały się z ostrą reakcją, która spowodowała dziesiątki ofiar. Modlę się za zmarłych i rannych. Jestem blisko ich rodzin i całego narodu irackiego, modląc się do Boga o pokój i zgodę” – powiedział 1 grudnia papież Franciszek.

ŚMIERĆ DYRYGENTA

fot. PAP/EPA/Hans Punz

W wieku 76 lat zmarł światowej sławy łotewski dyrygent Mariss Jansons, który w latach 2012-2016 dyrygował koncertami noworocznymi Filharmonii Wiedeńskiej. Był uczniem Herberta von Karajana. W 1973 r. został drugim dyrygentem Filharmonii Leningradzkiej (obecnie Petersburskiej). Kierował orkiestrą filharmonii w Oslo, współpracował m.in. z orkiestrą Filharmonii Londyńskiej, orkiestrami symfonicznymi w Pittsburghu oraz rozgłośni Bayerischer Rundfunk i Koninklijk Concertgebouworkest w Amsterdamie.

fot. PAP/EPA/KCNA

POCISKI OD KIMA

Korea Północna wystrzeliła dwa niezidentyfikowane pociski do Morza Japońskiego. Była to już trzynasta próba rakietowa przeprowadzona w tym roku przez reżim w Pjongjangu. Komentatorzy łączą testy uzbrojenia z trwającym impasem w negocjacjach nuklearnych pomiędzy Koreą Północną a USA.

fot. PAP/EPA/Murtagh Latteef

W SKRÓCIE

■ **Wyrok za korupcję.** Były prezydent Malediwów Abdulla Yameen został skazany na pięć lat pozbawienia wolności za pranie pieniędzy. Na przebywającego w areszcie byłego szefa państwa nałożono też karę grzywny w wysokości 5 mln dolarów.

■ **Odwet Izraela.** Izrael zmieni politykę dotyczącą palestyńskich napastników biorących udział w atakach na Izraelczyków: w ramach odstraszania całkowicie zaprzestanie odsyłać ich zwłoki – poinformował izraelski minister obrony Naftali Bennett.

■ **Trapista biskupem w Belgii.** Nowym biskupem Gandawy został mianowany przez papieża Franciszka belgijski trapista, 69-letni o. Lode Van Hecke. Aktualnie na świecie tylko jeden trapista jest biskupem: emerytowany biskup kongijski, 83-letni Eduard Mununu Kasiala. Kolejny, 45-letni Norweg Erik Varden, biskup nominat w Trondheim, przyjmie sakrę w 2020 r.

■ **Kryzys w Burkina Faso.** Pogłębia się kryzys humanitarny w tym afrykańskim kraju, spowodowany suszą, biedą, długotrwałymi konfliktami wewnętrznymi oraz islamskim ekstremizmem. Do tego spada wsparcie dla regionu ze strony ONZ. „Potrzebujemy pomocy” – apeluje Enrico Piano, szef placówki Światowego Programu Żywnościowego w Burkina Faso.

■ **Prawie 100 tys. traci życie!**

W Hiszpanii liczba wykonywanych aborcji stale rośnie. W 2018 r. przeprowadzono tam ponad 95,9 tys. aborcji, o blisko 2 proc. więcej niż rok wcześniej. Dane przedstawiło hiszpańskie ministerstwo zdrowia.

■ **Wypadek w Rosji.** W wypadku autobusowym na drodze ze Sreteńska do Czyty zginęło 15 osób, a 18 odniosło rany. Autobus wiozący 43 pasażerów zjechał z szosy na moście, przebrał barierki i runął do rzeki Kuenga.

■ **Urugwaj ma nowego prezydenta.** Luis Lacalle Pou, kandydat centroprawicowej Partii Narodowej, który niewielką różnicą wygrał drugą turę wyborów prezydenckich, pokonując dotychczasowego prezydenta Tabarego Vazqueza, obejmie urząd 1 marca 2020 r. Jego wygrana oznacza odsunięcie od władzy lewicy po 15 latach rządów.

Servis przygotowany na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Prześladowanie chrześcijan

Ostatni tydzień listopada poświęcony był różnorakim akcjom przypominającym o tym, o czym większość rządów europejskich oraz Parlament Europejski pamiętać nie chcą: mianowicie o prześladowaniach chrześcijan w Europie i na świecie. Są one na porządku dziennym. Pańskie Stowarzyszenie Pomoc Kościołowi w Potrzebie zorganizowało w dniach 20-27 listopada Czerwony Tydzień, podczas którego wiele znanych budynków i katedr zostało podświetlonych na czerwono, aby przypomnieć, że na świecie prześladowanych jest każdego dnia 245 mln chrześcijan.

Pod koniec listopada odbyła się również w Budapeszcie druga międzynarodowa konferencja o prześladowaniach chrześcijan w Europie i na świecie, w czasie której prymas Węgier kard. Péter Erdő wezwał, aby nie być obojętnym na prześladowania chrześcijan oraz na wrogię postawę wobec wierzących. „Nie można traktować ataków na chrześcijan tak, jakby nic się nie zdarzyło” – powiedział. Premier Viktor Orbán zauważył z kolei, że według statystyk chrześcijanie stanowią 80 proc. ludzi prześladowanych na świecie

za wiarę oraz skrytykował to, że Europa wciąż milczy w tej sprawie. Dodał również, że „w wyniku piętnowania, upokarzania i prześladowania chrześcijan atakowana jest nasza kultura”.

Otóż europosłowie milczą na ten temat, gdyż

w przeciwnym razie musieliby zacząć od oceny wolności religijnej chrześcijan w samej Europie. A niestety, znajduje się ona w najgorszym stanie. Raport za rok 2019 opublikowany przez Obserwatorium

Nietolerancji i Dyskryminacji Chrześcijan (Observatory on Intolerance and Discrimination Against Christians – OIDAC) podkreśla, że w całej Europie narasta dyskryminacja chrześcijan. Raport dokumentuje 325 przypadków przemocy fizycznej i prawnych ograniczeń wolności religijnej w 14 europejskich krajach w 2018 r. Tendencja jest rosnąca. Raport podaje przypadki wrogości, jakiej chrześcijanie doświadczają w codziennym życiu: problemy z wolnością wyznania, wypowiedzi, sumienia, praw rodzicielskich, napaści fizyczne.

Dyrektor OIDAC Ellen Fantini podkreśliła podczas prezentacji raportu, że w rzeczywistości przestępstwa z nienawiści są tylko częścią nieudokumentowanej presji społecznej, na którą chrześcijanie są coraz bardziej narażeni. „Widzieliśmy zrujnowane finansowo firmy chrześcijańskie, aresztowanych kaznodziejów ulicznych lub chrześcijan zmuszonych

do wyboru między wiernością sumieniu a wiernością zawodowi. Grupy chrześcijańskich studentów i prelegentów były uciszane na terenie kampusu na kilku uniwersytetach. Musieliśmy stwierdzić, że wnioski o azyl składane przez chrześcijańskich uchodźców były z góry odrzucane, a prawa rodzicielskie deptane przez nadmierną ingerencję państwa. Prawa obywatelskie stają się również w Europie bez znaczenia, jeśli nie mogą z nich swobodnie korzystać wszyscy obywatele” – powiedziała Fantini. Raport stwierdza, że chrześcijanie ubiegający się o azyl w Europie napotykać szczególne trudności, w Norwegii mają miejsce szokujące przykłady oddzielenia dzieci od ich rodziców w rodzinach chrześcijańskich, w Wielkiej Brytanii

ogranicza się wolność modlitwy w miejscach publicznych, w Irlandii, Francji, Szwecji i innych państwach personel medyczny jest zmuszany do zaniechania wykonywania zawodu, aby nie łamać własnego sumienia, we Francji czy Niemczech nasilają się akty wandalizmu wobec kościołów i cmentarzy.

Tymczasem instytucje unijne zajmują się rzekomo prześladowaniami mniejszości seksualnych. Dlatego głosy poszczególnych przywódców europejskich rządów – oprócz Węgier o prześladowaniach chrześcijan mówił szef MSZ Wielkiej Brytanii, a także książę Karol – są szczególnie ważne, gdyż każdy z nas może wkrótce stać się celem antychrześcijańskich ataków.

fot. PAP/EPA/Nelson Dibra

Albania po trzęsieniu

Bilans ofiar śmiertelnych trzęsienia ziemi w Albanii wzrósł do 50, zakończono akcję ratunkową – ogłosił premier Edi Rama, dziękując miejscowym i zagranicznym ekipom, które przysłyły z pomocą. Rannych zostało ok. 900 osób. Największe straty odnotowano w mieście Durres, gdzie ok. 700 budynków zostało poważnie uszkodzonych, a część się zawaliła.

Solidarność z pokrzywdzonymi wyraził papież Franciszek, ofiarując potrzebującym 100 tys. euro. Również Caritas Polska rozpoczęła akcję pomocy: można wysłać SMS o treści „Albania” na numer 72052 (koszt 2,46 zł z VAT) lub dokonać przelewu na konto nr 77 1160 2202 0000 0000 3436 4384, tytuł wpłaty „Albania”.

Dariusz Kowalczyk SJ

Skrajność po hiszpańsku

Według słowników języka polskiego „skrajny” oznacza: radykalny, ekstremalny, występujący w ostrej, ostatecznej postaci. Pojęcie to jest często używane przez manipulatorów, którzy chcą przedstawić jakieś poglądy w złym świetle. Co gorsza, porobiło się tak, że poglądy uznawane do niedawna za całkiem normalne, umiarkowane, dziś są wyśmiewane jako właśnie skrajne, na przykład skrajnie prawicowe. Nierad-

ko liberalno-lewicowe media we Włoszech piszą o rządzącej w Polsce prawicy, że jest skrajna. Nie wyjaśniają, na czym ta skrajność polega, bo dla nich to oczywiste. Wygląda na to, że ze skrajnością jest jak z antysemityzmem. Zarzucamy oponentowi skrajność albo antysemityzm, kiedy jest to nam po prostu wygodne. I jest tylko kwestia siły medialnej, czy owe oskarżenia będą skuteczne. Dla niektórych środowisk skrajny jest każdy, kogo poglądów zdecydowanie nie podzielają.

We włoskim dzienniku „Corriere della Sera” przeczytałem ciekawy wywiad z Santiagiem Abascalem, przywódcą hiszpańskiej partii Vox, o której mówi, że to skrajna, populistyczna prawica, nawiązująca do dziedzictwa generała Franco. Dziennikarz na początku rozmowy pisze, że Vox od 47 tys. głosów doszedł w ostatnich wyborach do 3 mln 600 tys. głosów i w ten sposób „wprowadził po raz pierwszy od śmierci Franco skrajną prawicę do parlamen-

tu”. Oddałem się więc lekturze, aby zobaczyć, jakie to skrajne poglądy głosi Abascal. I okazało się, że owe skrajne idee to obniżenie podatków, skuteczne strzeżenie granic, bezpieczeństwo w dzielnicach, silna władza państwa przy zachowaniu pewnej autonomii różnych wspól-

not, definitywne zatrzymanie separatystów w Katalonii, obrońca dzieci przez indoktrynację gender i wolność rodziców, by wychowywać je zgodnie z własnymi przekonaniami.

Co w tym skrajnego? Nie! Ale liberalnej lewicy wygodnie określać normalne poglądy jako skrajne, by w ten sposób mamici oczy wyborcom, że to ich lewicowe poglądy są standardem i normalnością. Uważasz, że małżeństwo to związek

mężczyzny i kobiety, a dwóch gejów może sobie robić, co chce w swoich apartamentach, ale nie powinno mieć przywileju adopcji dzieci? Jeśli tak, to twoje poglądy są skrajne! Stoisz na stanowisku, że każde państwo ma prawo do ochrony swoich granic, a ci, którzy chcą je przekroczyć, powinni czynić to legalnie, czyli na określonych przez owo państwo zasadach? Co za skrajny, wręcz faszystowski pogląd!

Abascal nie jest skrajny. Ma natomiast rację, kiedy mówi o „progresistowskiej dyktaturze” (dyktatura *progre*), która chce narzucić Hiszpanom jeden sposób myślenia. Włoski dziennikarz zapytał hiszpańskiego polityka o poglądy na temat historii, w tym kolonizacji. Wszak wiadomo, że „nie-skrajne” jest jedynie bicie się w piersi za zbrodnie konkwistadorów, którzy zniszczyli ponoć wspaniałe rozwijającą się kulturę Inków, narzucając złe chrześcijaństwo. Abascal odbił piłeczkę, zauważając: „Pan

jest Włochem. Chyba nie uważa pan, że wy, Włosi, macie prosić o przebaczenie za imperium rzymskie?”. Po czym zupełnie bez kompleksów stwierdził: „Jesteśmy dumni z naszej historii, w tym z Hispanidad, które było jednym z najważniejszych czynników rozwoju cywilizacji w historii ludzkości”. Biedny Abascal! Czyżby nie wiedział, że dziś dumnym można być z opcji nieheteroseksualnej, ale na pewno nie z historii własnego kraju!

Hiszpański polityk, dla wielu uosobienie skrajnej prawicy, podkreślił też, że jest przychylny emigracji z krajów Ameryki Łacińskiej. Wyjaśnił, że jego partia broni emigracji legalnej, którą da się kontrolować, emigracji do utrzymania z ekonomicznego punktu widzenia i otwartej na pewną kulturową asymilację. Zapytany o Unię Europejską, stwierdził, że jest

ona więzieniem narzuconych oligarchów, którzy opuścili obywateli, aby utrzymać swoje przywileje. „Przywódcy brukselscy zdradzili ducha ojców założycieli” – dodał. Abascal natomiast chciałby Unii jako „klubu, do którego narody należą dobrowolnie, a nie jakiegokolwiek nowego Układu Warszawskiego”. Skrajne?

O łatce skrajności można byłoby też sporo powiedzieć w odniesieniu do katolicyzmu. Czyż normalna, integralnie pojmowana wiara katolicka nie jest dziś wyśmiewana jako fanatyczny radykalizm? Tym bardziej nie bójmy się mówić to, co myślimy, i robić to, co uważamy za słuszne. Nawet jeśli powiedzą, że jesteśmy skrajni.

dkowalczyk@jezuici.pl
Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Mniej katolików w Argentynie

W Argentynie w dramatycznym tempie ubywa katolików. Stanowią oni zaledwie 62,9 proc. społeczeństwa, o 13 proc. mniej niż w roku 2008. Dziennik „La Croix” przypomina, że jeszcze w 1960 r. katolicy stanowili 90 proc. mieszkańców tego kraju. Najgorsza sytuacja jest pod tym względem w Patagonii i Buenos Aires. W argentyńskiej stolicy katolicy stanowią zaledwie 56,4 proc. populacji. Argentynicy, którzy porzucają Kościół, zasilają szere-

gi wspólnot ewangelikalnych. Należy już do nich 15 proc. mieszkańców, o 6 proc. więcej niż przed jedenastu laty. Wskaźnik ten jest jeszcze większy wśród ludzi młodych i wynosi 20 proc. Te negatywne tendencje przejawiają się również w stosunku Argentyńczyków do papieża Franciszka. Dla 82 proc. badanych wybór ich rodaka na Stolicę Piotrową nie miał żadnego wpływu na ich wiarę. Tylko u 8 proc. wydarzenie to wzmocniło ich przekonania religijne. **1**

Zima w USA

Śnieg, deszcze i silne wiatry pokrzyżowały plany milionów Amerykanów przed Świętem Dziękczynienia. Odwołano wiele lotów, władze zaapelowały o ostrożność podczas podróży samochodem. Trudne warunki pogodowe panują głównie na północy USA, od stanu Waszyngton po Nową Anglię.

fot. PAP/PA/California Department of Transportation/Handout

miesiąca uroczystością Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Obchodzona jest ona już w klimacie przedświątecznym, w otoczeniu coraz liczniejszych dekoracji i reklam, które bardziej nas rozpraszają, niż koncentrują na tym, co jest istotą świąt Bożego Narodzenia.

Proces krystalizowania się prawdy o niepokalanym poczęciu Maryi był bardzo długi, a dogmat został ogłoszony dopiero 8 grudnia 1854 r. przez bł. Piusa IX. W bulli *Ineffabilis Deus* papież stwierdza: „Najświętsza Maryja Panna od pierwszej chwili swego poczęcia – mocą szczególnej łaski i przywileju wszechmocnego Boga, mocą przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa, Zbawiciela rodzaju ludzkiego – została zachowana nietknięta od wszelkiej zmyły grzechu pierworodnego”.

Z tego bardzo skondensowanego tekstu wynika, że Maryja została wybrana i wyróżniona przez Boga od samego początku Jej istnienia, czyli od chwili poczęcia w łonie matki, św. Anny. Wszyscy bowiem, wskutek dziedzictwa rodzaju ludzkiego, spowodowanego grzechem Adama i Ewy, rodzimy się w grzechu pierworodnym, który – jak podaje Katechizm Kościoła Katolickiego (n. 404) – nie jest popełniany, lecz zaciągany, nie jest aktem, ale stanem, w jakim poczyną się człowiek; uwolnienie od niego dokonuje się w czasie chrztu.

Kościół naucza, że trzeba było, aby Ta, która miała stać się Matką swojego Stwórcy i Zbawiciela świata, była w sposób szczególny wybrana i wyróżniona przez Boga. „Niepokalanie poczęta” oznacza zatem nie tylko, że Maryja była wolna od grzechu pierworodnego, ale też wyraża Jej szczególną bliskość z Bogiem.

JAK NIKT INNY

Biorąc pod uwagę biblijne fundamenty prawdy o niepokalanym poczęciu Matki Chrystusa, zwykle koncentrujemy się na słowach wypowiedzianych przy zwiastowaniu przez archanioła Gabriela, który nazywał Maryję „pełną łaski” (Łk 1,28); Bóg nie kieruje do nikogo innego z ludzi w całym

Czysta i piękna Pani

ks. Waldemar Turek

Co współczesnemu wierzącemu mówi prawda o niepokalanym poczęciu Maryi?

Termin „niepokalany” bardzo rzadko pojawia się w naszych rozmowach; słownik języka polskiego podaje, że oznacza on tyle, co „niesplamiony niczym, nieskalany, czysty, nieskazitelny; bez grzechu, dziewiczy”. Katolicy posługują się tym przymiotnikiem trochę częściej na początku grudnia, w związku z przypadającą ósmego dnia tego

Piśmie Świętym takich słów. Maryja została obdarowana przez Boga, na zasadzie wyjątku, szczególną łaską. Katechizm Kościoła Katolickiego (n. 491) stwierdza, że Bogurodzica „została odkupiona od chwili swego poczęcia”.

Wielu ludziom wierzącym tak wybrana i uprzywilejowana osoba może zdawać się

fascynująca, ale odległa zarazem. Zwyczaj bowiem śmiertelnik, zdający sobie sprawę z bagażu swoich doświadczeń i upadków, czuje się mały w obecności tak czystej i pięknej Pani. Dlatego niemal od początku chrześcijaństwa pisarze starali się „przybliżyć” Matkę Zbawiciela do ludu wierzącego, wyjaśniając, że dana nam Ona została nie tylko jako niedościgniony przykład, ale też przedziwna pomoc, o którą trzeba żarliwie prosić wszechmogącego Boga. Chodzi bowiem o kogoś, kto nie był wyłączony z doświadczenia ludzkiego cierpienia i troski o sprawy codzienne. Przeciwnie, chodzi o kogoś, kto wiedział dobrze, co znaczy być wiernym Bogu i drugiemu człowiekowi, co znaczy podejmować różnego rodzaju wyrzeczenia, poznawać wolę Bożą i na nią odpowiadać, co znaczy współczuć bliźniemu i spieszyć mu z pomocą.

Wielu starożytnych autorów chrześcijańskich bardzo interesowało się „wyjątkiem” Maryi i próbowało wyjaśniać teologiczną prawdę o Jej roli, przeciwstawiając Jej posłuszeństwo i nieskalaność postawie Ewy. Pisał Tertulian na początku III w.: „Uwierzyła Ewa wężowi, uwierzyła Maryja Gabrielowi. Co tamta wierząc zawiniła – ta wierząc usunęła” („O ciele Chrystusa” 17,2-6). O wyjątkowej czystości i świętości Maryi mówił biskup Lyonu, św. Ireneusz (†202), który pisząc o dziewiczym zrodzeniu Chrystusa z Maryi Dziewicy, zaznaczał, że sam będąc czysty, uczynił Ją sobie czystą (por. „Przeciw herezjom” 4,33,11) oraz porównywał, że jak Adam został uformowany z nieuprawionej jeszcze dziewiczej ziemi, tak samo istniejące Słowo wzięło narodzenie z nieskalanej jeszcze Maryi Dziewicy (por. tamże 3,21,10).

Szpecially upodobał sobie temat świętości Maryi Ojciec starożytnego Kościoła syryjskiego, a wśród nich poeta zwany „cytrą Ducha Świętego”, czyli św. Efrem z Edessy (†373), „pierwszy doktor maryjny” wśród Ojców Kościoła. To właśnie on, choć nie nazwał nigdy Maryi „niepokalaną”, przedstawiał Ją jako „jedyną” wolną od wszelkiej zmyły grzechowej. Oto znany fragment z jego „Pieśni nisybijskich” (27,8): „Tylko Ty, Panie, i Twoja Matka, sami jesteście pod każdym względem piękni. W Tobie bowiem, Panie, nie ma żadnej skazy, ani jakichkolwiek zmań nie ma w Twojej Matce. Poza Wami dwojgiem nie ma nikogo wśród moich dzieci, kto by mógł być podobny”.

O bezgrzeszności i świętości Maryi uczyli także zachodni Ojciec Kościoła, zwłaszcza św. Ambroży, św. Hieronim i św. Augustyn. W ich pismach pojawia się już coraz częściej przymiotnik *immaculatus* – „nie-

pokalany”, odnoszony do Maryi Dziewicy, który w przyszłości stanie się terminem technicznym na oznaczenie niepokalanego poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Święty Ambroży (†397), biskup Mediolanu, stawiał Ją wszystkim jako wzór doskonałości i określał ją jako „Dziewicę przez łaskę wolną od wszelkiej zmyły grzechowej” (Wykład Psalmu 118; 22,30).

Wielu innych późniejszych teologów, wśród których trzeba wymienić koniecznie bł. Jana Dunsza Szkota, podejmowało w swoich dziełach tematy mariologiczne, wyjaśniając w rozmaity sposób prawdę o niepokalanym poczęciu Maryi. To właśnie m.in. ich refleksje teologiczne doprowadziły do istotnych stwierdzeń soborowych. Tak więc Sobór Trydencki w Dekrecie o grzechu pierwotnym oświadczył, „że nie zamierza obejmować tym dekretem, w którym jest mowa o grzechu pierwotnym, świętej i niepokalanej Bożej Rodzicielki Maryi; lecz że należy zachować Konstytucję świętej pamięci papieża Sykstusa IV” (D. 1516). Sobór Watykański II zaś w Konstytucji *Lumen gentium* (n. 56) stwierdził: „Węzeł związany przez nieposłuszeństwo Ewy został rozwiązany przez posłuszeństwo Maryi; co związała przez niewierność dziewczica Ewa, to dziewczica Maryja rozwiązała przez wiarę”.

ZA MAŁO DLA CIEBIE, MATKO

Można się zastanawiać: co współczesnemu wierzącemu mówi prawda o niepokalanym poczęciu Maryi? Można pytać o naszą osobistą odpowiedź na tę kwestię. Przecież nie można się ograniczać jedynie do zewnętrznego przeżywania tego święta w przepięknym, trochę nostalgicznym nastrój, w którym jednak pytania o głębsze treści narzucają się niemal spontanicznie. Człowiek wszak potrzebuje ideałów we wszelkich sferach swojego życia, zwłaszcza w tych, w których czuje się słaby, w których szuka pomocy i ratunku.

Jest rzeczą zastanawiającą, że kult Maryi rozwijał się w pierwszych wiekach chrześcijaństwa stosunkowo wolno, ale systematycznie. Nie odbywało się to bez przeszkód i nie brakowało myślicieli, którzy do wielu aspektów związanych z życiem i rolą Maryi w zbawczym planie Boga podchodzili sceptycznie, zwłaszcza w odniesieniu do niepokalanego Jej poczęcia. Wydaje się jednak, że opór ten miał charakter bardziej emocjonalny niż racjonalny. Niektórzy wręcz twierdzili, że tego typu ujęcie poczęcia Maryi po-

mniej sła ludzką seksualność; jeszcze inni, zwłaszcza w naszych czasach, po rewolucji seksualnej lat 60. XX w., nie mogli po prostu zaaprobować istnienia tak czystej, nieskazitelnej postaci.

Z drugiej strony, w miarę jak mijały wieki, poświęcano Maryi coraz więcej uwagi i miejsca nie tylko w życiu ściśle religijnym i w refleksji teologicznej, ale także w wielu dziedzinach myśli ludzkiej i duchowego dorobku człowieka, zwłaszcza malarstwa, muzyki i literatury. Nie czas tu i miejsce na szczegółowe wyciągnięcie czy podawanie najznamienitszych dzieł, powszechnie wszak wiadomo, że właśnie na cześć Maryi wykorzystywali swoje talenty geniusze z przeróżnych dyscyplin.

Czy nie kryje się za tym wszystkim jakaś ogólnoludzka tęsknota za tym, co czyste, piękne, wartościowe i co najlepiej wyraża właśnie Niepokalaną? Za tym utraconym rajem, o który nie bez przeszkód i wyrzeczeń trzeba na nowo się starać? Człowiek przeżywający ową nostalgię szuka przykładu, ideału, cieszy się, że jest ktoś, kto został wyróżniony przez Boga, a jednocześnie pozostał nam bliski i gotowy ciągle nam pomagać. I że temu komuś można powierzyć swoje najbardziej skryte myśli, można zaufać, można wszystko oddać.

W czasie podróży na Sycylię zatrzymałem się kiedyś w uroczym położonym nad morzem miasteczku Tindari znanym z sanktuarium maryjnego, w którym znajduje się bizantyjska figura Czarnej Madonny z drewna cedrowego, bardzo czczona na całej wyspie. Nie bardzo zresztą wiadomo, z jakiego okresu pochodzi, być może dotarła tu w jakiś sposób z Egiptu na skutek ruchu ikonoklastów w VIII-IX w. Z krótkiej pielgrzymki zapamiętałem napis na fasadzie bazyliki, który wita każdego pielgrzyma: *Tutto è poco per te, o Madre*, czyli: „Wszystko to wciąż za mało dla Ciebie, o Matko”.

W Niepokalanie Poczętej dostrzegamy wielkość i piękno Bożej łaski, która, przyjęta w sposób wolny, przynosi nadzwyczaj obfite owoce. Ale nie można zapominać, że do poszukiwania prawdy, piękna i dobra, innymi słowy: do świętości – zostaliśmy powołani wszyscy; owo powołanie zostało zapisane głęboko w naszym sercu i powinno być realizowane mimo naszych słabości, potknięć, wątpliwości. O tym w sposób szczególnie przypomina nam uroczystość Niepokalanego Poczęcia.

Autor jest kapłanem diecezji płockiej, pracownikiem Sekretariatu Stanu w Watykanie i wykładowcą na Papieskim Uniwersytecie Urbaniana w Rzymie

**Do poszukiwania
prawdy,
piękna i dobra,
innymi słowy:
do świętości
– zostaliśmy
powołani
wszyscy.**

**Pelna łaski – do
nikogo innego
w całym Piśmie
Świętym Bóg nie
kieruje takich
słów.**

Sanktuarium Santa Casa
w Loreto

Domek Matki Bożej we wnętrzu bazyliki

Domek Matki Bożej z Nazaretu od ponad 700 lat odwiedzają rzesze pielgrzymów we włoskim Loreto. To miejsce dużo zawdzięcza także Polakom.

W dwunastotysięcznym Loreto, malowniczo położonym w prowincji Ancona, w środkowych Włoszech, nad Adriatykiem znajduje się niezwykła relikwia – ocalona i przeniesiona część mieszkania Świętej Rodziny z Nazaretu. Sanktuarium Świętego Domku odwiedza rocznie około 4 mln gości z całego świata. Domek tworzą trzy ściany z kamienia o wysokości 260-270 cm i powierzchni ok. 30 m². Znajduje się on we wnętrzu XV-wiecznej bazyliki. I wygląda jak ogromna, pięknie rzeźbiona szkatuła – bo ściany zewnętrzne otrzymały obudowę według projektu Bramantego. Jego rzeźby – m.in. Narodzenie Maryi, Zaślubiny Maryi z Józefem, Zwia-

Z Loreto na cały świat

Irena Świerdzewska

stowanie i Narodzenie Jezusa – uważa się za arcydzieła włoskiego renesansu. We wnętrzu znajduje się czarna figurka Matki Bożej Loretańskiej. Nie wiadomo, kiedy została tam umieszczona. Pierwotnie spłonął podczas pożaru bazyliki, obecnie wykonano na początku XX w.

Badania archeologiczne potwierdziły autentyczność domku z kamienia, stosowanego do budowy w Palestynie. – W Nazarecie możemy odwiedzać Groty Zwiastowania. Groty były odpowiednie w tamtym klimacie do zamieszkiwania, utrzymywały stałą temperaturę ok. 20 stopni latem i zimą. Do grotty dobudowana była część, która ją „zamylała”. Zgodnie z tradycją, do grotty Świętej Rodziny także, co możemy zobaczyć obecnie w Lo-

reto – mówi prof. Barbara Strzałkowska z UKSW, biblistka i przewodnik po Ziemi Świętej.

ANIELSKA INTERWENCJA?

Jak relikwia znalazła się na włoskiej ziemi? Do 1291 r. domek Matki Bożej znajdował się w Nazarecie, we wnętrzu Bazyliki Zwiastowania. – Kiedy krzyżowcy byli wypierani z Palestyny przez sultana Bajbarsa, zabierali ze sobą pamiątki związane z chrześcijaństwem – wyjaśnia prof. Strzałkowska. – Tradycja mówi, że elementy domu – dobudowaną część grotty – po rozebraniu przewieźli najpierw na teren dzisiejszej Chorwacji, nieopodal Rijeki. Nicefor Angel miał potem podarować kamienie z domu w posagu swojej córce Ithamar, wychodzącej za mąż za syna Karola II, króla Ne-

apolu. Młoda para przekazała ten dar ówczesnemu papieżowi. Na wzgórzach porośniętych drzewami laurowymi, od których wzięła się nazwa Loreto, z owych kamieni w 1294 r. postawiono domek. I tak narodziła się legenda o cudownym ocaleniu domku i przeniesieniu go drogą powietrzną przez aniołów – to nawiązanie do nazwiska Angel – podtrzymywana przez franciszkanów. Stąd prośba środowisk lotniczych, by Matka Boża Loretańska została ich patronką – co ustanowił w 1920 r. Benedykt XV.

W 1468 r. na polecenie ówczesnego biskupa rozpoczęto budowę świątyni, w której centrum znalazł się Święty Domek. W 1587 r. budowa dobiegła końca, ale prace wykończeniowe trwały jeszcze prawie pół wieku.

Papież Franciszek polecił, by wspomnienie dowolne Najświętszej Maryi Panny Loretańskiej przypadające 10 grudnia zostało wpisane do Kalendarza Rzymskiego obowiązującego w całym Kościele. W tym roku obchodzimy je tak po raz pierwszy.

Wnętrze Świętego Domku.
W głębi figura Matki Bożej Loretańskiej

W 1507 r. sanktuarium zostało podporządkowane bezpośrednio Stolicy Apostolskiej. W kolejnych wiekach świątynię podniesiono do rangi bazyliki, a miejsce ustanowiono Sanktuarium Santa Casa – Świętego Domku.

O sławie sanktuarium świadczą kopie domku loretańskiego w różnych krajach i miastach, m. in. w czeskiej Pradze czy Santa Fe w Nowym Meksyku. W Polsce jest kilka takich miejsc. Najstarszy Domek Loretański powstał w latach 1634-1638 w Gołębiu, koło Puław. W 1640 r. budowę Domku Loretańskiego na Pradze w Warszawie rozpoczęli bernardyni. Za sprawą łaskami słynącej figury Matki Bożej sanktuarium stało się celem pielgrzymek. Domek, spalony w czasie potopu szwedzkiego, nie odzyskał dawnej świetności, reszty zniszczenia dokonał gen. Suworow podczas rzezi Pragi. Do Loreto nawiązuje też sanktuarium koło Wyszkowa, w diecezji warszawsko-praskiej. W 1928 r. ks. Ignacy Kłopotowski, błogosławiony założyciel Zgromadzenia Sióstr Loretanek, sprowadził tutaj siostry. Miejsce przyjęło nazwę Loreto, a w kaplicy znalazła się figura Matki Bożej Loretańskiej.

DOMEK CUDÓW

Wyżłobienia w posadzce przy Świętym Domku w Loreto od pielgrzymich stóp wiele mówią o kulcie tego miejsca. Skarbiec pełen był składanych z wdzięczności wotów, złupionych potem przez Napoleona.

Paweł II, który w 1464 r., gdy jeszcze jako kardynał odwiedził Domek, został cudownie uzdrowiony. Loreto stało się miejscem pielgrzymek chorych, którzy od kwietnia do października przyjeżdżali niegdyś w zorganizowanych grupach tzw. białymi pociągami. Siostra Róża Pujza, nazaretanka, była świadkiem, jak podczas pielgrzymki dwie sparaliżowane osoby poruszające się na wózkach wstały i zaczęły samodzielnie chodzić. Teraz nie ma już zorganizowanych pielgrzymek, ale chorzy przyjeżdżają indywidualnie. Najwięcej jest Włochów, a zaraz potem Polaków. Z Polski w sezonie przybywały 2-3 pielgrzymki dziennie, a zdarzało się,

że przyjeżdżało nawet kilka autokarów. Loreto odwiedza też wiele małżeństw mających trudności z poczęciem dziecka. Jeden z pątników opowiadał, że po modlitwie doczekali się z żoną trojga dzieci.

Nieustannie odbywa się tu cud pojednania. – Bardzo wielu pielgrzymów się spowiada. W jednym z konfesjonałów odbywa spowiedź po polsku – mówi o. Andrzej Cebula OFMCap, który kilkakrotnie wyjeżdżał do Loreto do pracy duszpasterskiej.

Siostry loretanki zapraszają 10 grudnia 2019 r. o godz. 16.00, w uroczystość Matki Bożej Loretańskiej do Sanktuarium Matki Bożej Loretańskiej w Loreto na uroczystą Mszę Świętą pod przewodnictwem abp. Salvatorego Pennacchia, nuncjusza apostolskiego w Polsce.

W sali skarbcza znajduje się makieta statku i kopia stron dziennika pokładowego Krzysztofa Kolumba. Żeglarz opisuje cudowne ocalenie za sprawą Matki Bożej Loretańskiej podczas podróży morskiej. Zwycięstwo Jana III Sobieskiego nad Turkami przypisywane jest także Matce Bożej z Loreto. Kapelan wojsk Sobieskiego, św. Marek z Aviano, podczas odsieczy wiedeńskiej miał przy sobie namalowany wizerunek Matki Bożej Loretańskiej. Loreto odwiedzało wielu świętych i papieży. Pielgrzymowali tu m.in. Katarzyna ze Sieny, Franciszek Ksawery, Ignacy Loyola. Ojciec Pio miał powiedzieć: „Gdybym mógł udać się do Loreto, nie zdołałbym wejść do Domku Matki Bożej, umarłbym ze wzruszenia”.

OICALONE PRZEZ POLAKÓW

Jan XXIII ukoronował Madonnę z Loreto złotą koroną. Gościł tu także Benedykt XVI i Franciszek, a Jan Paweł II – pięciokrotnie. W 1993 r. w liście z okazji 700-lecia sanktuarium loretańskiego napisał, że Święty Domek jest nie tylko relikwią, lecz również drogocenną ikoną, gdyż odbija wzniosłe przesłanie, począwszy od momentu wcielenia Słowa Bożego w łonie Maryi

Dziewicy. W 1995 r. na wzgórzach pod Loreto Jan Paweł II zorganizował Światowe Dni Młodzieży, a trzy lata później w sanktuarium Światowy Dzień Chorego.

O Loreto mówi się, że jest najbardziej polskim z włoskich miast, nie tylko ze względu na liczbę pielgrzymów. Sanktuarium zawdzięcza swoje ocalenie w czasie II wojny światowej polskiemu lotnikom. Kiedy podczas niemieckiego nalotu bomba zapalająca trafiła w dach świątyni, polscy żołnierze ugasili pożar. Pius XII uhonorował ich papieskimi odznaczeniami, a w Loreto znajduje się papieski list informujący o ocaleniu katedry przez Polaków. Trzecia Dywizja Strzelców Karpaccich z Karpackim Pułkiem Ułanów w lipcu 1944 r. walczyła z Niemcami w pobliskiej Anconie, a 21 lipca 1944 r. za poległych żołnierzy modlili się w świątyni w Loreto generałowie Kazimierz Sosnkowski i Władysław Anders. Na obrze-

żach Loreto znajduje się polski cmentarz z 1080 mogiłami, największy we Włoszech. Pielgrzymi modlą się także w polskiej kaplicy w sanktuarium w Loreto. Ta jedna wśród kilku kaplic różnych narodowości wyróżnia się freskami z wiktoria wiedeńską i Cudem nad Wisłą.

W tym miejscu szczególnie brzmi Litania Loretańska, powstała w XII w. prawdopodobnie we Francji, a będąca wspaniałym hymnem na cześć Maryi. W tym roku, w uroczystość Zwiastowania, 25 marca sanktuarium odwiedził papież Franciszek i tutaj podpisał posynodalną adhortację apostolską *Christus vivit*. Teraz, kiedy z okazji stulecia uznania Matki Bożej Loretańskiej za patronkę lotnictwa Franciszek ogłosił Jubileusz Loretański – potrwa do 10 grudnia 2020 r. – można się spodziewać prawdziwego najeźdu pielgrzymów.

REKLAMA

**SANKTUARIUM
MATKI BOŻEJ
LORETAŃSKIEJ
W LORETTO**

**24-26 STYCZNIA
REKOLEKCJE DLA
MAŁŻEŃSTW**

**21-23 LUTEGO
REKOLEKCJE
DLA MĘŻCZYZN**

**27-29 MARCA
REKOLEKCJE O
SPOWIEDZI ŚW.**

**17-19 KWIETNIA
REKOLEKCJE
DLA MŁODYCH**

**22-24 MAJA
REKOLEKCJE O
PRZEBACZENIU**

**26-28 CZERWCA
REKOLEKCJE O
UZDROWIENIU**

**20-23 SIERNIA
REKOLEKCJE DLA
RODZIN**

**23-25 PAŹDZIERNIKA
REKOLEKCJE DLA
Kobiet**

**POLSKIE
LORETTO**
koło Wyszkowa

REKOLEKCJE LORETAŃSKIE
to możliwość wyciszenia,
wytchnienia i wzorem Maryi
wysłuchania się w Słowo
i powierzenia Mu swego życia.
Zapraszamy osoby indywidualne,
małżeństwa i rodziny.

www.loretto.pl
rekolekcje@loretto.pl
tel. 511 219 439

W SKRÓCIE

■ **Pamiętki do beatyfikacji.** Biskup tarnowski Andrzej Jeż wydał edykt związany z rozpoczęciem procesu beatyfikacyjnego Stefani Łąckiej – dziennikarki, która trafiła do Auschwitz i pomagała więźniom. Zdjęcia i pamiętki można przekazywać do postulatora procesu ks. prof. Stanisława Sojki na adres Sekretariatu Kurii Diecezjalnej, ul. Legionów 30, 33-100 Tarnów. Dotychczas zgromadzono 4017 stron druku materiałów procesowych.

■ **Wotum kard. Wyszyńskiego.** W liście pasterskim na Adwent abp Stanisław Gądecki zapowiedział wybudowanie na obrzeżach Poznania kościoła pod wezwaniem kard. Stefana Wyszyńskiego jako wotum wdzięczności za nawiedzenie Matki Bożej w ikonie jasnogórskiej w archidiecezji poznańskiej.

■ **Święty w Nowym Targu.** Stolica Podhala ma nową drogę, która połączyła dwa osiedla. Ulicy patronuje św. Brat Albert. Inwestycja kosztowała 10 mln zł. Nowy trakt komunikacyjny został oddany do użytku i poświęcony 1 grudnia.

■ **Kara winnemu, ofierze ochrona.** W związku z wpływieniem do Delegata ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży zgłoszenia w sprawie molestowania seksualnego nieletniej przez szczecińskiego chrystusowca, ks. Stanisława G., zgromadzenie wdrożyło odpowiednie procedury. W przekazanym KAI komunikacie zakonnicy informują, że duchowny został zawieszony w pełnieniu posługi duszpasterskiej, sprawę zgłoszono do prokuratury i poinformowano o niej Stolicę Apostolską. Chrystusowcy deklarują dążenie wszelkich starań, by chronić osobę pokrzywdzoną.

■ **Nawrócenie wandal.** Sprawca zniszczenia okna życia w Sandomierzu sam zgłosił się na policję i zobowiązał się do pokrycia kosztów naprawy szkody. Nowa, specjalna szyba już została zamówiona. Ostatnie dziecko w tym istniejącym od 2009 r. oknie zostawiono w sierpniu.

■ **Islamski chłód.** Polacy mają raczej chłodny stosunek do muzułmanów, chłodniejszy niż do wyznawców innych religii i niewierzących – wynika z raportu Centrum Badania Opinii Społecznej. Znaczna część badanych kojarzy islam z przemocą, uważając, że religia ta zachęca do jej stosowania. Jednak opinie na temat tego, „czy poważny konflikt między islamem a Zachodem jest nieunikniony?”, są podzielone: około 38 proc. Polaków uważa to za pewne i mniej więcej tyle samo twierdzi, że możliwe jest porozumienie.

RATOWAŁA ŻYDÓW

W Poznaniu 92-letnia Genowefa Borysionek została odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z rąk wicewojewody wielkopolskiego Anety Niestrawskiej. Odznaczenie zostało nadane przez Prezydenta RP za bohaterską postawę i odwagę wykazaną w ratowaniu życia Żydom podczas II wojny światowej oraz za wybitne zasługi w obronie godności, człowieczeństwa i praw ludzkich.

foto PAP/Jakub Kaczmarczyk

foto PAP/Jakub Kaczmarczyk

POCIĄG NIE BYŁE JAKI

Studenci Politechniki Poznańskiej z Koła Naukowego Inżynierów Transportu Publicznego przy Wydziale Inżynierii Transportu zaprojektowali i zbudowali półtonowy model lokomotywy PUTrain w skali 1:5,5. Stanął w Centrum Wykładowym Politechniki Poznańskiej. We wcześniej wziął udział w dorocznym międzynarodowym konkursie Railway Challenge 2019 w Wielkiej Brytanii. Zyskał tam

nagrodę specjalną za wykorzystane materiały i wprowadzone innowacje. Debiutująca drużyna uzyskała w łącznej klasyfikacji konkursu siódme miejsce wśród 14 drużyn. Ponadto zdobyła drugie miejsce w konkurencji „Innowacje”, drugie – za „Poster Techniczny”, trzecie – za „Komfort przejazdu”, czwarte za „Prezentację biznesową” i piąte za „Łatwość utrzymania”.

OBUDZĄ W WARSZAWIE

Obok Mazowieckiego Szpitala Bródnowskiego w Warszawie, na działce, która jest własnością samorządu Mazowsza, Funda-

cja „Akogo?” rozpoczyna budowę Kliniki Budzik dla dorosłych. Prezes Fundacji Ewa Błaszczak podkreśliła, że projekt może zostać zrealizowany dzięki wsparciu Mazowieckiego Szpitala Bródnowskiego, Marszałka Województwa Mazowieckiego i Ministra Sprawiedliwości. W marcu zostanie wbudowany kamień węgielny, a pierwszych pacjentów placówka przyjmie w 2022 r. Będzie pierwszym z centrów specjalistycznych rehabilitacji osób, które doznały uszczerbku na zdrowiu lub wymagają szczególnej opieki.

foto PAP/Tomasz Czeli

fot. BP Archidiecezji Krakowskiej

PATRONKA LIBIĄŻA

– Dwie rzeczywistości: modlitwy i pracy w sposób niewiarygodnie głęboki wiąże ze sobą w Libiążu postać św. Barbary. Dwie wieże kościelne mówią o modlitwie, a dwie kopalniane wskazują, że tu z powierzchni ziemi w jej głąb zmiatają od wielu dziesięć-

cioleci kolejne pokolenia górników. Z tej głębi unosi się ich modlitwa za przyczyną św. Barbary – mówił metropolita krakowski abp Marek Jędraszewski podczas uroczystości ustanowienia św. Barbary patronką Miasta Libiąża.

fot. PAP/Andrzej Crysgeł

SYRENKA HANKSA

Na Placu Ratuszowym w Bielsku-Białej zaprezentowano samochód Syrena 105 należący do Toma Hanksa. Amerykański aktor zakupił auto, wyremontował je i wystawił na aukcję. Pieniądze z licytacji zostaną przeznaczone na pomoc m.in. dla dziecięcego oddziału psychiatrycznego w Bielsku-Białej.

BIELAK LIMITOWANY

We wrocławskim zoo oglądać można zające bielaki. Trzy samice i dwa samce pod koniec października przyjechały z Sankt Petersburga. Bielak podlega ścisłej ochronie gatunkowej, gdyż jego liczebność w naszym kraju nie jest zbyt wielka.

fot. PAP/Maciej Kulczyński

■ **Oszuści posiedzą?** Prokuratura Regionalna w Białymstoku skierowała do sądu dziesięć wniosków o aresztowanie osób podejrzanych w wielowątkowym śledztwie dotyczącym oszustw podatkowych na wielką skalę.

fot. PAP/Artur Reszko

■ **Na pasterską nutę.** Ligawki, trombity, bazuny, rogi oraz inne instrumenty pasterskie można było zobaczyć i usłyszeć podczas 39. Konkursu Gry na Instrumentach Pasterskich im. Kazimierza Uszyńskiego w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

■ **Naciągani ratownicy.** Prokuratura Okręgowa w Suwałkach postawiła zarzuty 90 ratownikom medycznych pracujących w pogotowiu ratunkowym w całej Polsce, podejrzanych o wyłudzenie certyfikatów zawodowych i pomocnictwo w wyłudzeniu dotacji unijnych – poinformował rzecznik prokuratury Ryszard Tomkiewicz.

fot. PAP/Marcin Obara

■ **Polacy na Węgrzech.**

W Narodowym Instytucie Kultury i Dziedzictwa Wsi w Warszawie zaprezentowano album „Pamięć IV. Polscy uchodźcy na Węgrzech 1939-1946” autorstwa Krystyny i Grzegorza Łubczyków. Podczas promocji wśród gości był kard. Kazimierz Nycz, metropolita warszawski. Na zdjęciu: wybitna pianistka i pedagog prof. Lidia Grychtołówna oraz Grzegorz Łubczyk.

Jacek Karnowski

SLD wraca do korzeni

Lider Sojuszu Lewicy Demokratycznej Włodzimierz Czarzasty coraz śміeliej broni swojego twierdzenia, że „żołnierze radziecy wyzwolili Polskę” w latach 1944-1945. Jego opowieść wygląda tak: „Tereny, które zostały wyzwolone, tereny odzyskane, były wyzwolane przez dwie armie – jedna armia to była armia Wojska Polskiego, m.in. z gen. Jaruzelskim, akurat tam wtedy koło Szczecina szła, a druga armia to była armia, w której byli żołnierze

zgrabnie ujmując – „sami jej nie mieli”. Nawet określenie „wyzwolili spod okupacji hitlerowskiej” jest nieadekwatne, bo w nim także jest zawarta teza, że nastąpił zwrot wolności. A nie nastąpił. Jeśli więc Włodzimierz Czarzasty chce być precyzyjny,

to powinien mówić, że „żołnierze radziecy wypchnęli z Polski Niemców”, ewentualnie że „przerwali okupację hitlerowską”. Tak, to prawda, tego Sowietci rzeczywiście dokonali.

Idźmy dalej. Czy fakt, że na ziemiach polskich zginęło kilkaset tysięcy czerwonoarmistów, jest argumentem na rzecz naszej wobec nich wdzięczności? Wątpliwe. Oni nie ginęli, by spieszyć na ratunek Polsce, ale by dojść do Berlina. Czarzasty argumentuje: „Jeżeli

któs obciąży żołnierzy radzieckich, którzy ginęli, to niech to powie matce, której dziecko zginęło”. Znów: sam fakt tragedii milionów rodzin zamieszkujących dawne ZSRR, które straciły synów i córki, jest go-

dzien współczucia, ale nie niesie w sobie żadnej przesłanki co do tego, jak powinniśmy opisywać losy Polski w relacji do czerwonego imperium. Równie dobrze Niemcy mogliby twierdzić, że Ukraińcy i Rosjanie są winni im wdzięczność za chwilowe wyzwolenie części ich krajów spod bolszewizmu w latach 1941-1944. W czasie tej wojny wiele niemieckich matek opłakiwało synów, a subiektywnie również oni mieli poczucie, że walczą o wyzwolenie Europy, o pokonanie bolszewickiej bestii. Nikt jednak takiej tezy nie stawia, bo choć walczyli ze strasznym

systemem, to również nieśli i śmierć, i totalitarne pomysły na urządzenie nowego świata.

Wejście Sowietów do Polski nie było więc żadnym „wyzwoleniem”, było zajęciem kolejnego kraju przez agresywne imperium. Ale jednocześnie, i tu przechodzę do postulatu precyzji, przyniosło istotne zmiany w położeniu narodu polskiego. Inaczej niż za pierwszej okupacji naszych Kresów (od 17 września 1939 r. do 22 czerwca 1941 r.). Stalin tym razem nie dążył do eksterminacji całego narodu, ale do zbudowania podporządkowanego mu satelity, z życiem społecznym ulepionym według sowieckiego modelu. Uderzał brutalnie i krwawo w grupy społeczne, które stawały mu na drodze (lub które, według jego mniemania, stanąć mogły), a więc w inteligencję, ludzi Kościoła, szlachtę, przedsiębiorców, wreszcie w niekomunistyczny ruch oporu, także w dużą część polskiej cywilizacji – ale całego narodu tym razem nie chciał mordować. Mówiąc konkretnie, w czasie drugiej, czerwonej okupacji, do roku 1956, zginęło w Polsce ok. 60 tys. osób, czyli sto razy mniej niż w czasie okupacji niemieckiej.

Czy jednak oznacza to, że winniśmy Stalinowi wdzięczność za tę korektę polityki, za pewne ograniczenie się w morderczych zapędach? Do tego ograniczenie wynikające nie z jakichś szlachetnych pobudek czy refleksji, ale z przyczyn czysto politycznych, pragmatycznych? Oczywiście nie. Z moralnego punktu widzenia skala zbrodni wiele nie zmienia. Z punktu narodu walczącego o przetrwanie ten fakt musimy jednak dostrzegać. I o tym powinien mówić Czarzasty, jeśli chce walczyć o prawdę i półcenienie – a nie o rzekomym „wyzwoleniu”, które było przecież nowym zniewoleniem.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci”

Dziecko i kurator

Rzecznik praw dziecka Mikołaj Pawlak zwrócił się do prokuratora generalnego Zbigniewa Ziobry o wydanie prokuratorom instrukcji, która zobowiąże ich do podejmowania niezbędnych działań dla zapewnienia dzieciom należytej reprezentacji w sprawach karnych. Rzecznik zwrócił się również do prezesów wszystkich sądów apelacyjnych w Polsce z prośbą o uwrażliwienie sędziów na konieczność zapewnienia dzieciom ochrony ich praw. Zaznaczył, że „obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania dziecka ma na celu ochronę małoletniego w procesie karnym, który co do zasady reprezentowany jest przez jedno z rodziców. Zapobiega to sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważać nad dobrem pokrzywdzonego dziecka”.

Mikołaj Pawlak zwrócił się także do dyrektora krajowego Szkoły Sądownictwa i Prokuratury Małgorzaty Manowskiej z prośbą o uwzględnienie zagadnienia reprezentowania małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym w programach aplikacji sędziowskiej i prokuratorskiej oraz w programach szkoleń.

Ściana dźwięków

fot. PAP/Hanna Bardo

W holu Katowice Miasto Ogrodów odsłonięto instalację „The Wall of Sound” autorstwa grupy panGenerator. Stworzona specjalnie dla Katowic instalacja dźwiękowa będzie służyć jako nośnik wypowiedzi publicznej, codzienny audialny notatnik lub też jako miejsce do obcowania albo zabawy z dźwiękiem. Widz jest tu zarówno odbiorcą, jak i twórcą instalacji.

f

Pro-life patriotycznie

„Troska o każde poczęte życie to nie tylko powinność religijna, wyraz wrażliwości duchowej i chęć pomocy najbardziej bezbronnym, ale również przejaw miłości do Ojczyzny, która przeżywa zapaść demograficzną” – pisze w piśmie do liderów wspólnot, ruchów i stowarzyszeń katolickich przewodniczący Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski bp Wiesław Śmigiel.

Biskup zwraca się z prośbą do wszystkich przedstawicieli wspólnot modlitewnych w Polsce o podjęcie stałej modlitwy w intencji ochrony życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci i o modlitwę

w intencji ludzi nauki, medycyny, kultury i polityki, którzy odważnie i zdecydowanie bronią życia ludzkiego. Przypomina także, że św. Jan Paweł II w encyklice *Evangelium vitae* napisał: „bronić życia i umacniać je, czcić je i kochać – oto zadanie, które Bóg powierza każdemu człowiekowi”. Zaznacza: „Nasza żarliwa i ufna modlitwa jest w stanie uratować wiele istnień ludzkich i przyczynić się do budowania cywilizacji miłości. Ufam, że przyniesie owoce i pozwoli chronić życie ludzkie w naszej Ojczyźnie od poczęcia do naturalnej śmierci zgodnie z Bożym zamysłem”.

Mnożenie stanowisk?

Ministerstwo Sprawiedliwości wystąpiło do rządu z projektem utworzenia stanowiska pełnomocnika ds. praw człowieka. Do głównych jego zadań ma należeć inicjowanie i koordynowanie działań z zakresu ochrony praw człowieka. Funkcję tę ma pełnić sekretarz stanu w resorcie sprawiedliwości. Do jego kompetencji należeć będą głównie zadania „z zakresu inicjowania, koordynowania oraz monitorowania działań, w tym dotyczących opracowywania projektów aktów prawnych, zmierzających do zapewnienia zgodnego z aktualnymi standardami międzynarodowymi poziomu ochrony praw człowieka, monitorowania i analizowania spraw i orzeczeń związanych z naruszaniem praw człowieka, a także współpracy z Komisją Wenecką”.

Według projektu, pełnomocnik ma również monitorować i analizować orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowie-

ka w zakresie ich wpływu na obowiązujące akty prawne, a także analizować sprawy dotyczące zarzutów naruszenia praw człowieka przez polski wymiar sprawiedliwości oraz inne organy władzy publicznej. Pełnomocnik będzie też miał prawo do powoływania zespołów eksperckich i doradczych oraz zlecania ekspertyz.

Wiceminister sprawiedliwości Marcin Romanowski, komentując projekt w rozmowie z PAP, powiedział, że ochrona praw człowieka jest na tyle istotną kwestią, że ważne jest, aby zajmowało się nią wiele instytucji. Pomysł skrytykował rzecznik praw obywatelskich Adam Bodnar. – Powołanie pełnomocnika rządu ds. praw człowieka spowoduje szum informacyjny i będzie szkodliwe z punktu widzenia interpretowania konstytucji. Tylko Rzecznik Praw Obywatelskich jest niezależny od władzy – stwierdził.

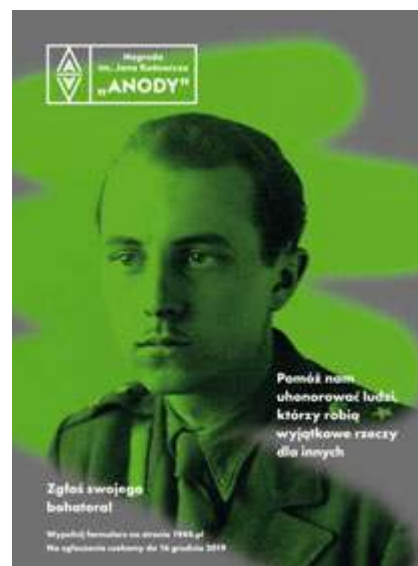

Więźniowie na etacie

W Zakładzie Karnym w Łowiczu otwarto pierwszą w okręgu łódzkim halę produkcyjną w ramach programu „Praca dla więźniów”.

fot. PAP/Roman Zawistowski

Współcześni powstańcy

Do 16 grudnia można zgłosić kandydata do Nagrody im. Jana Rodowicza „Anody” – ustanowionej w 2011 r. przez Muzeum Powstania Warszawskiego.

Jego laureaci pokazują, co dziś znaczą pojęcia: poświęcenie, pomoc słabszym, zaangażowanie społeczne i braterstwo. Nagroda upamiętnia postać Jana Rodowicza „Anody” – legendarnego żołnierza Batalionu „Zośka”, uczestnika akcji pod Arsenałem, kawalera Orderu Virtuti Militari, a przede wszystkim wspaniałego i oddanego kolegi. Dzięki temu wyróżnieniu pielęgnowana jest pamięć o wydarzeniach z 1944 roku oraz promowane są wartości wpisane w etos powstańców warszawskich, takie jak wolność, odpowiedzialność, koleżeństwo, honor, pomoc potrzebującym, altruizm, męstwo.

Nagroda jest przyznawana w trzech kategoriach: za całokształt dokonań (wybitne osiągnięcia, spójna oraz konsekwentna postawa życiowa godna naśladowania); za akcję społeczną (wyróżniające się dzieło lub przedsięwzięcie społeczne zakończone sukcesem); za wyjątkowy czyn (na przykład uratowanie kogoś życia).

Kandydatów można zgłaszać przez formularz na stronie <https://www.1944.pl/artukul/ix-edycja-nagrody-im.-jana-rodowicza-anody>, 4962.html. Ogłoszenie wyników nastąpi podczas uroczystości w Muzeum Powstania Warszawskiego w marcu 2020 roku, w 97. rocznicę urodzin Jana Rodowicza „Anody”.

fot. archiwum prywatne

tej. Stworzył go jako mężczyznę i kobietę – jako małżeństwo, konstytuując to słowami: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną”.

Istotą Trójcy Świętej jest jedność przez miłość – dzięki niej oddzielne Osoby stają się jednym. I tak samo jest z małżonkami. Jak mówi Ewangelia: człowiek „łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem”. Do sakramentu małżeństwa przystępujemy we dwoje, ale po zaślubinach wychodzimy z kościoła już we troje, z Jezusem, który nas łączy sakramentem.

A potem rodzi się dziecko i małżonkowie zamieniają się w rodzinę?

Nie! Rodzina to nie to samo, co małżeństwo. Karol Wojtyła mówił, że rodzina jest instytucją, u której podstaw stoi małżeństwo.

Czyli małżeństwo jest fundamentem rodziny, a nie jej etapem?

Zgadza się. A jego jakość warunkuje jakość rodziny. Dalej Karol Wojtyła mówi: „Małżeństwo bynajmniej nie ztraca się w rodzinie. Zachowuje ono swą odrębność”. Nie ma przecież sakramentu rodziny, ojcostwa, macierzyństwa, jest tylko sakrament małżeństwa. To jedyny sakrament, który przyjmuje się we dwoje.

Kiedy na kursie przedmałżeńskim usłyszałam o hierarchii: Bóg, małżonek, dzieci, dziwiłam się tej kolejności i pytałam: a gdzie rodzice?

Rodzice są ważni, ważne jest rodzeństwo, dzieci, wnuki – i trzeba pielęgnować

Małżeństwo to fundament

Z Mieczysławem Guzewiczem,
konsultorem Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski,
rozmawia Monika Odrobińska

Mamy Adwent. Co małżonkowie mogą z niego wyciągnąć dla siebie?

Dla mnie symbolem sakramentu małżeństwa jest ikona Świętej Rodziny, która towarzyszy nam podczas spotkań Domo-wego Kościoła. Na ikonie dłonie Maryi i Józefa są połączone dłońmi Jezusa. To nie są Józef, Maryja i ich Dziecko, ale Józef, Maryja i Jezus jako fundament ich – i każdego – małżeństwa. Widać też piękny gest przytulenia małżonków. Jako

małżonkowie świętość mamy budować na Jezusie, ale i na codziennych, małych gestach miłości i czułości.

Z kolei Jan Paweł II mówił, że małżeństwo jest ikoną Trójcy Świętej. W jaki sposób?

Bóg, stwarzając człowieka, mówi: „Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam”. Ta liczba mnoga odnosi się do Trójcy Świętej. Bóg stworzył więc człowieka na podobieństwo Trójcy Świę-

te relacje. Ale przed nimi jest małżonek – ja tylko mojej Joli ślubowałam miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że jej nie opuszczę aż do śmierci. A ponieważ ślubowałam przed Bogiem, to On jest dla nas najważniejszy. Poza tym dzieci wcale nie chcą być traktowane jako najważniejsze. Owszem, chcąc, bym je kochał, ale ważniejsze jest dla nich, bym kochał ich mamę. Ojcom powtarzam: mówcie dzieciom, że je kochacie i jesteście z nich dumni, ale ważniejsze, byście przy nich

Mieczysław Guzewicz (ur. 1959) – mąż, ojciec, dziadek, doktor habilitowany teologii biblijnej i pastoralnej, konsultor Rady ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, autor wielu książek, artykułów naukowych i popularnonaukowych o tematyce małżeństwa, rodziny, wychowania, ojcostwa, męskości, cierpienia.

mówili do ich mamy: „Kocham cię i nie wyobrażam sobie życia bez ciebie”. Dzieci się cieszą, gdy tata porywa mamę na romantyczny wieczór. Niestety, wiem, że stawianie dzieci przed małżonkiem to początek końca małżeństwa.

Mamy ministerstwo rodziny, są duszpasterstwa rodzin, a rodziny się rozpadają. Jak temu zaradzić?

Duszpasterze nie dość mocno podkreślają rolę małżeństwa. Małżeństwo doczeka się swojego duszpasterstwa dopiero po rozpadzie – w postaci duszpasterstwa związków niesakramentalnych. Wcześniej są kursy przedmałżeńskie, ale po sakramencie małżeństwa Kościół mówi młodym: „Radźcie sobie sami”. Nie chodzi tu o tworzenie nowych struktur, np. odrębnego duszpasterstwa małżeństw. Wystarczy, żeby w ramach duszpasterstwa rodzin pochylać się nad małżeństwem.

A konkretnie?

Klerycy do sakramentu kapłaństwa przygotowują się sześć lat, a potem przez dziesięć lat mają obowiązkową formację. Przyrzeczenia kapłańskie odnawiają w każdy Wielki Czwartek, podobnie jak cały lud Boży odnawia przyrzeczenia chrzcielne w Wielką Sobotę. A małżonkowie?

Zaproponowałem w episkopacie, by raz w roku, np. w Niedzielę Świętej Rodziny, podczas Mszy Świętej małżonkowie mogli odnowić przyrzeczenia małżeńskie. Episkopat zadekretował to w październiku 2018 r. Praktyka pokazała jednak, że w jednej parafii małżonkowie mieli taką możliwość na pięciu z sześciu niedzielnych Mszy Świętej, w innej tylko podczas jednej, a w jeszcze w innej wcale. Wiele zależy od proboszczów.

Znam proboszczów, którzy organizują kursy... małżeńskie. Co miesiąc w sobotę małżonkowie z parafii spotykają się w parafialnej kawiarence. Przez godzinę słuchają wykładu, a przez kolejną rozmawiają, i tak przez osiem miesięcy. Formą wspierania małżeństw sakramentalnych może być także comiesięczna małżeńska adoracja Najświętszego Sakramentu, dzień skupienia z odmówieniem litanii. My we Wschowie raz w miesiącu mamy Mszę Świętą w in-

tencji małżeństw. Zachęcające do udziału w niej plakaty na mieście i informacje w internecie jednocześnie utrwalają pojmowanie małżeństwa jako bytu odrębnego od rodziny.

Nie do końca zgodzę się jednak, że małżonkowie zostawieni są samym sobie. A tak popularne Spotkania Małżeńskie?

To wspaniała inicjatywa, ale na skalę ogólnopolską. Jednak to w parafii narzeczeni zawierają sakrament małżeństwa, ona jest więc odpowiedzialna za jakość ich pobłogosławionego

związku. Skoro więc za śluby odpowiada parafia, to za rozwody, w dużej mierze, także. Nie wszystko można zrzucić na nurty liberalno-lewicowe. Jeśli w parafii jest osiem do dziesięciu rozwodów rocznie, to pytam duszpasterzy: co zrobiliście, by do nich nie doszło?

A co mogą zrobić?

Dobrze, by robili regularne spotkania w gronie parafii, podczas których małżeństwa starsze stażem służyłyby wsparciem i doświadczeniem parom młodszy. Księża powinni zachęcać małżonków do wspólnego udziału we Mszach Świętych – o tej samej godzinie i w tej samej ławce, do wspólnego przystępowania do Komunii Świętej. Równie ważna jest małżeńska modlitwa wieczorna – niezależnie od osobistej i rodzinnej. Prasa parafialna powinna ukazywać jak najwięcej przykładów pięknych małżeństw ze swojego środowiska.

A co małżonkowie mogą zrobić sami dla siebie?

Nie ma sakramentu rodziny, tylko sakrament małżeństwa, jedyny, który przyjmuje się we dwoje.

Punktem wyjścia jest List do Efezjan, w którym św. Paweł nawołuje: „każdy swoją żonę tak niech miłuje, jako siebie same-

go, a żona aby czciła męża” (5,33). Co to znaczy, że mąż ma kochać żonę? Przede wszystkim o swojej miłości zapewniać słownie. Dalej są komplementy, czyli wyśpiewywanie hymnu pochwalnego na jej cześć. To nie ma poletchać jej próżność, ale zaspokoić jej potrzebę estetyki, bo kobiety żyją w świecie estetyki. Wreszcie, ko-

chasz ją – obchodź się z nią delikatnie: przytul, pocałuj, ale bez podtekstu erotycznego. Rozmawiaj z nią – niech wygada swoje troski, nawet jeśli tobie wydają się błahie. Okaż empatię, zapytaj, jak możesz pomóc. No i nieustannie ją zdobywaj: zabierz na spacer, zaskakuj niespodziankami, sprawiaj prezenty. Mężczyzna tych potrzeb może się nie domyślać – żony, nie krępujcie się o nich mówić!

A jaką receptę ma Pan dla żon?

Jeśli ma mężowi okazywać cześć, czyli szacunek, to przede wszystkim przez docenianie: jaki mąż jest mądry, odpowiedzialny; że czuje się przy nim bezpieczna. Bez takich słów mężczyzna więdnie, tak jak kobieta bez komplementów. Nawet jeśli ma mu to mówić „zaliczkowo”, niech mówi, a on będzie równał w górę. Dalej, mężczyzna potrzebuje troski, niech to będzie w postaci uprasowanej koszuli, podanego śniadania, obiadu do pracy. Tym, co kobiety mogą zrobić dla siebie, ale i dla dzieci, jest przytulanie się i słowa czułości – to wypełnia i nasze, i ich poczucie bezpieczeństwa.

Co jest w domu ważniejsze: stół czy łóżko małżeńskie?

Zależy dla kogo. Dla rodziny więziotwórczym elementem jest stół, dla małżonków – łóżko. Teologicznym uzasadnieniem jest wspomniane już polecenie Boga: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się”. To jest Jego pierwotny plan na ludzkość, potem dopiero w Piśmie Świętym pojawia się jego nadbudowa moralno-etyczna. Boży nakaz małżonkowie realizują w łóżku.

Przykazania tego nie należy jednak rozumieć w sensie czysto prokreacyjnym. W łóżku dochodzi do pogłębienia jedności małżeńskiej, ono jest też uwiecznieniem miłego nastroju w ciągu dnia. Ważne jest więc spanie razem, kładzenie się o tej samej porze, odbywanie przy nim małżeńskiej modlitwy. A wtedy małżeństwo będzie prawdziwą ikoną Trójcy Świętej.

fot. PAP/EP/Abir Sultan

Bliski Wschód: zamęt narasta

Piotr Kościński

Premier Izraela Benjamin Netanjahu został oficjalnie oskarżony o oszustwa, nadużycia i łapownictwo. Twierdzi, że to nieprawda, i obwinia przeciwników politycznych o próbę zamachu stanu.

Wszystko to oznacza pogłębienie politycznego pata, trwającego od dłuższego czasu. Netanjahu nie zdołał sformować rządu po wyborach z 17 września, bo nie potrafił stworzyć większościowej koalicji. Szansę uzyskał więc Benny Gantz, dotychczasowy lider opozycyjnych Niebiesko-Białych. Ale i jemu się nie powiodło i 20 listopada poinformował, że nie ma większości w Knesecie.

Parlamentarzyści mają więc trzy tygodnie, by wyłonić nowego kandydata na premiera. Prezydent Reuven Rivlin za-

apelował o współpracę do największych rywalizujących ze sobą partii – Likudu kierowanego przez Netanjahu oraz Niebiesko-Białych Gantza – ale szanse są nikłe. Izrael czeka więc zapewne kolejne, trzecie w krótkim odstępie wybory parlamentarne. Ich rezultaty, także ze względu na oskarżenia pod adresem Netanjahu, są zupełnie nieprzewidywalne.

Taki rozwój wydarzeń niesie ogromne konsekwencje nie tylko dla Izraela. Zapanowała całkowita niepewność w kwestii stosunków izraelsko-irańskich. Wydawałoby się, że w obecnej sytuacji atak Izraela na Iran jest całkowicie nierealny, ale pojawiła się możliwość, że Netanjahu spróbuje się wzmocnić, doprowadzając do wojny. Głowę podniosły wrogi wobec Izraela organizacje palestyńskie: Hezbollah i Hamas. Mimo silnych, najlepszych na świecie systemów obrony – Żelaznej Kopuły i Procy

Dawida – palestyńskie rakiety eksplodowały na terytorium tego kraju.

CIĘŻKIE ZARZUTY WOBEC PREMIERA

Izraelski prokurator generalny Awiczaj Mandelblit już w lutym ogłosił, że przedstawi premierowi swojego kraju konkretne oskarżenia. Uczynił to jednak dopiero teraz. Zarzuty są bardzo poważne i aż można się dziwić – jeśli się potwierdzą – że szef izraelskiego rządu zdecydował się na działania w oczywisty sposób sprzeczne z prawem. Prokuratorzy twierdzą, że w najpoważniejszej sprawie, znanej jako „4000”, Netanjahu zapewnił

korzyści wynikające z podjętych przez siebie decyzji administracyjnych i unormowań prawnych o wartości ponad 1 mld szekli (około 1 mld złotych) dla swojego przyjaciela, milionera Szaula Elowicza, właściciela internetowego portalu informacyjnego Wal-

Problemy wewnętrzne Izraela szybko nie znikną, bo społeczeństwo jest tam bardzo podzielone.

la!, kontrolującego też firmę telekomunikacyjną Bezeq. Prokuratorzy twierdzą, że w zamian Netanjahu był wspierany w artykułach zamieszczonych na stronie Walla!, miał także bezpośredni wpływ na ich treść.

Netanjahu już od 2012 r. wysuwał pod adresem portalu Walla! „setki żądań, czasem codziennie” o bardziej pozytywne wiadomości na swój temat, szczególnie w okresie wyborczym. Prokuratorzy twierdzą, że Netanjahu przekazał swoje żądania bezpośrednio Elowiczowi, a także niektórym z jego najbliższych współpracowników, w tym Szlomowi Filberowi, który później objął funkcję dyrektora generalnego ministerstwa komunikacji, oraz Nirowi Hefetzowi, który był wówczas rzecznikiem rodziny Netanjahu. Zarówno Hefetz, jak i Filber zostali świadkami oskarżenia, dostarczając dowodów i zeznań przeciwko swemu byłemu szefowi. Były szef sztabu wyborczego Netanjahu, Ari Harow, również stał się świadkiem oskarżenia.

W pozostałych dwóch sprawach, znanych jako „1000” i „2000”, Netanjahu groził zarzuty oszustwa i nadużycia zaufania. W sprawie „1000” prokuratorzy twierdzą, że w latach 2011-2016 Netanjahu otrzymał prezenty od zagranicznych biznesmenów, w tym drogie cygara i szampana, o wartości około 200 tys. dolarów. Pochodziły one m. in. od hollywoodzkiego producenta filmowego Arnona Milchana (wyprodukował takie znane filmy jak „Pretty woman” i „Dawno temu w Ameryce”) oraz australijskiego miliardera Jamesa Packera (właściciel sieci kasyn). W zamian Netanjahu pomógł Milchanowi w uzyskaniu amerykańskiej wizej, prosząc ówczesnego sekretarza stanu Johna Kerry’ego o interwencję. W sprawie „2000” z kolei prokuratorzy twierdzą, że Netanjahu starał się zawrzeć umowę z Arnonem „Nonim” Mozesem, właścicielem izraelskiej gazety „Yedioth Ahronoth”, dzięki czemu Netanjahu byłby w niej przychylniej opisywany. W zamian obiecał wprowadzenie przepisów ograniczających nakład konkurencyjnego pisma „Israel Hayom”.

CZY BĘDZIE WOJNA?

Zamieszanie na krajowej scenie politycznej powoduje, że nieco zmalowało zainteresowanie Izraelczyków sprawami międzynarodowymi. Ale niewykluczone, że Netanjahu i jego współpracownicy, a zwłaszcza nowy minister obrony Naftali Bennett – tak zresztą, jak dzieje się to gdzie indziej – będą chcieli wykorzystać kwestie zagraniczne, by poprawić swoją pozycję wewnątrz kraju. Głównym wrogiem jest Iran i do niedawna wydawało

się, że wojna jest nieunikniona. Rzecz jasna, nie chodzi o wojnę w tradycyjnym rozumieniu tego słowa, o powstanie frontu walk, na którym dojdzie do starć czołgów i piechoty zmechanizowanej. Z Jerozolimy do najbliższego dużego irańskiego miasta Kermanszah jest blisko półtora tysiąca kilometrów, a po drodze znajdują się terytoria Jordanii i Iraku. Chodzi więc o ataki powietrzne, przy użyciu samolotów i rakiet.

Jak pisał izraelski „Haaretz”, niedawne wypowiedzi przedstawicieli władz Izraela na temat Iranu były niezwykle agresywne.

Mimo ultranowoczesnych systemów obrony w Izraelu eksplodowały palestyńskie rakiety.

Netanjahu i minister Bennett odwiedzili rejon graniczący z Syrią i Libanem. Netanjahu ogłosił, że Izrael będzie pracował nad udaremieniem przemytu broni z Iranu do Syrii i zablokuje jego dążenia do „przekształcenia Iraku i Jemenu w bazy do wystrzeliwania rakiet”.

Bennett dodał, że siły irańskie w Syrii „nie mają tam czego szukać”. Z kolei podczas oficjalnej ceremonii upamiętniającej żołnierzy poległych w wojnie na Synaju w 1956 r. Bennett powiedział: – Dla naszych wrogów jest jasne, że odpowiemy na każdą próbę pozbawienia nas życia. Nasza odpowiedź będzie bardzo precyzyjna i bardzo bolesna. Te uwagi kieruję nie tylko do tych, którzy zagrażają nam na froncie południowym, ale także tym na północy.

Irańska odpowiedź była stanowcza. – Iran zniszczy USA, Izrael i Arabię Saudyjską, jeśli przekroczą „czerwoną linię” wyznaczoną przez Teheran – powiedział szef elitarnego irańskiego Gwardii Rewolucyjnej Hossein Salami. Oczywiście Iran nie ma szans na zniszczenie USA, jest na to zdecydowanie za słaby. To jednak nie oznacza, że jest bezsilny. Wspiera i uzbraja palestyńskie organizacje, które mogą bardzo poważnie zaszkodzić Izraelowi, ma też swoich sojuszników w Syrii i Iraku.

Najwyraźniej jednak nie chcą wojny Amerykanie. Zrywając wielostronne porozumienie z Teheranem (irańska rezygnacja z programu atomowego w zamian za możliwość swobodnego eksportu ropy), prezydent Donald Trump chciał doprowadzić do zawarcia nowej, korzystniejszej umowy – i w ten sposób osiągnąć wymierny sukces, prześcigając swojego przeciwnika Baracka Obamę. Działania zbrojne oznaczają zaś wielkie koszty zarówno finansowe, jak i polityczne. Do Jerozolimy przyjechał więc szef połączonych sztabów wojsk USA gen. Mark Milley i rozmawiał z izraelskim szefem Sztabu Generalnego gen. Awiwem Koczawim. Podobno przekonywał go, by strona izraelska powstrzymała się od podejmowania radykalnych kroków.

Ale sytuacja jest skomplikowana podwójnie. Ogromne protesty społeczne – blisko 150 ofiar – w Iranie też mogą zachęcić Teheran do demonstracji siły – a to najprościej wykazać w polityce zagranicznej.

RAKIETAMI W ŻELAZNĄ KOPULĘ

Tymczasem nie ustają starcia na froncie palestyńskim, tak naprawdę mającym dwie części – południową, gdzie głównym przeciwnikiem jest organizacja Hamas w Strefie Gazy, a także działające tam struktury innej organizacji, Islamskiego Dżihadu, oraz północną, w której Izraelczycy walczą z Hezbollahem, mającym swe siedziby w Libanie, gdzie żyje bardzo wielu palestyńskich uchodźców.

Izraelczycy zdołali zabić jednego z dowódców Islamskiego Dżihadu w Strefie Gazy, Bahaa Abu al-Atę. Samoloty miały wyraźnie oznaczony cel, a rakiety trafiły we właściwy dom w jednej z dzielnic miasta Gaza, Szedżajja. Zginęła żona al-Aty, a dwie inne osoby zostały ranne. Islamski Dżihad obwieścił natychmiast, że szykuje się do „nieuchronnej odpowiedzi”, która „zniszczy syjonistów”. Hamas oświadczył natomiast, że Izrael „ponosi pełną odpowiedzialność za konsekwencje eskalacji” działań zbrojnych i zapowiedział, że śmierć dżihadysty będzie pomszczona.

I tak się też stało – w kierunku Izraela poleciało około 450 rakiet i pocisków moździerzowych. Większość została wychwycona i zniszczona przez Żelazną Tarczę, ale nie wszystkie. Co najmniej jeden pocisk uderzył w dom, a drugi w autostradę, w pobliżu przejeżdżających samochodów. Trafiona została też fabryka w mieście Sderot, co wywołało pożar, a 39 osób zostało rannych.

Wszystko to pokazuje, że Palestyńczycy dysponują setkami rakiet, a przy zmasowanym ataku nie pomoże nawet najlepsza tarcza antyrakietowa. Gdy trwają przetarasowania w Knesecie, a za chwilę główne izraelskie ugrupowania polityczne zaczną się szykować do kolejnych wyborów parlamentarnych, Hamas, Hezbollah oraz Islamski Dżihad będą atakować. I mają dość pieniędzy i uzbrojenia, by móc dalej działać.

Problemy wewnętrzne Izraela szybko nie znikną, bo społeczeństwo tego kraju jest bardzo podzielone, tak politycznie, jak i religijnie. Szans na pokojowe rozwiązanie sporu na Bliskim Wschodzie nie ma, bo dwa narody, Izraelczycy i Palestyńczycy, chcą żyć na jednym terytorium. Liczbę Palestyńczyków, którzy zmuszeni zostali do opuszczenia swoich domów, szacuje się (łącznie z ich dziećmi) na pięć milionów, z czego dwa miliony w Jordanii, ponad pół miliona w Syrii i nieco mniej w Libanie. Dopóki ich los nie zostanie rozstrzygnięty, wojna będzie trwać.

Marek Jurek

Językowe memento

Rada Języka Polskiego wypowiedziała się w sprawie wprowadzania nowych żeńskich form słów, które do tej pory występowały tylko w rodzaju męskim. Liberalne media odgrażały tryumf językowego feminizmu. „Rada Języka Polskiego mówi »tak« feminatywom” napisała „Gazeta Wyborcza”. W istocie jednak to propagandowa przesada.

Owszem, Rada orzekła, że „potrzebna jest większa, możliwie pełna symetria nazw osobowych męskich i żeńskich w zasobie słownictwa”, ale nie poparła ani administracyjnej realizacji tej „potrzeby”, ani jej totalnego charakteru. Wręcz przeciwnie. Rada z dużym realizmem deklaruje, że „nie wszyscy będą mówić o kobiecie gościni czy profesorka”, a „prawo do stosowania nazw żeńskich należy zostawić mówiącym”. Rada ani nie popiera tu administracyjnego przymusu, ani tym bardziej nie przypisuje sobie prawa, by go (choćby pośrednio) ustanawiać: „językoznawcy mogą” spór o nowe formy „wyłącznie komentować”. W ogóle Rada staje trochę z boku, uznając zarówno prawomocność „nagłaśnianych ostatnio w mediach wezwań”, które mają również charakter „ideologiczny”, jak i „oporu”, który wywołują. Staje z boku, choć jednak uprawomocnia dążenia zwolenników rewolucji językowej.

Jeszcze siedem lat temu było inaczej. Wówczas Rada, w podobnym oświadczeniu, stwierdzała, że postulaty radykalnej feminizacji języka „budzą negatywne reakcje więk-

szości osób mówiących po polsku”, językowi „nie da się jednak niczego narzucić”. Język rozwija się naturalnie, zgodnie z własną logiką, której Rada wtedy jasno broniła. „Końcówka -a jest wykorzystywana wtedy, gdy mamy do czynienia z nazwą o cha-

rakterze przymiotnikowym, np. przewodniczący – przewodnicząca (...) Zastosowanie jej do tworzenia rzeczownikowych nazw zawodów” lub funkcji („ministerka, premierka, profesorka”) „nie ma tradycji w polszczyźnie”.

Warto więc zastanowić się: co się stało, że za rządów PO Rada zajmowała znacznie bardziej konserwatywne stanowisko niż za rządów PiS? Wtedy Rada potrafiła opierać się naciskom radykalnego feminizmu, dziś uznaje „nagłaśnianie w mediach wezwania” i „argumenty ideologiczne” za motyw zmian, na które powinniśmy być przynajmniej otwarci.

Słychać tu echo – dość słabe zresztą, biorąc pod uwagę umiar Rady – szerszego zjawiska. Widzimy, jak spora część społeczeństwa coraz bardziej jest dziś (po pierwsze) przeciw wszystkiemu, z czym wychodzi PiS, po drugie – przeciw wszystkiemu, co kojarzy się z władzą (Kościołowi, tradycji, suwerenności), po trzecie wreszcie – coraz częściej za wszystkim, co się kojarzy ze sprzeciwem wobec władzy (od ruchu LGBT po radykalny feminizm). Wąhadło mocno naciągnięto. Wystarczająco teraz skojarzenia, nawet pozbawione logiki. Ale właśnie te irracjonalne nastawienia tworzą sytuację przedrewolucyjną, bo rewolucja następuje wtedy, gdy grupom skrajnym udaje się połączyć swe radykalne postulaty z niezadowoleniem jakiejś części społeczeństwa. Otwartość Rady na – jak sama przyznaje – „ideologiczne argumenty” jest tu istotnym i ważnym memento.

Poprawność sądowa

Trudno pozostać obojętnym wobec sprawy, o której informuje Polska Agencja Prasowa. Oto 37-letnia transpłciowa kobieta (nie chce ujawniać swoich personaliów) zdecydowała się wnieść prywatny akt oskarżenia przeciwko adwokatowi Hubertowi Szperlowi, specjalizującemu się w prawie rodzinnym. Jak twierdzi, mecenas znieważył ją jako osobę trans-

oznaczenia płci metrykalnej. Twierdzi, że pozwała mecenas, ponieważ domaga się, by informacja o pozwie, bez względu na rozstrzygnięcie sądu w tej sprawie, obiegła środowisko prawnicze i stała się drogowskazem, że tego typu zachowania są nieetyczne. Nie ukrywa więc motywacji ideologicznej! O jakie zachowania jednak chodzi?

fot. xlx

płciową na jednej z rozpraw rozwodowych, na której była świadkiem. Adwokat reprezentował wówczas ojca, który walczył o opiekę nad pięcioletnią córką i trzyletnim synem. Matka dzieci wyjechała z nimi i za przyjaźniła się z ową 37-latką. Sąd Okręgowy w Warszawie, a potem Sąd Apelacyjny, zdecydował, że dzieci zostaną przy matce. W uzasadnieniu stwierdził, że zważywszy na wiek małoletnich, trudno przypuszczać, by problem identyfikacji płciowej przyjaciela ich matki budził ich szczególne zainteresowanie. Zaznaczył też, że w ten sposób dzieci są uczone tolerancji.

Przyjaciela czy przyjaciółki? – można zapytać, bo przecież nie jest to bez znaczenia. I tolerancji wobec czego? Wobec zachowań i postaw niemożliwych do zrozumienia – cóż dopiero zaakceptowania – przez dzieci, którym potrzebni są po prostu matka i ojciec? A może tolerancji wobec rozvodu rodziców? Jakim prawem żądamy jej od dzieci? Co to za sąd – rodzinny! – który nie widzi dobra dziecka? Widzi za to poprawność polityczną?!

Powódka jest w trakcie procesu korekty płci. Jest także na etapie sądowej zmiany

„Zostałem oskarżony o coś, co działo się na sali rozpraw, kiedy występowałem jako adwokat. Słowa, o które jestem oskarżany, rzekomo padły na rozprawie prowadzonej przy drzwiach zamkniętych, bez udziału jakiegokolwiek publiczności i z obowiązkiem wszystkich do zachowania tajemnicy. Dodam, że osoba oskarżająca mnie, która była jedynie świadkiem w tej sprawie, nie mogła słyszeć jakiegokolwiek argumentacji, ponieważ znajdowała się poza salą rozpraw i nie znała moich słów” – zaznaczył mecenas Hubert Szperl w rozmowie z PAP.

Przekraczane są normy moralne i prawne – naruszenie tajemnicy sądowej – ale to nie ma dla powódki znaczenia!

„Z pełną mocą w imieniu mocodawcy wskazywałem na szereg zjawisk dotyczących dzieci mojego klienta i niepożądanych z jego punktu widzenia, jako ojca. To było nie tylko moim prawem, ale i obowiązkiem” – podkreślił mecenas.

Czy teraz prawa i obowiązki adwokatów, sędziów i prokuratorów będą zgodne z poprawnością polityczną – o ile ktokolwiek potrafi powiedzieć, co to właściwie jest?/PAP, bsk

Nie upokarzać

ks. Stefan
Moszoro-Dąbrowski

Historia magistra vita, historia nauczycielką życia – mawiali Rzymianie. Do nich należy opowiadanie o bitwie w Wąwozie Kaudyńskim (321 r.

p.n.e.). Gajusz Poncjusz, dowódca Samnitów, znał pozycję ważnej armii rzymskiej w środkowej Italii. Wysłał kilku żołnierzy przebranych za pasterzy, aby rozpowszechniali pogłoskę, że Samnitowie oblegają miasto Luce-
ra, kluczową rzymską kolonię znajdującą się w Apulii. Rzymscy dowódcy wyruszyli na pomoc z kilkoma legionami, wybierając najszybszą drogę do tego miasta. Kiedy Rzymianie przekroczyli pierwszy, bardzo wąski wąwóz, weterani zaczęli odczuwać niepokój, a kiedy dotarli do drugiej przełęczy, znaleźli ją zasypaną kamieniami. Dostrzegłszy pułapkę, dowódca kazał zawrócić, ale wejście już było mocno strzeżone przez Samnitów.

Gajusz Poncjusz wysłał list do swojego ojca Hereniusa z zapytaniem, co dalej robić. Ten odpowiedział, że Rzymianie po rozbrojeniu powinni zostać szybko uwolnieni. Poncjusz odrzucił tę radę i wysłał kolejny list do ojca, który tym razem odpowiedział,

**Wróg, który
nabiera
szacunku,
przestaje być
groźny.**

że Rzymianie powinni zostać wycięci w pień. Zaskoczony dwiema tak sprzecznymi radami, syn domagał się wyjaśnień. Stary człowiek odpowiedział, że gdyby uwolnili Rzymian po ich rozbrojeniu, to mogliby zdobyć ich szacunek, a nawet przyjaźń; gdyby zaś wycięli w pień wszystkich, to Rzym byłby tak słaby, że nie stanowiłby zagrożenia przez wiele lat. Jednak Poncjusz zignorował rady ojca i zgodził się uwolnić Rzymian, choć na bardzo upokarzających warunkach. Mądrość rady Hereniusa została później wykazana, ponieważ zniewaga zaznaczyła dumę Rzymu, który pięć lat później zemścił się, odzyskując broń, sztandary i zakładników.

Z historii o bitwie w Wąwozie Kaudyńskim płynie następująca nauka: upokorzony wróg, jeżeli zachowa siłę, pozostaje groźny i prędzej czy później się o tym przekonujemy. Natomiast wróg, który nabiera szacunku, przestaje być groźny, a nawet może stać się sprzymierzeńcem.

W Ewangelii nie sposób zignorować ostrzeżenie Jezusa co do wrogości, z jaką spotkają się uczniowie: „podniosą na was ręce i będą was prześladować” (Łk 21,12). Uczeń Jezusa znajdzie na swej drodze ludzi wrogo do siebie nastawionych. I to z nimi powinien podejmować ewangelizacyjny dialog, i wobec nich powinien zdobyć się na przebaczenie. Realizując swoje zadanie przekonywania do Ewangelii, nie powinien upokarzać, lecz dążyć do tego, by adwersarz z radością przyjął Prawdę jako własny sukces. Jedyne możliwe upokorzenie to jest to przed przebaczącym Bogiem.

I

DWA STADIONY

Barbara
Sułek-Kowalska

Piłkarski sezon w pełni. Nie je-

stem bywalcem meczów futbolowych, co zaznaczam od razu, żeby nie było niejasności i żeby tym bardziej podkreślić, że zestawiam tylko ze sobą dwie opowieści. Autorzy obydwu byli na stadionach gośćmi całkowicie zewnętrznymi. Chodzi o dwa mecze i dwa obiekty: Stadion Narodowy w Warszawie i Stadion Miejski w niewielkim amerykańskim mieście Auburn w stanie Alabama.

W Auburn w sobotnie listopadowe przedpołudnie w amerykański futbol grała drużyna uniwersytecka – bo to miasto akademickie – i meczowi towarzyszyła wielka pompa: grały

orkiestry, defilowali weterani wojenni oraz skaucci, na trybunach siedziały całe rodziny. Panował szalony entuzjazm, a poza tym wszędzie naokoło trybun były kioski kulinarne i masa różnych rzeczy do jedzenia i picia. Bo na stadionie nie wolno nic – ale to nic a nic – wносить, o czym opowiadała z naciskiem nasza wnuczka Marysia, obecna na tym meczu z mamą. Każdy wchodzący jest sprawdzany. Wszystko im się bardzo podobało, różne sytuacje i postawy kibiców, choć niewiele rozumiały z zasad gry, bo futbol amerykański jest chyba nieco skomplikowany. Ale doświadczenie było unikatowe i arcyciekawe.

W Warszawie, na Stadionie Narodowym, też w listopadzie, tyle że późnym wieczorem, mecz był zupełnie innej rangi, bo eli-

minacje do mistrzostw Europy, Polska-Słowenia. Też była pompa, były całe rodziny, defilowali zasłużeni, Zbigniew Boniek honorował odchodzącego piłkarza, podejmowano na murawie ośmioletniego Maksa, młodego piłkarza z Karczewa, który walczył z ciężką chorobą. O meczu opowiadał nam nasz stary przyjaciel, obywatel zachodnioeuropejskiego państwa, żyty z futbolem od dziecka, niegdyś – pół wieku temu – warszawiak i kibic Legii, więc przyzwyczajony do różnych stadionowych zachowań. Kiedy w pewnym momencie powiedział o kibicu z sąsiedniego krzeselka, że był „pijany w drebiezgi”, nie mogłam w pierwszej chwili zrozumieć, o co mu chodzi.

– Przecież powiedziałeś – zarzuciłam – że na stadionie nie wolno wносить alkoholu! To jak i kiedy się ten gość się upił, bo chyba pijanego by nie wpuścili, skoro każdy

wchodzący jakoś jednak był sprawdzany?!

Przyjaciel popatrzył na mnie jak na ostatnią naiwną i powiedział, że przecież na stadionie można się śmiało upić, i to w szybkim tempie, ponieważ wśród sektorów chodzą sympatyczne ekipy licencjonowanych sprzedawców piwa i zachęcają do kupna! Są dwupaki, sześciopaki i co tam jeszcze, piwo leje się strumieniami i nakręca atmosferę.

I w tym momencie zrozumiałam, że mimo pozorów podobieństw między meczami i stadionami są to diametralnie inne doświadczenia. W amerykańskim miasteczku nie tylko nic nie można wносить na stadion, ale też w bogactwie kulinarnej oferty nie ma żadnego piwa, żadnego alkoholu, nic. Jest cała masa innych napojów, ale nie alkohol!

Czy kiedykolwiek zdarzy się nam w Polsce taki mecz i taki stadion?

I

Idealna wspólnota?

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Reagując na grzech katolików – księży i świeckich – myślę o przystąpieniu do wspólnoty protestanckiej. Mam w sobie przywiązanie do Kościoła katolickiego, do Maryi, ale wspólnota, którą poznałam, pociąga mnie duchowością i radykalizmem.

Grzesznicy to nie tylko niektórzy księża czy świeccy. Wszyscy jesteśmy grzesznikami. Tak było, jest i będzie, do dnia Sądu Ostatecznego. Nowy Testament ujawnia grzechy pierwszych chrześcijan. Czytamy o sporach między apostołami, między Pawłem i współpracownikami. Słyszymy o frakcjach, o opuszczaniu Eucharystii, o szukaniu sprawiedliwości u pogan, o nadużywaniu alkoholu... Próba myślenia, że istnieje idealna wspólnota na ziemi, jest więc błędem. Jeśli wszyscy ludzie są grzesznikami, to nie mogą stworzyć bezgrzesznej wspólnoty. Wspólnota, którą Pani poznała, także z czasem będzie miała swoje odosłony i kryzysy. Chyba że składa się z aniołów, a nie ludzi.

Zgoda na słabość swojej rodziny, wspólnot czy siebie samej stanowić będzie wyraz Pani realizmu i dojrzałości. Oczywiście wyrozumiałość wobec grzeszników ma się łączyć z nas z nienawiścią do grzechu. W świecie kocha się grzech, w Kościele – jedynie grzeszników. Trzeba też uważać z tępieniem grzechu,

aby wraz z chwastem nie wrywać pszenicy (Mt 13,24 n). Istnieją bowiem i tacy chrześcijanie, którzy nienawidzą wprawdzie grzechu, ale przy okazji człowieka. A wrogiem jest przecież grzech i szatan. Nie człowiek – kochany przez Boga.

Cenna jest w Pani niezgoda na grzech. Warto pójść za tym radykalizmem osobistym. W Kościele katolickim również istnieją różnorodne wspólnoty radykalne moralnie. Ciekawe i duchowe. Nawróćmy się najpierw w swoim wyznaniu. Pomyśl: „zmienię wyznanie, to nie będę musiała się zadawać z katolickimi grzesznikami” – ma swój urok psychologiczny. Jest jednak wyrzeczeniem się także bogactwa, jakie łączy się z katolicyzmem. Pani formacja w Kościele katolickim stanowi potencjał, zasób. Szkoda go stracić. Rozumiem, że ciężko być obecnie katolikiem. Jednak wraca pytanie Piotra Apostoła: „Panie, dokąd pójdziemy?” (J 6,68). Protestanci są cudni. Jednak nauczanie wielu denominacji niepokoi. Szkoda mi odsunięcia tradycji, świętych i Maryi. W moim odczuciu najbardziej obecnie brak we wspólnotach protestanckich sakramentu pojednania. Skoro jesteśmy grzesznikami, potrzebujemy stale „nowego stwarzania” przez Odkupiciela. Potrzebujemy pokuty, nawrócenia i miłosierdzia Bożego. Bóg jest wierny, nawet kiedy my jesteśmy niewierni, i pozwala zaczynać na nowo. Chodzi jednak więcej o nowe serce, a dopiero potem o nową wspólnotę.

xmarekk@o2.pl

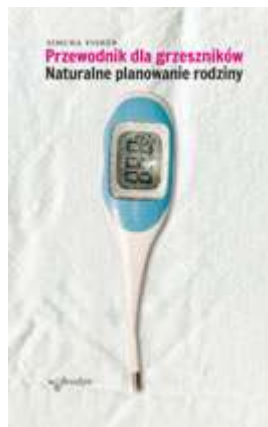
Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

Miłość, nasza natura

Cóż takiego naturalnego jest w naturalnych metodach planowania rodziny? Niejedno z małżonków próbujących żyć w tej sferze zgodnie z nauką Kościoła wzruszy ramionami. Bo jak tu czerpać radość z seksu przy wszystkich ograniczeniach, jakie na małżonków nakłada NPR? W istocie, trudno przekonać ludzi, żeby zwrócili swoje życie seksualne ku Bogu i posługiwali się przy tym metodą wymagającą stałych i poważnych wyrzeczeń. Ci, którzy starają się ją propagować, siłą rzeczy skupiają się na zaletach NPR, czasem lukrując rzeczywistość i pomijając trud, jaki się z NPR wiąże. Do tych, którzy bardziej lub mniej heroicznie trwają przy wyborze tej drogi – i przede wszystkim do nich; to nie jest podręcznik dla adeptów ani motywator nieprzekonanych – kieruję swoją książeczkę Simcha Fischera, żona, matka dziesię-

ciorga dzieci. Katoliczka, amerykańska blogerka, mówczyni i pisarka. To, co pisze, jest autentyczne, szczere do bólu... a zarazem dowcipne i kompetentne. Wszystkiego tego sama doświadczyła na własnej skórze, przemyślała, przegadawała, przemodliła – i zapewne przekłóciła się z Bogiem. Teraz się tym dzieli. A z jej świadectwem trudno polemizować. „Prawda jest taka – zauważa – że korzyści w budowaniu małżeństwa płynące z dochowania wierności Kościołowi są rzeczywiste. Są osiągalne. Tylko że trzeba ciężko pracować, by je osiągnąć”.

„NPR jest naturalne, ponieważ wyjawia naturę naszego małżeństwa. Odkrywa przed nami, jak bardzo potrafimy być samolubni – pisze Fischer. – Ujawnia naturę naszych planów: jak bardzo faktycznie podlegają negocjacjom. (...) Oczywiście możecie do-

wiedzieć się tych wszystkich spraw o sobie samych, o Bogu i o świecie, nigdy nie prowadząc karty obserwacji. Możecie też przeżyć całe małżeństwo, wypełniając karty, i za cholerę nie nauczyć się nic”.

I dodaje: „Robienie odstępów między ciążami wymaga, żeby ludzie byli zaangażowani w cel wyższy niż ich własne szczęście: mianowicie w dobro współmałżonka i siłę wspólnego życia w rodzinie. Właśnie to znamy pod nazwą »miłość«. Zostaliśmy stworzeni do miło-

ści. To leży w naszej naturze. I dlatego nazywa się to naturalnym planowaniem rodziny”.

Po lekturze czułam się tak wzmacniona, jak po uwalniającej rozmowie z kimś, kto dobrane mnie rozumie. Droga czytelniczko, jeśli wciąż jeszcze w ten sposób nie rozmawiałaś z mężem, sobą samą, Panem Bogiem; i ty, drogi czytelniku, jeśli żona nigdy się nie zdobyła, by tak o NPR z tobą porozmawiać – przeczytajcie koniecznie. Nie waham się stwierdzić, że dla mnie była to jedna z bardziej inspirujących książek napisanych przez katolickiego autora nie tylko o NPR, ale o małżeństwie w ogóle, jakie czytałam. Tygodnik „Idziemy” objął nad wydaniem patronat medialny.

Lidia Molak

Simcha Fisher, „Przewodnik dla grzeszników. Naturalne planowanie rodziny”, przekład Radosław Plato, W Drodze, Poznań 2019

Sanktuarium Życia

tekst i zdjęcia

Katarzyna Kasjanowicz

Kościół Ducha Świętego na Nowym Mieście w Warszawie zostanie ustanowiony Diecezjalnym Sanktuarium Jasnogórskiej Matki Życia. Od lat kwitnie tu dzieło Duchowej Adopcji Dziecka Poczętego.

Pomysłem Duchowej Adopcji zainteresowali się warszawscy paulini, którzy opracowali tekst liturgii przyrzeczenia adopcyjnego i wdrożyli go w praktykę obrzędową.

O. dr Marek Tomczyk, przeor warszawskiego klasztoru Paulinów przy ul. Długiej, zauważa, że w przestrzeni negatywnego trendu, który św. Jan Paweł II nazwał „kulturą śmierci”, życie jawi się jako dar wyjątkowy, niedający się podrobić ani zamienić na nic innego, a naszym moralnym obowiązkiem jest je pielęgnować i chronić. Dlatego też tegoroczna paulińska Warszawska Pielgrzymka Piesza szła pod hasłem: „Jasnogórska Matka Życia”.

UPOWAŻNIENI DO BUDOWY

Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego to dzieło niezwykle, przepełnione tajemnicą na każdym etapie. Osoba, która zobowiązuje się do objęcia regularną modlitwą dziecka w łonie matki, nie zna ani jego narodowości, ani płci. Nie zna sytuacji rodziny, bo nie taki jest cel tego przedsięwzięcia.

Powstanie Diecezjalnego Sanktuarium stanowi pewien ciąg działań w obronie życia, wpisanych w tradycję i historię – opowiada Jerzy Zieliński, jeden z wieloletnich działaczy świeckich. – Kiedy wystąpiłem z Polskiego Komitetu Obrony Życia i Narodu, założyliśmy z kolegami Straż Pokoleń, w początkach lat 80. Na pielgrzymce, w parafiach i duszpasterstwach, wygłaszaliśmy prelekcje w obronie życia dzieci poczętych. Osobiście przekonywałem kobiety przed gabinetami ginekologicznymi, dlaczego nie powinny wykonywać aborcji – wspomina. – W 1987 r. powstała idea Duchowej Adopcji

poprzez modlitwę i zawierzenie Panu Bogu. Z racji tego dorobku kościół Ducha Świętego jest upoważniony, aby było w nim Sanktuarium Jasnogórskiej Matki Życia.

Osoby modlące się za dzieci nienarodzone spotykają się dwa razy w tygodniu w kościele Świętego Ducha: w drugi poniedziałek miesiąca modlą za dzieci poczęte, a w czwarty – w intencji aborterów.

KSIADZ JERZY O ŻYCIU

W unikatowym, niemal nieznanym dokumencie – słowie pożegnalnym lekarza Mariana Jabłońskiego nad trumną ks. Jerzego Popiełuszki, czytamy: „Twoi rodacy składają Tobie hołd za Twą odwagę w głoszeniu prawdy i Słowa Bożego, za co nie wahałeś się złożyć ofiarę z życia swego. A przecież tak dobrze znałeś prawdziwą wartość życia ludzkiego, tego wspaniałego daru Stwórcy. Jak bardzo bolało Ciebie nieszanowanie życia, także nienarodzonych dzieci – tych braci naszych najmniejszych, żyjących pod sercami matek. Tak bardzo pragnąłeś powstania w Ojczyźnie naszej szerokiego frontu obrony życia. Dlatego z takim oddaniem opiekowałeś się środowiskiem medycznym – studentami, lekarzami, a dalej przyciągałeś do siebie i pielęgniarki. Tak od Służby Zdrowia zacząłeś budować ten front, bo ona tak blisko stoi tajemnicy życia i towarzyszy życiu od jego początków do ziemskiego końca”.

W tym miejscu warto przypomnieć także słowa Jasnogórskich Ślubów Narodu: „Święta Boża Rodzicielko i Matko Dobrej Rady. Przyrzekamy Ci, z oczyma utkwionymi w żłóbek Betlejemski, że odtąd wszyscy staniemy na straży budzącego się życia. Walczyć będziemy w obronie każdego dziecięcia i każdej kółki równie mężnie, jak ojcowie nasi walczyli o byt i wolność Narodu, płacąc obficie krwią własną”.

W SFERZE DUCHA

Duchowa Adopcja, co wynika już z samej nazwy, koncentruje się na niematerialnym działaniu na rzecz dziecka zagrożonego zagładą w łonie matki. Trwa dziewięć miesięcy i polega na codziennym odmawianiu jednej ta-

jemnicy różańcowej oraz specjalnej modlitwy w intencji dziecka i jego rodziców. Do modlitwy można, acz nie jest to warunek konieczny, dołączyć dowolnie wybrane dobre postanowienia, jak np. częsta spowiedź, pomoc osobom potrzebującym czy walka z nałogami. Dla osób przyzwyczajonych do działań wymiernych z szybkim komunikatem zwrotnym taka forma może być trudna do realizacji. Ale kiedy pozna się świadectwa ludzi biorących udział w tym przedsięwzięciu, odkrywa się bogactwo, jakie

ono daje adoptującemu. „Pochodzę z rodziny małodziejnej. Tymczasem w moim małżeństwie urodziło się czworo dzieci. Początkowo wśród najbliższych spotkałam się z wrogością. (...) Od tamtego czasu kilkakrotnie modliłam się przez dziewięć miesięcy za dzieci poczęte (...). Być może kiedyś taka modlitwa pomogła mi przetrwać trudny czas i dzisiaj cieszę się życiem swoich dzieci” – napisała jedna z kobiet. „Podejmując Duchową Adopcję, utwierdziłam się w poczuciu, że Bóg używa mnie jako swojego narzędzia w obronie życia”; „Pierwszy raz podjęłam Duchową Adopcję, aby pomóc koleżance, która dokonała aborcji. Pomyślałam, że skoro jedno dziecko nie żyje, to trzeba pomóc i modlić się, aby kolejne mogło się narodzić” – czytamy w innych świadectwach złożonych w kościele Paulinów. W ciągu roku, zwłaszcza w święta maryjne, chętni przystępują do dzieła Duchowej Adopcji.

Uroczystości ustanowienia Sanktuarium Jasnogórskiej Matki Życia w kościele Ducha Świętego na Nowym Mieście w Warszawie, ul. Długa 3, odbędą się 8 grudnia: godz. 17 – nabożeństwo ekspiacyjne; godz. 17.40 – wprowadzenie historyczne; godz. 18 – Msza Święta pod przewodnictwem kard. Kazimierza Nycza, z udziałem generała paulinów o. Arnolda Chrapkowskiego.

W SKRÓCIE

■ **XIII Dzień Dziękczynienia za Dar Życia.** Msza Święta dziękczynna za dar życia i łaskę chrztu odbędzie się 15 grudnia o godz. 13.15 w parafii bł. Władysława z Gielniowa, ul. Przy Bażantarni 3 w Warszawie. Przewodniczyć będzie kard. Kazimierz Nycz. Dzieciom i rodzicom zostanie udzielone specjalne błogosławieństwo. Tego dnia odbędzie się też kiermasz świąteczny.

■ **Adwentowy dzień skupienia dla nauczycieli** odbędzie się 14 grudnia w budynku Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 w Mińsku Mazowieckim, ul. Sosnkowskiego 43 („Mechanik”). Program: godz. 16 – przywitanie uczestników, dyr. Tomasz Płochocki (szkoła); godz. 16.10 – 17 – konferencja, ks. Henryk Zieliński, redaktor naczelny „Idziemy”; godz. 17.10-18 – adoracja Najświętszego Sakramentu i okazja do spowiedzi (kościół św. Jana Chrzciela); godz. 18 – Msza Święta, homilię wygłosi ks. Henryk Zieliński (kościół św. Jana Chrzciela); po Mszy Świętej – opłatek i agapa (szkoła).

■ **Czterdziestolecie konsekracji kościoła Opatrzności Bożej** na warszawskiej Ochocie, ul. Dickensa 5. Eucharystii na zakończenie misji świętych będzie przewodniczył 8 grudnia o godz. 13.15 kard. Kazimierz Nycz.

■ **Przekazanie Betlejemskiego Światła Pokoju** Warszawie. Harcerze przekazają metropolii warszawskiej oraz mieszkańcom Warszawy Betlejemskie Światło Pokoju 15 grudnia podczas Mszy Świętej o godz. 16w archikatedrze św. Jana Chrzciela.

■ **Rekolekcje adwentowe z ks. Markiem Dziewieckim**, 8-10 grudnia w parafii św. Kazimierza Królewicza w Kobyłce, ul. Królewska 15. Temat: „Pokonywanie trudności w małżeństwie i rodzinie”. Program: 8 grudnia – Msze Święte o godz. 8, 10, 11.30 (z udziałem dzieci), 13, 18, 19 (konferencja dla młodzieży „Od zakochania do miłości”); 9 grudnia – Msze Święte o godz. 6.45 (roraty), 9, 18, 19.30, 20.30 (konferencja „Jak kochać małżonka i dzieci?”); 10 grudnia – Msze Święte o godz. 6.45 (roraty), 9, 18, 19.30 – zakończenie rekolekcji.

■ **IX adwentowy dzień skupienia Grup Modlitwy św. Ojca Pio** odbędzie 14 grudnia się w Sanktuarium św. Ojca Pio, ul. Fiełdorfa 1 w Warszawie. Program: godz. 9 – Eucharystia pod przewodnictwem bp. Marka Solarczyka; godz. 10 – Różaniec; godz. 11.15 – konferencja o. Romana Ruska OFMCap; godz. 12.15 – Droga Krzyżowa; godz. 13 – agapa; godz. 14 – adoracja Najświętszego Sakramentu, Koronka do Najświętszego Serca Pana Jezusa; godz. 14.30 – uczczenie relikwii św. Ojca Pio i zakończenie.

foto: Andrzej Michalski

ŚW. MAKSYMILIAN W WARSZAWIE

Pierwszy pomnik św. Maksymiliana Marii Kolbego w stolicy został odsłonięty i poświęcony w I Niedzielę Adwentu przed kościołem noszącym jego wezwanie na warszawskim Służewcu, przy ul. Rzymowskiego 35. Uroczystość poprzedziła Msza Święta celebrowana przez miejscowego proboszcza ks. Andrzeja Parysa oraz o. Mirosława Kopczewskiego OFMConv z Niepokalanowa, inicjatora Wielkiego Zawierzenia Niepokalanemu Sercu Maryi. W homilii o. Kopczewski zachęcał wiernych, aby wzorem patrona parafii zawierali siebie i swoje rodziny Matce Najświętszej. Po Mszy Świętej franciszkanin poświęcił pomnik. Fundatorem postumentu jest miejscowa wspólnota Żywego Różańca./wś

foto: PAP/Radek Pietruszka

NIEMEN NA MURALU

Na ścianie budynku przy ul. Płytowej 14, nad Kanałem Żerańskim, na warszawskiej Białolece powstał mural z podobizną Czesława Niemena. Autorem jest Bruno Althamer. Nad Kanałem Żerańskim mieściły się zakłady produkujące wielkie płyty dla warszawskich osiedli. Mural nawiązuje m.in. do piosenki Niemena „Sen o Warszawie”.

SPOTKANIE Z SENIORAMI

Wojewoda mazowiecki Konstanty Radziwiłł, minister rodziny, pracy i polityki społecznej Marlena Małąg, starosta wołomiński Adam Lubiak oraz sekretarz stanu w ministerstwie rodziny, pracy i polityki społecznej Stanisław Szwed spotkali się 29 listopada z seniorami z Klubu Senior+ w Ząbkach pod Warszawą.

foto: PAP/Piotr Nowak

WIELKIE OTWARCIE W MARKACH

foto: PAP/Mateusz Marek

Centrum Edukacyjno-Rekreacyjne przy ul. Wspólnej w Markach to miejsce dla społeczności lokalnej, w którym oferowane są edukacja, rekreacja, atrakcje kulturalne i sportowe. W budynku mieszczą się szkoła, biblioteka, basen, sala fitness i SPA z sauną. Bagieny dach zbiera deszczówkę. Uroczyste otwarcie odbyło się 30 listopada.

fot. Rafał Łasznik

DUCHOWOŚĆ Z OJCEM SZUSTAKIEM

W ramach cyklu „Duchowość dla Warszawy” konferencję wygłosił 29 listopada w kościele Świętego Krzyża przy Krakowskim Przedmieściu 3 o. Adam Szustak OP. Starzał się odpowiedzieć na pytanie stanowiące temat spotkania: „Czy warto być w takim Kościele?”. – Ludzie będą walić do kościoła drzwiami i oknami, gdy będzie tu piękno miłości. Dlaczego ludzie nie przychodzą do

kościół? Bo spotykają coś dokładnie odwrotnego. Miłość polega na tym, że ona się nie kończy, kiedy jest trudno. Miłość, która wtedy się kończy, miłością nie jest – powiedział o. Szustak do setek młodych przybyłych na wykład. Większość z nich sporządziła notatki. Po wykładzie była możliwość zadawania pytań. Wydarzeniu patronował tygodnik „Idziemy”./rl

RORATY Z BISKUPEM

W Adwencie bp Marek Solarczyk odprawia Msze Święte roratnie w kościołach diecezji warszawsko-praskiej. W najbliższym tygodniu będą to: 9 grudnia, godz. 6.30 – parafia NMP Królowej Polski w Jabłonnicy; 11 grudnia, godz. 7 – parafia MB Pompejańskiej, Warszawa-Żerań; 12 grudnia, godz. 6.30 – katedra św. Floriana; 14 grudnia, godz. 7 – konkatedra MB Zwycięskiej na warszawskim Kamionku.

ZIMOWY NARODOWY

Inauguracja siódmej edycji akcji odbyła się 30 listopada. W Zimowym Miasteczku na Stadionie Narodowym w Warszawie można skorzystać z lodowisk, górki lodowej do zjeżdżania na pontonach, a także toru do curlingu.

Roraty z biskupem Markiem	
I tydzień adwentu:	
2. poniedziałek	parafia MB Nieustającej Pomocy, Warszawa-Saska Kępa - g. 6.30
3. wtorek	parafia NSP Warszawa-Stara Miasto - g. 7.00
4. środa	parafia św. Ojca Pio, Warszawa-Górczki - g. 6.45
7. sobota	parafia Dobrego Pasterza, Warszawa-Medzylesie - g. 6.30
II tydzień adwentu:	
9. poniedziałek	parafia NMP Królowej Polski, Jabłonna - g. 6.30
11. środa	parafia MB Pompejańskiej, Warszawa-Żerań - g. 7.00
12. czwartek	parafia katedralna, Warszawa-Praga - g. 6.30
14. sobota	parafia konkatedralna, Warszawa-Kamionek - g. 7.00
III tydzień adwentu:	
19. czwartek	parafia katedralna, Warszawa-Praga - g. 6.30
IV tydzień adwentu:	
23. poniedziałek	parafia Piętnastka Państwa, Radymów - g. 6.30
24. wtorek	parafia katedralna, Warszawa-Praga - g. 6.30

fot. PAP/Rafał Guz

■ Adwentowe refleksje dla medyków.

W programie: Eucharystia, konferencja duchowa, rozmowy przy herbacie – 15 grudnia o godz. 17, aula budynku przy ul. Floriańskiej 3, prowadzenie o. Leszek, orionista.

■ Na Akatyst zapraszają Siostry Uczennice Krzyża

w każdą niedzielę Adwentu o godz. 20 w kaplicy Krzyża Świętego, parafia Matki Bożej z Lourdes na Pradze, ul. Wileńska 69, Warszawa.

■ Duszpasterstwo osób żyjących

w związkach niesakramentalnych. Najbliższe spotkanie nowej grupy odbędzie się 12 grudnia o godz. 18.45 w domu parafialnym przy ul. Rakowieckiej 61 w Warszawie, w sali Betlejem. Kontakt do duszpasterza: ks. Maciej Tomaszewski SJ, e-mail: M.Tomaszewski@jezuici.pl.

■ Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej

zaprasza na spotkanie w każdy wtorek po Mszy Świętej o godz. 18.30 w kościele św. Anny, Krakowskie Przedmieście 68 w Warszawie. Po Eucharystii zbiórka w krężanku kościoła. Na spotkaniu omawiana jest Ewangelia na najbliższą niedzielę oraz encyklika Fides et ratio Jana Pawła II. Prowadzenie ks. Franciszek Urmański.

■ XXVIII Międzynarodowy Turniej Parafialny w Tenisie Stołowym.

Zawody dla dzieci odbędą się 2-3 stycznia w warszawskiej Radości, w Szkole Podstawowej nr 204 przy ul. Bajkowej 17/21, godz. 9-16. Zgłoszenia z podaniem imienia i nazwiska, podpisem rodziców i telefonem kontaktowym należy przysłać do 22 grudnia na e-mail: x.quer-nus@gmail.com lub na adres: ks. Jacek Domański, ul. Trakt Lubelski 157, 04-766 Warszawa. Więcej informacji: tel. 783 166 104.

■ Spotkanie z pszczelarzem o apiterapii

odbędzie się ramach Świątecznego Kiermaszu Miodów 14 grudnia o godz. 11 w Kurii Metropolitalnej Warszawskiej, w sali św. Jana Chrzciciela (nad księgarnią).

■ Sztuka osób niepełnosprawnych w Sejmie.

Wystawę „Podróże moich marzeń” można oglądać w holu głównym Sejmu w dniach 3-9 grudnia. Na wystawę składa się 16 prac nagrodzonych w tegorocznej edycji ogólnopolskiego konkursu plastycznego „Sztuka osób niepełnosprawnych”. Wydarzeniu patronuje małżonka prezydenta RP Agata Kornhauser-Duda.

■ „Widnokregi. Malarstwo Janusza Lewandowskiego”.

Do 26 stycznia w Muzeum Archidiecezji Warszawskiej przy ul. Dziekania 1 w Warszawie będzie można zapoznać się z blisko dwudziestoma obrazami tego autora powstałymi w latach 1999-2019. Twórczość ta nosi silne znamiona inspiracji polską sztuką symbolizmu i ekspresjonizmu, jednak znaczeniowo i kompozycyjnie odbiega od typowych dla nich konwencji.

List na Adwent

Bp Romuald Kamiński na Adwent 2019 r. i nowy rok duszpasterski skierował do wiernych słowo pasterskie. „Rozpoczynamy nowy rok liturgiczny i zarazem realizację nowego programu duszpasterskiego. (...) Proponowany trzyletni program znany jest nam pod hasłem »Eucharystia daje życie«. Przez najbliższy rok będziemy podejmowali refleksję nad zagadnieniami, którym patronuje tytuł: »Wielka tajemnica wiary« – czytamy w liście. Bp Kamiński przypomina wskazania polskiego episkopatu, że istotą programu jest zaproszenie wiernych „do bardziej świadomego udziału w tajemnicy Wieczernika; do dnia ustanowienia przez Chrystusa wielkiej tajemnicy naszej wiary”. Jak zauważa biskup warszawsko-praski, potrzebny jest spory wysiłek katechetyczny, liturgiczny i kaznodziejski, aby wiedza o Eucharystii została pogłębiona. „Jeśli to pogłębienie się dokona, wtedy doświadczymy, jak mocą Eucharystii zmienia się nasze życie” – podkreśla. Nawiązuje też do katechezy, którą wygłosił papież św. Jan Paweł II przed praską katedrą 13 czerwca 1999 r. Papież zaznaczył wtedy, że Kościół przywiązuje wielką wagę do uczestniczenia w Eucharystii, zwłaszcza w dzień Pański – w niedzielę, w którym obchodzimy pamiątkę zmartwychwstania.

fol. xhtz

Biskup przypomina, że w diecezji trwają prace Synodu Młodych Diecezji Warszawsko-Praskiej. „Pragniemy rzetelnie wspomóc młodych, aby nie lękali się o swoją przyszłość i nie bali wyzwań dzisiejszego świata. Będzie to możliwe, jeśli pomożemy im poznać Jezusa i Jego naukę. Potrzebują mądrych przewodników, do których może być zaliczony każdy z was. Proszę rodziców, duszpasterzy, nauczycieli, wychowawców, starsze pokolenie, ale i rówieśników o zainteresowa-

nie się sprawami Synodu Młodych. Wspomóżcie młodych swoim świadectwem wiary, aby w niedługim czasie ich dojrzała postawa życiowa mogła być wsparciem dla innych. Wraz z gronem osób rozumiejących i oddanych sprawom młodego pokolenia proszę, aby każda wspólnota parafialna naszej diecezji była czynną częścią tego wysiłku formacyjnego” – pisze.

List podkreśla, że w 2020 r. będziemy obchodzić stulecie bitwy warszawskiej, zwanej Cudem nad Wisłą. „Postaramy się dobrze przygotować na przeżycie tych sierpniowych dni. Wśród różnych inicjatyw – tak duchowych, intelektualnych, jak i materialnych, związanych ze wspomnianym wydarzeniem – będzie przygotowanie postumentu wraz z figurą Matki Bożej Łaskawej dla upamiętnienia ukazania się Patronki Warszawy w decydującym momencie walk. Stanie on na radzymińskich błoniach przy kościele św. Jana Pawła II” – czytamy.

Bp Kamiński zachęca do przeżycia Adwentu jako czasu intensywniejszej modlitwy, pogłębienia życia duchowego, uczestnictwa w rekolekcjach, dniach skupienia i roratach. Szczególne słowa zachęty do uczestniczenia w tej liturgii kieruje do dzieci i młodzieży. „Nasze codzienne starania o piękny kształt społeczeństwa oraz poszanowanie krzyża i nauki Ewangelii zawierajmy słudze Bożemu kard. Stefanowi Wyszyńskiemu, który będzie beatyfikowany w przyszłym roku” – zaleca.

fol. Katarzyna Kasjanowicz

Najpiękniejsze kapliczki

W Muzeum Archidiecezji Warszawskiej 28 listopada wyłoniono laureatów III edycji ogólnopolskiego konkursu fotograficznego „Kapliczki polskie – w Różańcu róża ukryta zakwita”. W komisji konkursowej zasiadli m.in.: przewodniczący Rady ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Konferencji Episkopatu Polski bp Michał Janocha, o. Andrzej Majewski SJ z Redakcji Programów Katolickich Polskiego Radia, a także dyrektor Muzeum Archidiecezjalnego ks. dr. Mirosław Nowak. Wydarzenie zorganizowała Fundacja Chaber Polski.

W rywalizacji wzięli udział uczestnicy w trzech grupach wiekowych: dzieci do 17. roku życia, osoby pełnoletnie do 50. roku życia oraz seniorzy. Jury musiało obejrzeć ponad 2 tys. prac, jednak nie wszystkie spełniły wymogi konkursu. Do zadań postawionych przed uczestnikami należało nie tylko nadesłanie zdjęcia kapliczki, ale też opis obiektu sporządzo-

ny na podstawie materiałów źródłowych i wywiadów.

Na wystawie pokonkursowej można obejrzeć kapliczki z różnych części kraju, zbudowane w wielu stylach i pochodzące z odmiennych epok. Ewenementem jest kapliczka w Puszczy Iłżeckiej, będąca prawdopodobnie najstarszą zachowaną kapliczką w Polsce. Wzniesiona w 1430 r. z fundacji biskupa Zbigniewa Oleśnickiego, odgrywała dodatkowo rolę słupa granicznego, rozdzielając dobra biskupstwa krakowskiego. Spośród 12 wybranych fotografii w sposób szczególny przykuwa uwagę monochromatyczna praca, na której autor Marcin Pech zaprezentował kapliczkę na Wzgórzu Waldensów niedaleko Cedyni. Najmłodszym laureatem tegorocznej edycji został Dariusz Pyzik. Na zwycięzców czekały atrakcyjne nagrody, m.in. siedmiodniowe wyjazdy do malowniczych polskich miejscowości z zakwaterowaniem i wyżywieniem.

Katarzyna Kasjanowicz

Biały kołnierzyk Scrooge'a Rafał Węglewski

Myślę, że duch tego spektaklu sprawi, iż widzowie wyjdą z teatru pokrzepieni – podkreśla Marcin Kwaśny, reżyser przedstawienia „Scrooge. Opowieść wigilijna” w warszawsko-praskim seminarium duchownym.

Klerycy III roku tradycyjnie przygotowali sztukę teatralną – w tym roku na podstawie „Opowieści wigilijnej”, która w oryginale nosi, o czym nie wszyscy wiedzą, tytuł „Koleśna proza”. Współpracy z seminarzystami

podjął się reżyser i aktor Marcin Kwaśny. Tygodnik „Idziemy” objął nad przedsięwzięciem patronat medialny. W wypełnionej po brzegi dużej sali Wyższego Seminarium Diecezji Warszawsko-Praskiej na Tarchominie, przy ul. Mehoffera 2 można obejrzeć na scenie adaptację kultowego utworu Charlesa Dickensa. Ważnym elementem przedstawienia jest muzyka, której aranżację stworzył ks. Mariusz Rybałtowski. Wielu widzów traktuje obejrzenie spektaklu jako część adwentowych przygotowań do świąt Narodzenia Pańskiego.

Grający tytułową postać Ebenezera Scrooga kleryk Paweł Sasin nie ukrywa, że rolę skąpca doświadczającego wigilijnej przemiany przeżywa bardzo osobiście. – Skłania mnie ona do refleksji nad poprawą samego siebie i nad moim własnym nawróceniem – mówi. – Chciałbym żyć le-

piej jako seminarzysty, w całym zamęcie obowiązków nie zgubić najważniejszego: Pana Boga. To, co robię, ma dawać coś dobrego ludziom, ale i mnie samemu: przemieniać serce.

– Zawsze staramy się być na sztukach przygotowywanych przez kleryków. Przedstawienie ma co roku inny charakter. Tym razem jest skierowane na przeżycia duchowe związane z czasem Bożego Narodzenia – dzieli się Jan Maliszewski z parafii Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Warszawie. – Mówi o tym, że warto służyć innym ludziom i im pomagać. Nie można się odcinać ani od ludzi, ani od Pana Boga. W życiu każdego człowieka potrzebne jest nawrócenie, a ta sztuka jest do tego świetnym impulsem.

Przedstawienie można obejrzeć:

- 7 grudnia (sobota) o godz. 15 i 18
- 8 grudnia (niedziela) o godz. 18
- 10 grudnia (wtorek) o godz. 18.30
- 14 grudnia (sobota) o godz. 11, 15 i 18.30
- 15 grudnia (niedziela) o godz. 15 i 18.30
- 17 grudnia (wtorek) o godz. 18.30.

Organizatorzy proszą o wcześniejsze zgłaszanie grup powyżej 10 osób, tel. 510 682 338, e-mail: info@sztuka2019.pl. Możliwa jest rezerwacja online. Więcej szczegółów: <https://sztuka2019.pl/>.

Jak powstała sztuka „Scrooge. Opowieść wigilijna”?

Musiałem wykonać prace nad tekstem. Dokonałem pewnych modyfikacji i przykroilem scenariusz do sześciu postaci, w dodatku tylko mężczyzn. Sztuka została uwspółcześniona. Scrooge jest białym kołnierzykiem, liczy się dla niego tylko on sam i zarabianie pieniędzy. W trakcie wydarzeń dochodzi do jego przemiany i nawrócenia. Dzieje się to za sprawą duchów, które się pojawiają w Wigilię Bożego Narodzenia. Duchy chcą go przestrzec i mu pomóc. Dzięki tym odwiedzinom życie Scrooge'a ulega odmianie. Zaczyna myśleć o innych, wychodzić z matni, w jakiej się znajduje, dzieli się z ludźmi pieniędzmi, radością i szczęściem. Jest to klasyczny moralitet.

Pańskie wrażenia po pierwszych przedstawieniach?

Cieszę się, bo bardzo żywiołowo reagowały dzieci. Dzieci nie lubią kłamstwa, dziecka nie oszukasz. A im się podobało, i to jest bardzo ważne.

Rozmowa z Marcinem Kwaśnym

Scrooge to zgorzkniały bohater, w którym zachodzi przemiana...

Nie kochał innych, ale i nie kochał siebie. Uświadomił sobie, że życie, jakie dotychczas prowadził, było życiem martwego człowieka. Wypełniał pustkę w sobie coraz to nowymi dobrami materialnymi, które nie dawały mu jednak szczęścia, tylko jego oczekiwania były coraz większe. W pełni szczęśliwy staje się dopiero wtedy, kiedy odkrywa, że Bóg go kocha. Dzięki temu zaczyna kochać siebie, innych ludzi, dostrzega bliskich i osoby potrzebujące. Stać go na udzielanie pomocy materialnej, i to czyni.

Wśród widzów widziałem wzruszenie.

Celem spektaklu jest, aby zarówno bał – bo są momenty śmieszne, ale i wzruszał, dawał do myślenia, prowokował do refleksji nad własnym życiem, aby każdy się zastanowił, co jest ważne, czy jesteśmy po to, aby mieć, czy aby być. Człowiek nie jest samotną wyspą, trzeba wychodzić do

ludzi z miłością, którą Pan Bóg nas obdarza, nie tylko w święta Bożego Narodzenia.

Jak się pracowało z klerykami?

Bardzo się ucieszyłem, otrzymawszy propozycję współpracy od ks. Tomasza Sztajerwalda [prefekt seminarium – red.]. Do tej pory nie pracowałem z klerykami, chociaż u początku mojego aktorstwa miałem z nimi do czynienia. Kiedy miałem piętnaście lat, w sztuce „Rozdroże miłości” grałem młodego księdza, i na przedstawienie przyszli klerycy, aby je nagrać. Niefortunnie dopalili światła zbyt mocno i spadłem ze sceny na pewną starszą panią, która westchnęła: „O Boże, jeszcze żaden aktor na mnie nie spadł!”. Do mnie jak echem dotarła myśl, że, ktoś nazwał mnie aktorem. Ta pani nazwała potrzebę mego serca. Tak więc przygoda z aktorstwem rozpoczęła dzięki klerykom, a teraz klerycy dzięki mnie stają się aktorami!

foto: <http://uo.uksw.edu.pl>

Akademia wiary

Inauguracja nowego roku akademickiego Warszawsko-Praskiej Akademii Wiary Uniwersytetu Otwartego UKSW zainaugurowana została 28 listopada w Zielonce. Uroczystość rozpoczęła się Mszą Świętą w kościele Matki Boskiej Częstochow-

skiej pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego. W inauguracji udział wzięli ks. dr Zenon Hanas SAC, dyrektor Biura Rectorskiego UKSW, ks. prof. Stanisław Urbański oraz dr Kazimierz Szalata, kierownik UO UKSW. Bp Kamiński wyraził wdzięczność za podjęcie i kontynuowanie tej niezwykle cennej pracy edukacyjnej i formacyjnej. Po Mszy Świętej ks. prof. Urbański wygłosił wykład na temat świętości w nauczaniu papieża Franciszka.

Wykłady w Warszawsko-Praskiej Akademii Wiary odbywać się będą raz w miesiącu, w dwóch równoległych cyklach: w Zielonce oraz w Warszawie, obok katedry św. Floriana, w auli diecezjalnej przy ul. Flo-

riańskiej 3. – Będą to wykłady poszerzające wiedzę m.in. z teologii, teologii duchowości, historii Kościoła, nauki o rodzinie, nauk społecznych. Uczestnicy otrzymują indeksy, a udział w spotkaniach zalicza zajęcia humanizujące na UKSW – mówi dr Szalata. Można dołączyć w dowolnym terminie, dla wszystkich zainteresowanych wstęp wolny. Organizatorzy na kolejne wykłady będą zapraszać autorytety w swoich dziedzinach. Zaplanowany na 4 grudnia wykład „Kościół, nasza Matka” miał wygłosić o. Jacek Salij OP. O kolejnych spotkaniach, już w nowym roku, informacje na: www.uo.uksw.edu.pl. Inicjatywie patronuje tygodnik „Idziemy”.

foto: ks. Paweł Klys

Nagroda dla abp. Rysia

Podczas Gali Przedsiębiorców Zaangażowanych Społecznie, która odbyła się w Filharmonii Łódzkiej, nagrodę w kategorii „Ambasador zatrudnienia osób chorujących psychicznie w regionie łódzkim w roku 2019” otrzymał abp Grzegorz Ryś. W uzasadnieniu przyznania nagrody czytamy: „Arcybiskup metropolita łódzki to człowiek o szczególnej wrażliwości i otwartości na potrzeby drugiego człowieka, w szczególności tego pokrzywdzonego i odrzuconego. Niesie mu wsparcie i orędzie miłości”. Obok metropolity łódzkiego nagrodę w tej kategorii otrzymali: minister Waldemar Buda, dyrektor Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych Władysław Skwarka, rzecznik osób niepełnosprawnych Katarzyna Tręda-Pisera oraz członek zespołu Trubadurzy Marian Litman./xpk

Mobilny punkt poradnictwa

Po ulicach Warszawy, tak jak w zeszłym roku, jeździ Mobilny Punkt Poradnictwa, czyli autobus, w którym osoby bezdomne otrzymują pomoc od specjalistów z organizacji pozarządowych. Po raz pierwszy został uruchomiony przez m.st. Warszawę w zeszłym roku. Wiele osób uzyskało w nim poradę, z jakiej formy pomocy mogą skorzystać, ogrzało się czy napiło herbaty. Autobus umożliwia osobom bezdomnym przemieszczanie się pomiędzy schroniskami, noclegowniami, jadłodajniami, ogrzewalniami, punktami pomocy medycznej oraz łaźnią. Dociera do dworców kolejowych i innych miejsc, gdzie przebywają osoby bezdomne. Na zlecenie Ratusza w autobusie dyżurują streetworkerzy, którzy informują o rodzajach i formach pomocy świadczonej przez różne instytucje. MPP będzie jeździł do końca kwietnia przyszłego roku na trasie: Dworzec Wschodni (Kijowska) 09 – Kijow-

foto: <http://www.um.warszawa.pl/R.Moyl>

ska – Targowa – Zamoyskiego – Grochowska – Zamieniecka – Ostrobramska – Kinowa – Waszyngtona – aleja i most Poniatowskiego – Aleje Jerozolimskie – Prymasa Tysiąclecia – Kasprzaka – Wolska – Cmentarz Wolski II – Wolska – Solidarności – Jana Pawła II – Stawki – Muranowska – Bonifraterska – Międzyzparkowa – Słomińskiego – Most Gdański – Starzyńskiego – Jagiellońska – Świętych Cyryla i Metodego – Targowa – Kijowska – Dworzec Wschodni (Kijowska) 09. Przejazd linią MPP jest bezpłatny.

Droga do chrztu

Dwunastu katechumenów w I Niedzielę Adwentu rozpoczęło w katedrze łódzkiej przygotowanie do przyjęcia – w Wigilię Paschalną 2020 r. – sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Liturgii wprowadzającej przewodniczył abp Grzegorz Ryś, który w drzwiach świątyni przywitał kandydatów do chrztu, pytając ich o imię oraz oczekiwania wobec Kościoła Boże-

go. Następnie nazaczył znakiem krzyża ich czoła i narządy zmysłów, po czym wręczył im krzyż – znak miłości Chrystusa i Jego zwycięstwa nad grzechem, śmiercią i szatanem. Przygotowanie do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej – chrztu, Komunii i bierzmowania – dorosłych składa się z trzech etapów. Do każdego z nich katechumeni przygotowują się w Archidiecezjalnym Ośrodku Katechumenalnym przy bazylice archikatedralnej w Łodzi./xpk

foto: ks. Paweł Klys

Klerycy III roku warszawskiego seminarium duchownego przygotowali sztukę teatralną „Piątka. Opowieść o męczennikach z Poznania, którzy pozostali wierni aż do śmierci”. Reżyserem jest Ryszard Jabłoński, aktor, reżyser, pedagog teatralny. Premierę – dla społeczności seminarialnej – zaplanowano na niedzielę 8 grudnia, natomiast spektakle otwarte dla publiczności rozpoczną się w sobotę 14 grudnia. – Chcemy pokazać, że w prostocie życia jest miejsce na zbawienie – mówią klerycy, którzy wcielą się w postaci wychowanków salezjańskiego oratorium.

„Piątka” to sztuka o pięciu męczennikach z czasów II wojny światowej: Czesławie, Edwardzie, Franciszku, Edwardzie i Jarogniewie, którzy po dwóch latach pobytu w więzieniach i wielu torturach zostali ścięci za udzielanie się w organizacji konspiracyjnej. Znaleźli się w gronie 108 męczenników, któ-

rych w 1999 r. beatyfikował św. Jan Paweł II. – Zapoznaliśmy się z losami Poznańskiej Piątki i doszliśmy do wniosku, że to bardzo dobry pomysł, aby w sztuce opowiedzieć właśnie o nich. Zwłaszcza, że w Poznaniu mogą być znani, ale w Warszawie niekoniecznie – mówią klerycy.

W tym roku klerycy chcą rozszerzyć zasięg sztuki, aby o Poznańskiej Piątce usłyszało jak najwięcej osób, również tych, które nie zobaczą spektaklu. – Chcemy stworzyć jakby drugą rzeczywistość, która będzie równoległa

Miejsca na spektaklu można rezerwować na stronie internetowej: www.wmsd.waw.pl, oraz telefonicznie: 516 905 852. Przedstawienie wystawiane będzie w gmachu seminarium przy ul. Krakowskie Przedmieście 52/54 w Warszawie. Terminy: 14 grudnia – godz. 16 i 19; 15 grudnia – godz. 16 i 19; 6 stycznia – godz. 15; 11 stycznia – godz. 19; 12 stycznia – godz. 16 i 19; 18 stycznia – godz. 16 i 19; 19 stycznia – godz. 16 i 19; 25 stycznia – godz. 16 i 19; 26 stycznia – godz. 16 i 19.

fol. arch. WMSD w Warszawie

do sztuki. Dlatego nagraliśmy filmik z fragmentami prób oraz naszymi wypowiedziami o Piątce – mówią. Pierwszy film jest już dostępny, natomiast drugi, dłuższy, pojawi się już w trakcie wystawiania sztuki na deskach auli teatralnej Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie.

Co roku, kolejne roczniki Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego – klerycy III roku przygotowują sztukę teatralną. Jej premiera od lat odbywa się w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, 8 grudnia, w gmachu seminarium./KAI

REKLAMA

DOBRE SŁOWO
NA FALI

SŁUCHAJ NAS
ONLINE

www.radiowarszawa.com.pl

Warto obejrzeć i posłuchać

❑ Kolędy w Filharmonii

W Filharmonii Narodowej w niedzielę 15 grudnia o godz. 18 i w środę 18 grudnia o godz. 19 odbędą się tradycyjne koncerty kolędowe. Chór Filharmonii Narodowej pod dyktando Bartosza Michałowskiego wykona najpiękniejsze bożonarodzeniowe kolędy polskie i zagraniczne.

❑ Betlejem polskie

W Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w poniedziałek 9 grudnia o godz. 19 wystąpi Państwowy Zespół Ludowy Pieśń i Tańca „Mazowsze”, obchodzący w tym roku jubileusz 70-lecia. Ponad 150 artystów – tancerzy, solistów, chórzystów i orkiestry – pojawi się w inscenizacji „Betlejem polskiego” według Lucjana Rydla. Reżyseria i choreografia: Zbigniew Kułagowski.

❑ Łopieński w Narodowym

W Muzeum Narodowym w Warszawie do 16 lutego czynna jest „Wystawa, której nie było... Ignacy Łopieński (1865-1941) – odnowiciel sztuki graficznej”. Przypomina dorobek jednego z najwybitniejszych grafików polskich przełomu XIX i XX w., moderatora życia artystycznego w II RP.

❑ Wcielenia jelenia

W Muzeum Etnograficznym przy ul. Kredytowej 1 w Warszawie od 11 grudnia do 1 marca można oglądać wystawę „Wcielenia jelenia”, poświęconą wizerunkowi jednego z najpopularniejszych zwierząt w historii, symbolicznie związanego z tradycją świąt Bożego Narodzenia. Obrazy jelenia ukazywane są na tle historii kultury.

❑ Inne spojrzenie

W Galerii Kordegarda przy Krakowskim Przedmieściu 15/17 w Warszawie do 12 stycznia i w Muzeum Archidiecezji Warszawskiej przy ul. Dziekania 1 do 1 marca można oglądać dwie odsłony wystawy „Jerzy Tchórzewski. Inne spojrzenie”, poświęconej twórczości polskiego malarza. Prezentowane obrazy pochodzą z kolekcji prywatnych.

❑ Rafał w Muranów

W warszawskim kinie Muranów przy ul. Andersa 5 w niedzielę 15 grudnia o godz. 13.30 odbędzie projekcja z cyklu „Wielkie malarstwo na ekranie”. Zostanie zaprezentowany film „Rafał Santi. Książę sztuk” Luki Giotta o życiu i twórczości wybitnego artysty włoskiego renesansu.

❑ O polskich Wazach

Wystawie „Świat polskich Wazów” na Zamku Królewskim towarzyszą liczne wykłady. W środę 18 grudnia o godz. 17 dr hab. Jacek Tylicki wygłosi wykład „Malarze z Prus Królewskich w służbie dworu polskich Wazów”.

Misterium nawrócenia Mirosław Winiarczyk

foto: TVP

Premierę napisanego w 1962 r. dramatu „Dzień gniewu” Romana Brandstaettera w Teatrze Telewizji można uznać za wydarzenie kulturalne, artystyczne i religijne. Roman Brandstaetter (1906-1987), wybitny katolicki pisarz, tłumacz, poeta i dramaturg pochodzenia żydowskiego, autor m.in. monumentalnej powieści „Jezus z Nazarethu” (1967) przypominał w przejmującym „Dniu gniewu” – napisanym po procesie Adolfa Eichmanna w Jerozolimie – o pomocy prześladowanym Żydom w polskich klasztorach. Może właśnie dlatego sztuka ta, napisana z perspektywy chrześcijańskiego miłosierdzia, ofiary, nawrócenia i przebaczenia, nigdy nie była w PRL grana w państwowych teatrach ani w telewizji. Wystawiana była tylko w seminariach duchownych przez kleryków. W 2013 r. premiera dramatu odbyła się w działającym w Tarnowie (miejscu urodzenia Brandstaettera) alternatywnym Teatrze Nie Teraz, założonym i kierowanym przez Tomasza A. Żaka.

Akcja rozgrywa się jednego wojennego dnia w męskim klasztorze, gdzie pojawia się uciekający przed obławą młody Żyd, świetnie zagrany przez Jana Marczewskiego. Za-

konnicy dają mu schronienie, nie wiedząc, że zostaną wydani przez kochankę oficera SS, Borna. Ów Born, kolega przeora z przedwojennego seminarium w Rzymie, kłopotliwy gość, powołując się na starą znajomość i prowokując do kontrowersyjnych rozmów, potęguje nastrój nadciągającego dramatu. Autor, ukazując rozmowy Borna z przeorem i zakonnikami, poszukuje genezy zła, któremu uległ wykształcony Niemiec – zbuntowany przeciwko Bogu były seminarzysta. Pewny swoich racji butny oficer nie może zrozumieć, dlaczego zakonnicy decydują się na pewną śmierć. W tragicznym splocie końcowych wydarzeń mamy do czynienia z nawróceniem, pokutą i śmiercią.

„Dzień gniewu” w swojej konstrukcji i dramaturgii przypomina misterium paschalne na temat istoty wiary chrześcijańskiej. Osią spektaklu Teatru Telewizji są znakomite kreacje dwóch antagonistów: Radosława Pazury w roli przeora i Rafała Gąsowskiego jako Borna.

Teatr Telewizji. Roman Brandstaetter.
„Dzień gniewu”. Scenariusz i reżyseria:
Jacek Raginis-Królikiewicz.
Emisja: 25 listopada, TVP 1

Na straży granic

Zapomnianą już nieco formację Korpus Ochrony Pogranicza przypomina najnowszy, listopadowy „Biuletyn IPN”, znakomicie ilustrowany. Jak podkreśla Joanna Kołakowska, autorka jednego z tekstów, powstanie KOP było spowodowane licznymi aktami terroru, jakich dokonywały zbrojne bandy bolszewickie. Tylko na przełomie lat 1921/1922 takich akcji dywersyjno-sabotażowych było kilkadziesiąt.

W „Biuletynie IPN” przypomniano o działalności KOP w różnych jednostkach, pokazano warunki, w jakich przyszło żyć żołnierzom i akcje organizowane w obronie granic Polski, oraz ofiary, jakie płacili żołnierze za swoją działalność. Czę-

sto aresztowani, ginęli z oskarżenia NKWD jako „szpiegdy pańskiej Polski”.

Ciekawy jak zawsze „Biuletyn IPN” przynosi jeszcze tekst Jacka Sawickiego „Służba Zwycięstwu Polski”, Pauliny Gołębiowskiej o Warszawie – „Miasto skazane na zagładę”, a także sylwetki dwóch kobiet: Stanisławy Rachwałowej, którą po niemieckim kacecie czekało jeszcze komunistyczne więzienie, oraz sadyzki i zbrodniarki z niemieckich obozów Ravensbrück i Auschwitz Marii Mand, która nie uniknęła szubienicy. Niezwykle aktualny jest artykuł Artura Adamskiego „Szkoła konspiracji Kornela Morawieckiego”.

Do „Biuletynu IPN” dołączone zostały filmy „Kotwicz – ostatni komendant” oraz „Droga do wolności” Edwarda Taraszkiewicza./wś

Uwikłany w mafię

Mirosław Winiarczyk

Martin Scorsese, jeden z najbardziej utytułowanych reżyserów hollywoodzkich, w swoich filmach często poruszał temat działalności amerykańskiej mafii, złożonej z wielu rywalizujących ze sobą włoskich, irlandzkich i żydowskich ro-

fol. Gutek Film

dzin. Można nawet powiedzieć, że w pewnym stopniu fascynowało go pokazywanie związanych z rzeczywistością mafijną przemocy, kłamstw i manipulacji. Widać to w głośnych jego utworach, jak „Chłopcy z ferajny” czy „Kasyno”. Wypada także zauważyć, że Scorsese zawsze umieszczał akcję na szerszym tle amerykańskiego życia i obyczajów – styku biznesu, korupcji i nielegalnych interesów. Pragnął więc

fol. Gutek Film

dotrzeć do istoty i genezy pleniącego się w Ameryce zła, często dominującego nad dobrem. Zrealizowany dla platformy cyfrowej Netflix „Irlandczyk”, nowy, epicki utwór wybitnego reżysera, można potraktować jako komentarz do jego wcześniejszych filmów „mafijnych”.

Oparta na autentycznych wydarzeniach akcja rozgrywa się na przestrzeni kilku dekad. Stary Irlandczyk Frank Sheeran, weteran II wojny światowej, wspomi-

na swoje losy od czasów, gdy jako młody człowiek, kierowca ciężarówki, przypadkowo trafił pod skrzydła włoskiego bossa mafijnego Bufalina. Z czasem stał się płatnym zabójcą niewygodnych dla mafii osób. Zaprzyjaźnił się ze sławnym przywódcą związku zawodowego kierowców Hoffą, uwikłanym w podejrzane związki z mafią, a w 1975 r. zaginionym (zamordowanym?) w podejrzanych okolicznościach. Dochodzi do sytuacji, gdy Frank, rozdarty między lojalnością wobec Bufalina a ufa-

fol. Gutek Film

jącym mu Hoffą, będzie musiał dokonać strasznego wyboru...

Robert de Niro jako Frank i Al Pacino jako Hoffa (odmłodzeni w pierwszej części filmu) dają tu wielki koncert gry w rolach przyjaciół-antagonistów. Interesujące są końcowe fragmenty filmu, kiedy to stary, schorowany Frank, będący irlandzkiem katolikiem, rozmawia (jak na spowiedzi) z księdzem, który zachęca go do wyznania win, żalu, pokuty i nawrócenia. Z jakim skutkiem? Ciekawy jest też wątek zamachu na prezydenta Johna Kennedy'ego w Dallas. Wyraźnie się tu mówi, że zamach przygotowany został przez mafię z zemsty za to, że prezydent nie potrafił się odwzajemnić za pomoc udzieloną mu przez mafię podczas wyborów.

„Irlandczyk” (The Irishman), USA, 2019.

Reżyseria: Martin Scorsese.

Wykonawcy: Robert de Niro, Al Pacino,

Joe Pesci, Anna Paquin i inni. Dystrybucja

w kinach: Gutek Film

Wciąż nieznany

Aż trudno uwierzyć, że znaczna część twórczości Moniuszki wciąż pozostaje w zapomnieniu. Można się było o tym przekonać, słuchając koncertów Festiwalu Muzyki Sakralnej Stanisława Moniuszki, który odbywał się od 27 października do 24 listopada w kościołach prawobrzeżnej Warszawy. Festiwal zorganizowało Towarzystwo Miłośników Muzyki Moniuszki z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora, a patronat nad nim sprawował bp Romuald Kamiński. Podczas sześciu sobotnich i niedzielnych koncertów usłyszeliśmy ponad 30 spośród najważniejszych kompozycji religijnych Moniuszki, w tym wszystkie siedem mszy, „Litanie Ostrobramskie” oraz szereg mniejszych kompozycji na chór i solistów. A to tylko wybór, bo ogółem napisał ich ponad sto! Ktoś mógłby zauważyć, że „Litanie” są przecież wykonywane – owszem, lecz ich wersje z akompaniamentem orkiestrowym można usłyszeć bardzo rzadko. Za to kilka mszy (m.in. Msza za zmarłych d-moll, poświęcona pamięci matki) zabrzmiało w wersjach z orkiestrą po raz pierwszy, ze świeżo odtworzonych przez muzyków partytur (dopiero przygotowywanych do publikacji). Niektóre z pozostałych utworów są również do dziś nie wydane. Tak więc w wielu przypadkach mieliśmy szansę być ich pierwszymi słuchaczami od czasów kompozytora, i to w pięknych wykonaniach. Na koncercie inauguracyjnym, w Sanktuarium Serca Jezusowego, oprócz Mszy Des-dur były też prawdziwe odkrycia, jak Requiem cis-moll czy „Chór sprawiedliwych”, a wystąpili znakomici soliści, Chór Filharmonii Narodowej i Orkiestra Polskiego Radia pod dyrykcją Michała Klauzy. Ci sami artyści pojawili się na koncercie finałowym w katedrze praskiej, prezentując Mszę Es-dur i opracowania psalmów. Wielkie wrażenie wywarły też pozostałe koncerty, w których wzięły udział czołowe warszawskie Chóry: Uniwersytecki, Politechniki i Międzyuczelniany, zespoły Polskiej Opery Królewskiej, orkiestry Sinfonia Iuventus i Sinfonia Viva oraz liczne grono młodych śpiewaków. Koncerty spotkały się z wielkim zainteresowaniem, kościoły były wypełnione, a utwory Moniuszki, napełnione duchem modlitwy, wywarły głębokie wrażenie. Takiego wydarzenia, poświęconego twórczości religijnej autora „Halki”, jeszcze nie było!

Tadeusz Duński

KONKURS

Wartościowa treść w lekkiej formie – tak można podsumować powieść Janette Oke „Pewnego razu latem”, wydaną przez Psalm 18. Ukochana ciocia Joshua, zastępująca mu mamę, ma być wydana za mąż. Chłopiec robi wszystko, by temu zapobiec – wbrew zabiegom dziadka i wujka, pragnących szczęścia dla jedynej kobiety w rodzinie. Czy młody duszpasterz wpłynie na zmianę Joshua?

„Być jak Sobieski” to kolejna pozycja wydawnictwa Psalm 18, tym razem autorstwa Marioli i Piotra Wołochowiczów, która podpowiada, jak być skutecznym, odważnym, mężnym, wiernym, uczciwym, kochającym, odpowiedzialnym, pokornym i wierzącym. Wzbogacona o piękne ilustracje książeczka to doskonały motywator do zwycięskiego życia.

Wśród czytelników, którzy 9 grudnia między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr 22 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **Czyimi dziećmi i współdziedzicami jesteście według autora Listu do Rzymian?** – rozlosujemy trzy zestawy książek. Odpowiedź na pytanie konkursowe nr 48: Ideę „Ameryki Radzieckiej” głosił Wiliam Foster. Zwycięzcom gratulujemy!

Jeden z więźniów
łagru w Uchcie
na obozową kufajkę
zawsze narzucał
sutannę. Z czasem
tylko jej strzępy.
Jedyny duchowny
w okolicy.

Po dwunastu godzinach pracy przy wyrębie tajgi znajdował siłę na modlitwę. Nakrył go raz strażnik i zabrał mu brewiarz. Obserwujący sytuację Żyd Abraham Zak pomstował i złorzeczył. Ksiądz Stanisław Szulmiński pocieszał go z uśmiechem: „Na szczęście wiele z tych psalmów znam na pamięć, a tego mi już nikt nie odbierze”.

prezydentem. W czasie I wojny światowej troszczył się o organizację miejskiej piekarni. Po śmierci żony ożenił się z prawosławną poetką ukraińską Olimpią Michajłowną Paszczenko, z którą mieli syna Jerzego. W 1918 r. utworzyli w Kamieńcu Państwowy Ukraiński Uniwersytet.

Kiedy ks. Szulmiński przyjeżdżał w odwiedziny do domu, wypytywał Jerzego o postępy w nauce, karcił za nieposłuszeństwo wobec rodziców, zabierał na wycieczki krajoznawcze. „Te godziny spędzone ze Stasiem dały mi później dużo siły i odporności w ciężkich momentach mojego życia w więzieniu, w łagrze i na wojnie” – wspominał w 1947 r. jedyny ocalały po wojnie z rodziny Jerzy. „Stanisław był wysoki, barczysty, cokolwiek pochylony; przed wojną nosił długą, czarną brodę; miał

Ksiądz na nieludzkiej ziemi

Monika Odrobińska

W Uchto-Iżemskom Isprawitielno-Trudowom Łagrze, za kołem podbiegunowym przebywał od 19 marca do 27 listopada 1941 r. Potajemnie niósł posługę duchową. Nie tylko spowiadał. Od prawosławnej rodziny kupił ikonę Matki Bożej i odprawiał przy niej Różaniec.

DUCHY NIEPOKORNE

Prędzej czy później w obozie każdy zetknął się z ks. Szulmińskim. Przebywało tam 1,2 tys. polskich obywateli, w 75 proc. wyznania mojżeszowego. Ksiądz po pracy służył jeszcze w szpitalu. Intrzygował swoją postawą, podtrzymywał w więźniach nadzieję. To niejedyny powód, dla którego trwała praca nad jego beatyfikacją. Wieść o śmierci duchownego przejęła wszystkich, wspominał Abraham Zak. W pamiętnikach pisanych po wojnie pisał: „ten »nie-Żyd«, ten rzymski katolik często pocieszał mnie odpowiednim fragmentem psalmów. Mimo że król Dawid był przecież moim królem, a nie jego”.

– W pracy w obozie ks. Szulmiński nie szczędził sił – traktował to jako ekspiację za grzechy własne oraz za grzech podziału Kościoła Chrystusowego, jako ofiarę za Ko-

ściół i swoją ojczyznę – urodził się w Odessie, jego serce biło więc dla Kresów Wschodnich – mówi ks. Przemysław Krakowczyk SAC, notariusz w procesie beatyfikacyjnym ks. Szulmińskiego. – Był przyjacielem wszystkich ludzi, nie dzielił ich według wiary czy narodowości.

Jak wspominał młodszy brat Jerzy Szulmiński, mężczyźni ich rodu „nie byli pokornego ducha”. Pradziad Michał walczył w insurekcji kościuszkowskiej, jego synowie za „nieprawomyślność” zostali zesłani na Sybir, a dziadek Paweł, żyjący z kołodziejstwa pod Kamieńcem Podolskim, dokładał starań, by syna Aleksandra posłać na studia. Ten za swoje poglądy nieraz miał do czynienia z carską ochroną.

Aleksander skończył studia prawnicze na Sorbonie, bo z uniwersytetów w Kijowie i w Odessie go wydalono. W Odessie razem z pierwszą żoną założył pensjonat dla polskich dzieci – internat wybudował za własne środki. Miał z nią dwóch synów: Stanisława i Mieczysława. Po przeprowadzce do Kamieńca Podolskiego w 1905 r. uczył języków klasycznych i francuskiego w szkole średniej, był opiekunem tajnego szkolnictwa polskiego. Zasiadał w Zarządzie Miasta, był też jego

głęboko osadzone, ciemne oczy. W ruchach i postępowaniu działający w zastanowieniu, miał w sobie coś z patriarchów Wschodu” – pisał o bracie.

W 1917 r. Stanisław wstąpił do seminarium w Żytomierzu, ale rewolucja sprawiła, że wraz z innymi alumnami przeniósł się do Tarnowa. Tam święcenia diakonatu otrzymał w maju 1923 r., a dwa miesiące później – kapłańskie w Buczaczu, w diecezji kamienieckiej. Mimo zdolności matematycznych, przyrodniczych i rysunkowych, zdobytych jeszcze w średniej szkole handlowej w Kamieńcu Podolskim, pozostał skromny, a talenty wykorzystywał z myślą o innych.

BRODA KONSPIRATORA

Jeszcze w seminarium pragnął poświęcić się sprawie pojednania Kościołów katolickiego i prawosławnego. Po święceniach miał zamiar szerzyć posługę duszpasterską w ZSRS, zwłaszcza w Kazachstanie, gdzie mieszkało wielu Polaków, a nie było kapłanów.

– Wykształcił się na felczera, ale fach miał być tylko przykrywką dla planowanej działalności apostołskiej w głębi Rosji. Zakładał, że jako lekarz nawiąże kontakt z różnymi warstwami społecznymi. I udało mu się to, ale w obozie w Uchcie – mówi ks. Krakowczyk. – Być może jego zdolności i posługa w obo-

**Intrzygował
swoją postawą,
podtrzymywał
w więźniach
łagrów
nadzieję.**

zowym szpitalu uchroniły go przed anonimową śmiercią.

Wymarzony wyjazd w głąb Rosji okazał się niemożliwy. Ksiądz Szulmiński wstąpił na KUL, gdzie w 1927 r. uzyskał stopień licencjata teologii. Przez rok mieszkał pod jednym dachem z ks. Stefanem Wyszyńskim.

W środowisku lubelskim szerzył zainteresowanie tematem zjednoczenia Kościoła i nie ustawał w staraniach o wyjazd na Wschód. Wkrótce zaczął wykładać teologię porównawczą w seminarium w Łucku. W 1928 r. wstąpił do pallotynów w Ołtarzewie. Prosił władze zakonu o pozwolenie na przekroczenie tajnego przejścia przez gra-

– Uważał, że pojednanie to nie nawracanie ogniem i mieczem, ale modlitwa i praca nad sobą, by ukształtowanym duchem pojednania zarażać innych – podkreśla ks. Krakowczyk. – To był znak czasu, bo mówił o tym w przeddzień wojny będącej wynikiem nienawiści do człowieka i konkretnych narodów.

W 1939 r. jechał do Okopów Świętej Trójcy, gdzie był mianowany rektorem domu, który miał się stać bazą pracy ekumenicznej. Po drodze zatrzymał się w rodzinnych stronach. „Brodę miał już zgoloną, ubranie świeckie, tonsurę ukrywały bujne włosy” – tak zapamiętał go wtedy brat Jerzy. Zniknął na długie dni. W końcu października „uzbroił się” w relikwiarz potrzebny do odprawiania Mszy Świętej, Biblię oraz laskę i pożegnał się z rodziną, a słuch po nim zaginął na długie miesiące. Potem okazało

KOŁNIERZYK JAK RELIKWIA

Dopiero pod koniec listopada 1941 r. Uchtę opuściła pierwsza grupa więźniów. Już „na wolności” dowiedzieli się, że ich ksiądz zmarł – chwilę po ich wyjściu. „Szulmiński, milcząc, niósł swoje jarzmo po łagrowej *via dolorosa*. Cierpiał i wierzył, że kiedyś nadejdzie sprawiedliwość. I gdy na koniec faktycznie nadszedł dzień wyzwolenia – został darowany wszystkim poza nim. To był zbyt wielki cios nawet dla tak wielkiego bohatera” – wspomina w pamiętniku Abraham Zak.

Akt zgonu mówi o niewydolności krążenia. – To samo wpisywano do akt tym, do których strzelano w tył głowy – mówi ks. Krakowczyk. – Niektórzy współwięźniowie twierdzili, że został otruty jako „element niebezpieczny na wolności”. Inni mówią o pobiciu. Żadnej z hipotez

Rodzina Szulmińskich w Kamieńcu Podolskim: Mieczysław (stoi), Olimpia, Jerzy, Stanisław, Aleksander

Zjazd rocznika seminarzystów w 1933 r., ks. Szulmiński drugi z prawej, w dolnym rzędzie

nić polsko-sowiecką. Wiedział, że groziła za to śmierć – ale gotów był ją ponieść dla pojednania chrześcijańskiego.

Długa, czarna broda miała ukryte znaczenie: w razie zdekonspirowania jego działalności w głąbi Rosji miałby ją zgolić i przez to stać się mniej rozpoznawalny. O zgodę na nią musiał prosić przełożonych. Zarówno zakon, jak i Stolica Apostolska kazały mu jednak działać na miejscu i czekać na możliwość wyjazdu.

– Organizował więc rozmowy, zjazdy, dyskusje, wykłady. Alumnów zapoznawał z liturgią prawosławną, prowadził wykłady z teologii moralnej i teologii porównawczej, dziś byśmy powiedzieli: ekumenicznej – mówi ks. Krakowczyk. Na Kresach zamierzał utworzyć dystrykt pallotyński w obrządku wschodnim. W tym też duchu w 1937 r. w Laskach pod Warszawą założył Apostolat Pojednania, który do 1939 r. zrzeszał ok. stu świeckich i duchownych obu obrządków.

się, że dotarł do Nowogródka, został aresztowany 24 października 1939 r. i osadzony w więzieniu w Baranowiczach za „przynależność do antyrewolucyjnego stowarzyszenia Księża Pallotynów i szpiegostwo na rzecz Ameryki i Watykanu”. Po niemal rocznym śledztwie został skazany na pięć lat ciężkich robót w łagrze.

– Być może to ofiara życia ks. Szulmińskiego przyczyniła się do „amnestii” polskich obywateli 12 sierpnia 1941 r.? – zastanawia się ks. Krakowczyk. – Sam nie doczekał opuszczenia obozu: w jego teczce personalnej odnaleziono zarówno kopię pozwolenia na poruszanie się po ZSRS, jak i jego oryginał, co oznacza, że nigdy ich nie dostał. Władze obozu długo zwlekały z poinformowaniem o „amnestii”. Regularnie odwiedzał je komitet z ks. Szulmińskim na czele, żądający prawa do opuszczenia łagru. Za to został skierowany do jeszcze cięższej pracy przy utwardzaniu gruntu pod lotnisko.

nie można udowodnić, bo nadal nie odnaleziono jego grobu.

W 1991 r. na trop miejsca pochówku trafiło dwóch pallotynów. W Uchcie spotkali kobietę, która z dzieciństwa pamiętała „grób z krzyżem innym niż wszystkie”. Wuj wspominał jej, że leży w nim prawdopodobnie ksiądz katolicki. Informacje te jednak nie zostały potwierdzone, a okoliczności śmierci ks. Szulmińskiego skrywa tajemnica.

W 1947 r. zakonni współbracia wystąpili z inicjatywą jego beatyfikacji. Jeden z nich jeszcze z czasów kleryckich zachował stary kołnierzyk od sutanny ks. Szulmińskiego jako relikwie. – Jeszcze za życia cieszył się opinią świętości, my go dopiero odkrywamy – mówi ks. Krakowczyk. – W czasach kryzysu kapłaństwa jest wzorem księdza przenikniętego duchem ofiary, pokazującego, jak miłość przekuć w czyn.

Zdjęcia: Ośrodek Postulacji SAC

Ignorowana latami przez władze Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, a później Unii Europejskiej kwestia katalońskiego separatyzmu przestała być wewnętrznym problemem Hiszpanii. Psuje nie tylko sytuację w kraju, ale rozbija też relacje między Madrytem a innymi członkami UE.

Władze hiszpańskich związków zawodowych policjantów przyznają, że wraz z zaognieniem sytuacji w Katalonii po przeprowadzonym tam referendum niepodległościowym 1 października 2017 r. liczba osób zainteresowanych służbą w tym północno-wschodnim regionie kraju systematycznie maleje. Głównym powodem jest utrzymujący się konflikt polityczny przejawiający się masowymi blokadami dróg i tras kolejowych, a także zamieszkami w największych miastach. Tylko w drugiej połowie października bieżącego roku w efekcie dwutygodniowych starć separatystów ze stróżami prawa rannych zostało w Katalonii ponad 220 policjantów i żandarmów. Łączna liczba poszkodowanych przekroczyła 650 osób.

RADY, BLOKADY I CÓRKA PREMIERA

Głównym powodem zamieszek w Katalonii był wydany 14 października br. przez hiszpański Sąd Najwyższy wyrok skazujący

ników zamieszek, należących w szczególności do radykalnych Rad Obrony Republiki (CDR), opowiadających się za natychmiastowym odłączeniem Katalonii od Królestwa Hiszpanii. Na niekorzyść Torry przemawia też fakt, że w połowie listopada inspektorzy ujawnili zdjęcia potwierdzające, iż w blokadach separatystycznych radykałów biorą udział nie tylko dwaj bratankowie katalońskiego premiera, a także jedna z jego córek.

BILANS ZYSKÓW I STRAT

Przedsiębiorcy branży turystycznej i restauratorzy z sąsiadującej z Katalonią od południa wspólnoty autonomicznej Walencji przyznają, że wraz z konfliktem separatystycznym wzrasta grono napływających do nich turystów, a przez to również zyski lokalnego biznesu. – Od kiedy zwolennicy secesji zaczęli blokować Katalonię, w moich lokalach systematycznie przybywa zagranicznych urlopowiczów, a obroty zwiększyły się czterokrotnie – zdradza

Wspólny problem kataloński

Marcin Zatyka

cy dziewięciu separatystów na 9-13 lat więzienia za organizację nielegalnego plebiscytu w 2017 r. Krótko po orzeczeniu na ulice największych miast regionu wyległy tysiące osób, protestując przeciwko orzeczeniu. Jednym z pierwszych miejsc protestu było międzynarodowe lotnisko El Prat w Barcelonie, które zwolennikom secesji udało się zablokować na kilkadziesiąt godzin. W kolejnych dniach doszło do paralizu kilkuset tras szybkiego ruchu i autostrad, a także niektórych linii kolejowych przecinających Katalonię wzdłuż i wszerz. Niebawem do udziału w chaosie komunikacyjnym przystąpiła się mało znana organizacja Tsunami Democratic, która według policji powiązana jest z jedną z separatystycznych partii obecnych w regionalnym parlamencie bądź z autonomicznym rządem Katalonii Quima Torry. Premier regionu wprawdzie odżegnuje się od popierania przemocy podczas manifestacji, ale dotychczas nie potępił uczest-

nam Guillermo Munoz, właściciel kilku restauracji.

Wraz z zapoczątkowanym w październiku 2017 r. kryzysem z Katalonii wyprowadziło swoje siedziby ponad 4 tys. spółek. Stracili na tym zarówno ich pracownicy, jak i kooperanci. Joana Solà, właścicielka jednego z barcelońskich sklepów z odzieżą, wskazuje też na utrzymującą się atmosferę niepewności i lęku. – Takie uczucia nie pomagają w biznesie. Psują natomiast klimat do inwestowania. Trudno coś zaplanować i przewidzieć – dodaje.

Negatywne skutki paralizu komunikacyjnego w Katalonii odczuwają również biznesmeni z sąsiedniej Andory. Przyznają, że częste blokady drogi prowadzącej z Hiszpanii do maleńkiego księstwa doprowadziły ich do prawie pięćdziesięcioprocentowych strat. Kolejnych należy się spodziewać wraz z umacnianiem się na świecie stereotypu, że „Katalonia jest niebezpieczna”.

Wprawdzie przed hiszpańskimi wyborami parlamentarnymi z 10 listopada sytuacja w regionie nieco się uspokoiła, ale już nazajutrz separatyści rozpoczęli 36-godzinną blokadę autostrady AP-7 w miejscowości La Jonquera, na granicy z Francją. W trakcie paralizu tłumaczyli mediom, że bardzo im zależy, aby nagłośnić i „umiędzynarodowić” konflikt kataloński. Chociaż ostatecznie we współpracy z francuską żandarmerią udało się usunąć protestujących z autostrady, to separatyści wznowili protest, blokując przez kolejne kilkadziesiąt godzin AP-7 w okolicach Tarragony i Gerony.

NAKAZY ARESZTOWANIA

Rozwiązaniu kryzysu w relacjach między władzami Katalonii a rządem w Madrycie nie służą wysyłane za byłym premierem regionalnego gabinetu Carlesem Puigdemontem i trzema jego byłymi ministrami europejskie nakazy aresztowania (ENA). Dokument

Szef autonomicznego rządu Katalonii Quim Torra (z prawej) i premier Flandrii Jan Jambon

fot. PAP/EPA/Quirque Garcia

ten coraz bardziej ciąży też na stosunkach Hiszpanii z innymi krajami Unii. Dotychczas ENA odrzuciły już Belgia oraz Niemcy, władze zaś sądownicze Wielkiej Brytanii określiły go mianem „wyolbrzymionego”. Reakcje unijnych „sojuszników” rozwścieczyły decydentów z Madrytu na tyle, że pod koniec października wicepremier Hiszpanii Carmen Calvo skierowała pod adresem władz Belgii bezpośrednie groźby w związku z dwukrotnym odrzuceniem przez ten kraj ENA wobec Puigdemonta. Separatysta od października 2017 r. ukrywa się tam przed hiszpańskim wymiarem sprawiedliwości.

Z powodu katalońskiego kryzysu hiszpański wymiar sprawiedliwości ma też trudności w relacjach ze Szwajcarią. Od ponad roku hiszpański Krajowy Sąd Karny i Administracyjny odmawia ekstradycji do tego kraju analityka Herve Falcianiego, który ujawnił aferę podatkową zwaną Swissleaks. Dotyczyła ona praktyk szwajcarskiego oddziału banku HSBC, polegających na pomaganiu klientom w ukrywaniu dochodów i unikaniu podatków. Zdaniem niektórych komentatorów, odmawianie przez Hiszpanię ekstradycji pochodzącego z Monako Falcianiego może być formą negocjowania z władzami Szwajcarii wydania Madrytowi katalońskich separatystek: Marty Roviry i Anny Gabriel. Obie

uciekły wiosną 2018 r. do Szwajcarii w obawie przed aresztowaniem.

Innym międzynarodowym problemem dla Madrytu jest kwestia uznania Carlesa Puigdemonta i jego byłego ministra Toniego Comina za eurodeputowanych. Wprawdzie obaj ukrywający się od 2017 r. w Belgii politycy zo-

Rosyjscy szpiegowie w Katalonii

Hiszpański sąd w Madrycie wszczął w ostatnim czasie śledztwo w sprawie grupy obywateli Rosji, którzy mieli podejmować działania destabilizujące sytuację w Katalonii. Z dochodzenia wynika, że są oni członkami elitarniej grupy rosyjskiego wywiadu wojskowego (GRU). Hiszpańska policja zatrzymała w Katalonii dwóch domniemych rosyjskich szpiegów.

stali wybrani w wyborach 26 maja br., ale władze Hiszpanii nie zgodziły się na przyznanie im immunitetu, a władze PE zawiesiły wykonywanie obu mandatów. Sprawa ta doprowadziła do protestów ze strony kilkudziesięciu polityków, w tym eurodeputowanych z kilku państw UE, m.in. Belgii, Finlandii i Słowenii. Solidaryzują się oni również z trzecim katalońskim separatystą, który w maju wywalczył mandat do PE – Oriolem Junquerasem. Byli wicepremier Katalonii nie może jednak zasiadać w ławach europarlamentu, gdyż odsiaduje wyrok za organizację niepodległościowego referendum z 2017 r.

UZALEŻNIENIE OD SEPARATYSTÓW

Spodziewany do końca grudnia nowy rząd Hiszpanii uzależniony będzie zarówno od separatystów z Katalonii, jak i partii popierających niepodległość Kraju Basków. Krótko po zawarciu wstępnego porozumienia między socjalistami a radykalnie lewicowym Unidas Podemos baskijska partia Bildu zapowiedziała poparcie dla drugiego gabinetu Pedra Sanchez w zamian za zgodę premiera na odstąpienie od sankcji wobec ukrywających się poza granicami Hiszpanii bojowników terrorystycznej organizacji ETA w przypadku ich powrotu do kraju. Wprawdzie szef Bildu Arnaldo Otegi nie określił, ilu członków ETA mogłoby „spokojnie powrócić” do Hiszpanii, nie ponosząc żadnych konsekwencji prawnych za działania terrorystyczne, ale eksperci wskazują, że chodzi o grupę około 30 osób. Ukrywają się one głównie w krajach Ameryki Łacińskiej.

W ocenie komentatorów spełnienie żądania przywódcy Bildu jest kłopotliwe dla Sanchez z tej racji, że nie jest to jedyny warunek separatystycznej partii. Otegi domaga się również rozpisania w Kraju Basków referendum niepodległościowego.

Dotychczas poparcia drugiemu rządowi Sanchez odmówiły także trzy katalońskie partie separatystyczne: Republikańska Lewica Katalonii (ERC), Razem dla Katalonii (JxCat) i Kandydatura Jedności Ludowej (CUP). Mają one odpowiednio w 350-osobowym Kongresie Deputowanych dwa, osiem i trzynaście mandatów. Pozornie to niewiele, ale w przypadku istniejącej równowagi między blokiem partii centrowprawicowych a ugrupowaniami lewicowymi właśnie głosy separatystów powinny być decydujące podczas debaty nad wotum dla nowego gabinetu. Przywódcy ERC zastrzegają, że mogą „ewentualnie wstrzymać się od głosu” w sprawie wotum dla nowego gabinetu Sanchez, ale domagają się od premiera Hiszpanii „podjęcia dialogu między równymi stronami”. ERC, podobnie jak dwa pozostałe ugrupowania z Katalonii, zarzuca na razie Sanchezowi bierność w kwestii rozwiązania kryzysu politycznego w tym regionie. Każde z ugrupowań domaga się także zgody na ponowne rozpoznanie w Katalonii referendum niepodległościowego.

Co o Mesjaszu mówią prorocy Izajasz, Jeremiasz i Micheasz, których zapowiedzi słyszymy w Adwencie?

Najwcześniej, w VIII w. przed Chrystusem, działał Izajasz i Micheasz, natomiast Jeremiasz żył około stu lat później. Niemal każdy z proroków, nie tylko ci trzej, wniósł coś nowego do sylwetki zapowiadanego Mesjasza. Niektóre zapowiedzi miały wyraźne ukierunkowanie geograficzne, np. słowa Micheasza o szczególnej roli Betlejem. Ta niewielka osada, położona 8 km na południe od Jerozolimy, jest na kartach Starego Testamentu wzmiankowana kilkakrotnie. Miała za sobą przeszłość związaną z pochodzeniem i namaszczeniem króla Dawida, z którego potomstwem łączyło się pochodzenie zapowiadanego Mesjasza. Właśnie ta świadomość znajduje wyraz w Ewangelii według św. Mateusza (2,4-6), która w opowiadaniu o narodzinach Jezusa nawiązuje do zapowiedzi Micheasza.

W czasach Starego Testamentu postać Mesjasza była ukazywana w kategoriach królewskich, kapłańskich i prorockich, jednak najmocniej uwidaczniają się rysy Mesjasza cierpiącego, obecne w wielu miejscach Starego Testamentu, szczególnie w Izajaszowych czterech pieśniach o Słudze Pańskim i w Psalmie 22. Chociaż pod koniec ery przedchrześcijańskiej czytano i rozważano

la, kapłana i proroka. „Namaszczać”, „pomazać” (osoby lub rzeczy) to po hebrajsku *mašach*, skąd pochodzi rzeczownik *Mašiyach*, spolszczony jako „Mesjasz”, którego łacińskim odpowiednikiem (poprzez grekę) jest *Christus*, spolszczone jako „Chrystus”. Ponieważ przez posługę namaszczonych królów, kapłanów i proroków Bóg cierpliwie prowadził swój lud, oczekiwało przyjscia Namaszczonego *par excellence*, Mesjasza, który połączy w sobie wszystkie przymioty królewskie, kapłańskie i prorockie. Zakładano, że nie może odzwierciedlać wyłącznie tego co ludzkie ani wpisywać się całkowicie w ludzki porządek. Będzie to wyjątkowa interwencja Boża, chociaż nie wiadomo, jaki będzie miała kształt. Nie spodziewano się, że Bóg stanie się człowiekiem, bo dla ludzi Starego Testamentu, ludzi wiary w Jedyne Boga, wydawało się to niemożliwe. Istniały rozmaite religie pogańskie z licznymi odmianami wielobóstwa i łatwo można było tego rodzaju sugestie sprowadzić do poziomu pogańskiego. Spodziewano się radykalnej i dynamicznej ingerencji Boga, ale gdy „Słowo stało się Ciałem”, przekroczyła ona wszelkie oczekiwania i wyobrażenia. Nie przypuszczano,

Izajasza, w pięknym obrazie pojednanego świata, który wygląda zupełnie inaczej niż otaczająca nas rzeczywistość, rozpoznajemy odwzorowanie prapoczątków stworzenia. Ten wspaniały obraz przynależy do kategorii wiary, a nie ideologii. Nie należy odczytywać go tak, że któregoś dnia zapanuje wokół nas porządek, o jakim mówi Izajasz, ani że ów porządek będzie ludzkim dziełem. Prorok ukazuje porządek czasów ostatecznych, których nadejście i charakter zna tylko Bóg. Wraz z przyjściem Mesjasza wyraźniej uwidacznia się ostateczne przeznaczenie świata i człowieka. Można powiedzieć, że do czasów Jezusa,

jak świadczą rodowody Mesjasza umieszczone w Ewangelii według św. Mateusza (1,1-17) i Łukasza (3,23-38), ludzie wiary w Jedyne Boga oglądają się wstecz, ku początkom. Widzą ciąg zdarzeń, które doprowadziły do Jezusa, poczynając od stworzenia świata, jak czyni Łukasz, bądź od powołania Abrahama, jak czyni Mateusz.

Przyjście Jezusa Chrystusa nadaje całej historii zbawienia jeszcze bardziej profetyczny wymiar. Jego osoba, nauczanie, a nade wszystko śmierć i zmartwychwstanie stają się zapowiedzią świata, który ma nadejść. W Je-

Wraz z przyjściem Mesjasza uwidacznia się ostateczne przeznaczenie świata i człowieka.

Czekając na spełnienie obietnicy

Z ks. prof. **Waldemarem Chrostowskim** rozmawia Irena Świerdzewska

te fragmenty w synagogach, jednak gdy Mesjasz przyszedł, dla wielu członków Izraela, ludu Bożego wybrania, przejście przez próg wiary w Niego okazało się niemożliwe. Na ogromne trudności napotykał ten wymiar zapowiedzi mesjańskich, który dotyczy cierpienia, męki i niewinnej śmierci Mesjasza – i tak jest do dzisiaj. Nie chodzi wyłącznie o judaizm rabiniczny, gdyż w jego nastawieniu rozpoznajemy postawy, które powtarzają się i w naszym życiu. Trwamy przy Jezusie i wyznajemy Go, ale najbardziej wiarygodnym probierzem wiary i nadziei, jaką w Nim pokładamy, jest nasz stosunek do cierpienia. Nie teoretyczny, lecz przeżywanie cierpienia i przyjmowanie go wtedy, gdy ono rzeczywistość nas dotyka.

Dlaczego obiecany Zbawiciel określany jest jako Mesjasz?

To określenie nawiązuje do starożytnych realiów i zwyczaju namaszczenia. W biblijnym Izraelu namaszczano trzy postacie: kró-

że Bóg może zniżyć się do kondycji człowieka i wejść w ludzkie losy tak daleko, by dzielić z ludźmi upokorzenia, cierpienie, mękę i przejście przez śmierć. Judaizm rabiniczny, tak samo jak islam, jest wołaniem: „To nie może być Bóg!”. Rozważając ów zarzut, przeradzający się w sprzeciw wobec Boga, który stał się człowiekiem, Jan Paweł II wyraził go tak: „Powinien pozostać absolutnie transcendentny, powinien pozostać czystym majestatem – owszem, Majestatem pełnym miłosierdzia, ale nie aż tak, żeby sam płacił za winy swojego stworzenia, za jego grzech”.

„Wilk zamieszka wraz z barankiem, (...) dzieci włoży rękę do kryjówki zmił” – zapowiada Izajasz. Przyjście Mesjasza miało aż tak odmienić świat?

Eschatologiczny wymiar przyjścia, działalności Mesjasza i jego skutki to kolejne bardzo ważne przesłanie Starego Testamentu, które w Nowym Testamencie znalazło potwierdzenie i dopełnienie. W zapowiedziach

zusiemy mamy do czynienia z napięciem: z jednej strony „już tak”, bo Bóg wszedł bardzo głęboko w historię, ale z drugiej strony „jeszcze nie”, bo nie wszystko zostało wypełnione i wyczerpane. W okresie Adwentu przeżywamy więc trzy aspekty: upamiętnienie długiego oczekiwania starotestamentowego Izraela na przyjście Mesjasza, przygotowanie do świąt Bożego Narodzenia jako pamiętki Jego narodzin w Betlejem, oraz ukierunkowanie ku Jego ostatecznemu przyjsciu. O tym trzecim aspekcie rzadziej się mówi, lecz jest on wyraźnie obecny w liturgii.

Jak prorocy przygotowują człowieka Starego Testamentu na przyjście Mesjasza?

Prorocki dynamizm urzeczywistnienia się w dwóch kierunkach. Pierwszy to wezwanie do wierności Bogu i nawrócenia. Lecz aby nawrócenie mogło się dokonać, trzeba mieć prawidłowy wizerunek Boga. Zatem drugi kierunek obecny na kartach Pisma Świętego to podkreślanie przymiotu Boże-

go miłosierdzia. Grzech i niewierność ludzi oraz miłosierdzie i przebaczenie Boga idą ze sobą w parze. To, co oferuje Bóg, jest zawsze większe niż ludzka słabość i dlatego stanowi fundament nowej przyszłości. W każdym pokoleniu Izraelitów widać niewierności, grzechy i odstępstwa od wiary, a zarazem nieustanną tęsknotę za Bogiem i Jego miłosierdziem.

wani wiarą monoteistyczną i ją wyznający, oraz prozelici, którzy poddali się obrzezaniu i włączyli do wspólnoty wyznawców Jedyne- go Boga. Na potwierdzenie można przyto- czyć entuzjazm i akceptację, która doszła do głosu wtedy, kiedy św. Paweł zaczął głosić Ewangelię. Udając się w rozmaite miejsca starożytnego świata, właśnie wśród pogan zainteresowanych wiarą w Jedyne Boga

ułatwiała ewangelizację. Poza tym obser- wuje się w owym czasie pewne cechy dez- integracji religii biblijnego Izraela. Poja- wiły się rozmaite sekty i ugrupowania, jak faryzeusze, saduceusze, esene, zeloci, sykaryjczycy, które miały charakter religij- ny, społeczny, kulturowy i polityczny. Ju- daizm był religią wielopostaciową, różni- ce zaś i podziały, jakie w nim istniały, były

*Ks. prof. Waldemar Chrostowski
z papieżem Franciszkiem
podczas uroczystości
Nagrody Ratzingera,
9 listopada 2019 r.*

fot. archiwum ks. Chrostowskiego

Czy bliżej zapowiadanego czasu inten- sywniej oczekiwano narodzin Jezusa?

Wiele wskazuje na to, że oczekiwaniu na Mesjasza nie towarzyszyło wyraziste i po- wszechne napięcie, bo nie wszyscy byli jed- nakowo religijni. Są jednak oznaki, które świadczą, że wśród Izraelitów byli tacy wy- znawcy Jedyne Boga, którzy szczególnie intensywnie oczekiwali na Jego działanie. Tutaj można wskazać mieszkańców Qum- ran, którzy nad Morzem Martwym prowa- dzili życie zbliżone do życia naszych wspól- not zakonnych. Kładli nacisk na obmycia i czystość rytualną, wierne przestrzeganie Prawa i postawę stale otwartą na Boga. Przykłady pozytywnego duchowego fer- mentu można znaleźć nie tylko w samym Izraelu, lecz także wśród narodów pogań- skich. Chodzi zwłaszcza o tych pogan, któ- rzy w okresie Imperium Rzymskiego zbliżyli się do judaizmu i „stali na progu synago- gi”. Była to szczególna i liczna grupa, któ- rą tworzyli „bojący się Boga”, zaintere- so-

spotykał się z wielkim zainteresowaniem i akceptacją. Wygląda na to, że wyczeki- wanie na niezwykłą interwencję Bożą było i tam obecne.

Jak można tłumaczyć wybór przez Boga konkretnego czasu narodzenia Mesjasza?

Niemożliwe jest przeniknięcie wszystkich zamiarów i postanowień Bożych. Każdy czas jest dobry, aby Bóg w nim działał, lecz każdy czas może być trudny, aby to działa- nie było naprawdę skuteczne. W Liście do Galatów św. Paweł napisał: „Gdy jednak nadeszła pełnia czasu, Bóg zesłał Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy pod- legali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przy- brane synostwo” (4,4-5). „Prawo” obejmuje porządek Starego Testamentu, naznaczo- ny nadziejami i oczekiwaniami mesjań- skimi. Kiedy te się spełniły, również sytu- acja w ówczesnym Imperium Rzymskim im sprzyjała, bo integracja ówczesnego świata

ogromne. Radykalne wejście Boga w histo- rię położyło kres tej różnorodności, która szła w zupełnie różnych kierunkach. Posta- wiło Izraelitów wobec kluczowej decyzji: opowiedzenia się za Bogiem, który stał się człowiekiem, albo dokonania przeciwnego wyboru. Z zamieszania i zamętu wyłoniły się dwie drogi: jedna, która mówi Jezuso- wi „tak” – w chrześcijaństwie, oraz druga, która mówi Jezusowi „nie” – w judaizmie rabinicznym.

Narodziny, okrzepnięcie i rozwój chře- ścijaństwa świadczą, że religia Starego Testa- mentu dojrzała wtedy na tyle, że pojawiły się osoby gotowe do przyjęcia Boga, który stał się człowiekiem. Pierwszą z nich była Mary- ja, w której, dzięki „tak” wypowiedzianemu w Nazarecie, dokonało się przejście od na- dziei żydowskiej do nadziei chrześcijańskiej, od nadziei Starego Testamentu do nadziei Nowego Testamentu.

fol. xlv

W MIEJSCU JAK KAŻDE INNE

Maryja – w momencie zwiastowania nastoletnia dziewczyna – pozostaje w centrum dzisiejszej perykopy ewangelicznej.

W pierwszych słowach, wprowadzających nas w wydarzenie, które zmieniło świat, Łukasz Ewangelista ukazuje Maryję jako mieszkankę „miasta w Galilei, zwanego Nazaret”. Według danych historycznych nazwa miasteczka nie pojawia się przez pierwsze wieki po Chrystusie w źródłach pisanych. Oznacza to, że Nazaret nie odgrywał wielkiej roli w życiu ówczesnego Izraela. Anioł posłany przez Boga przybywa więc do miejsca na uboczu. Miejsca takiego jak każde inne.

Jednak Ewangelista podkreśla w tym samym zdaniu, że posłaniec Boży odwiedza „Dziewicę poślubioną mężowi, imieniem Józef, z rodu Dawida”. Daje w ten sposób sygnał wszystkim, którzy będą słuchać tej Ewangelii, że młoda dziewczyna – bohaterka sceny – będzie żoną (gdyż słowo „poślubiona” w oryginale możemy odczytać jako „zaręczona”) Józefa z królewskiego rodu. Rodu Dawida, w którym ma się narodzić Mesjasz. Władca.

Archanioł Gabriel wita Maryję słowami: „Bądź pozdrowiona, pełna łaski, Pan z Tobą, błogosławiona jesteś między niewiastami”. Oznaczają one wielką godność przyszłej Matki Pana. W języku greckim anioł wypowiedział słowo: *chaire Maria*, które oznacza dosłownie: „raduj się, Maryjo”. Dziewica z Nazaretu ma powody do radości, ponieważ jest „pełna łaski”, Bóg ją nawiedził i jest „błogosławiona między niewiastami”, czyli najszczęśliwsza ze wszystkich kobiet na ziemi. Urodzi Syna Bożego.

Maryja jest dotknięta niezwykłością przesłania i wielkością tej misji, którą Bóg dla Niej przewidział w historii zbawienia. Zmieszanie podkreślone przez Ewangelistę nie jest wynikiem niewiary. Powodem zmieszania jest to, że najwyczajniej w świecie nikt nie mógł oczekiwać takiego komunikatu. Bóg daje Jej pomoc. Zostaje zapewniona o wsparciu, jakie otrzyma. „Moc Najwyższego osłoni” Matkę Syna Bożego. „Osłonięcie” nawiązuje do cienia, jaki daje Bóg na spieczoną słońcem ziemi palestyńskiej. Symbolicznie – jest potwierdzeniem opieki, która towarzyszy dzieciom obietnicy danej Abrahamowi.

Maryja odpowiada: „Oto Ja, służebnica Pańska, niech Mi się stanie według twego słowa!”. Wyraża zgodę w formie, która jest obojętnym przyzwoleniem. Rozumie swoją służebną rolę w całej scenie i właściwie odczytuje zamysł Boga.

Zwykła dziewczyna z prowincjonalnego Nazaretu staje się odpowiedzialna za przyjęcie Słowa i wypełnienie się planu Opatrzności. Być może nigdy w dziejach ludzkości Tajemnica Boga nie weszła tak mocno w zwyczajność życia człowieka. Przez otwartość Maryi i my również możemy stać się uczestnikami niezwykłych planów Bożych, realizując je w naszej codzienności.

ks. Łukasz Piotrowski

Autor jest wikariuszem parafii św. Patryka na Gocławiu w Warszawie

UROCZYSTOŚĆ NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY

8 grudnia 2019

Czytanie z Księgi Rodzaju

3, 9-15.20

Gdy Adam spożył owoc z drzewa, Pan Bóg zawołał na niego i zapytał go: „Gdzie jesteś?”. On odpowiedział: „Usłyszałem Twój głos w ogrodzie, przestraszyłem się, bo jestem nagi, i ukryłem się”. Rzekł Bóg: „Któż ci powiedział, że jesteś nagi? Czy może zjadłeś z drzewa, z którego ci zakazałem jeść?”. Mężczyzna odpowiedział: „Niewiasta, którą postawiłeś przy mnie, dała mi owoc z tego drzewa i zjadłem”.

Wtedy Pan Bóg rzekł do niewiasty: „Dlaczego to uczyniłaś?”. Niewiasta odpowiedziała: „Wąż mnie zwiódł i zjadłam”.

Wtedy Pan Bóg rzekł do węża: „Ponieważ to uczyniłeś, bądź przeklęty wśród wszystkich zwierząt domowych i polnych; na brzuchu będziesz się czołgał i proch będziesz jadł po wszystkie dni twego istnienia. Wprowadzam nieprzyjaźń między ciebie a niewiastę, pomiędzy potomstwo twoje a potomstwo jej: ono ugodzi cię w głowę, a ty zmiażdżysz mu piętę”.

Mężczyzna dał swojej żonie imię Ewa, bo ona stała się matką wszystkich żyjących.

Psalm responsoryjny

98, 1b-4

Refren: Śpiewajcie Panu, bo uczynił cuda.

Śpiewajcie Panu pieśń nową,
albowiem uczynił cuda.
Zwycięstwo Mu zgotowała Jego prawica
i święte ramię Jego.

Pan okazał swoje zbawienie,
na oczach pogan objawił swoją sprawiedliwość.
Wspomnił na dobroć i na wierność swoją
dla domu Izraela.

Ujrzały wszystkie krańce ziemi
zbawienie Boga naszego.
Wołaj z radości na cześć Pana, cała ziemia,
cieszcie się, weselcie i grajcie.

Czytanie z Listu świętego Pawła Apostoła do Rzymian

15, 4-9

Bracia: To, co niegdyś zostało napisane, napisane zostało i dla naszego pouczenia, abyśmy dzięki cierpliwości i pociesze, jaką niosą Pisma, podtrzymywali nadzieję. A Bóg, który daje cierpliwość i pociechę, niech sprawi, abyście wzorem Chrystusa te same uczucia żywili do siebie i zgodnie jednymi ustami wielbili Boga i Ojca Pana naszego Jezusa Chrystusa.

Dlatego przygarniajcie siebie nawzajem, bo i Chrystus przygarnął was – ku chwale Boga. Albowiem Chrystus – powiadam – stał się sługą obrezanych, dla ukazania wierności Boga i potwierdzenia przez to obietnic danych ojcom oraz po to, żeby poganie za okazane sobie miłosierdzie uwielbili Boga, jak napisano: „Dlatego oddawać Ci będę cześć między poganami i śpiewać imieniu Twojemu”.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja.
Bądź pozdrowiona, łaski pełna, Pan z Tobą,
błogosławiona jesteś między niewiastami.

Słowa Ewangelii według świętego Łukasza
1, 26-38

Bóg posłał anioła Gabriela do miasta w Galilei, zwanego Nazaret, do Dziewicy poślubionej mężowi imieniem Józef, z rodu Dawida; a Dziewicy było na imię Maryja. Anioł wszedł do Niej i rzekł: „Bądź pozdrowiona, łaski pełna, Pan z Tobą, błogosławiona jesteś między niewiastami”. Ona zmieszała się na te słowa i rozważała, co miałyby znaczyć to pozdrowienie.

Lecz anioł rzekł do Niej: „Nie bój się, Maryjo, znalazłaś bowiem łaskę u Boga. Oto poczniesz i porodzisz Syna, któremu nadasz imię Jezus. Będzie On wielki i będzie nazwany Synem Najwyższego, a Pan Bóg da Mu tron Jego praojca, Dawida. Będzie panował nad domem Jakuba na wieki, a Jego panowaniu nie będzie końca”. Na to Maryja rzekła do anioła: „Jakże się to stanie, skoro nie znam męża?”. Anioł Jej

odpowiedział: „Duch Święty zstąpi na Ciebie i moc Najwyższego osłoni Cię. Dlatego też Święte, które się narodzi, będzie nazwane Synem Bożym. A oto również krewna Twoja, Elżbieta, poczęła w swej starości syna i jest już w szóstym miesiącu ta, która uchodzi za nieplodną. Dla Boga bowiem nie ma nic niemożliwego”. Na to rzekła Maryja: „Oto Ja służebnica Pańska, niech Mi się stanie według twego słowa”. Wtedy odszedł od Niej anioł.

KALENDARIUM LITURGICZNE

Poniedziałek, 9 grudnia

Wspomnienie dowolne św. Jana Diego

Czytania mszalne: Iz 35, 1-10; Ps 85, 9ab. 10-14; Łk 5, 17-26

Wtorek, 10 grudnia

Wspomnienie Najświętszej Maryi Panny Loretańskiej

Czytania mszalne: Iz 40, 1-11; Ps 96, 1-3. 10ac. 11-13; Mt 18, 12-14

Środa, 11 grudnia

Wspomnienie dowolne św. Damazego I, papieża

Czytania mszalne: Iz 40, 25-31; Ps 103, 1b-4. 8. 10; Mt 11, 28-30

Czwartek, 12 grudnia

Dzień powszedni albo wspomnienie Najświętszej Maryi Panny z Guadalupe

Czytania mszalne: Iz 41, 13-20; Ps 145, 1bc. 9-13; Mt 11, 11-15

Piątek, 13 grudnia

Wspomnienie św. Łucji, dziewicy i męczennicy

Czytania mszalne: Iz 48, 17-19; Ps 1, 1-4. 6; Mt 11, 16-19

Sobota, 14 grudnia

Wspomnienie św. Jana od Krzyża, prezbitera i doktora Kościoła

Czytania mszalne: Syr 48, 1-4. 9-11; Ps 80, 2ac. 3b. 15-16. 18-19; Mt 17, 10-13

foto: PAP/EPA/Angelo Carconi

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

CO OZNACZA CZUWANIE

W dzisiejszej Ewangelii Jezus zachęca nas, abyśmy byli gotowi na Jego przyjście: „Czuwajcie więc, bo nie wiecie, w którym dniu Pan wasz przyjdzie” (Mt 24,42). Czuwanie nie oznacza trzymania oczu otwartych, ale posiadanie serca wolnego i zwróconego we właściwym kierunku, to znaczy gotowego, by dawać i służyć. To właśnie oznacza czuwanie!

Sen, z którego musimy się przebudzić, obejmuje obojętność, próżność, niemożność nawiązania autentycznie ludzkich relacji, niezdolność do zatroszczenia się o brata samotnego, opuszczonego lub chorego. Oczekiwanie na Jezusa, który przychodzi, musi się zatem przełożyć na trud czuwania. Chodzi przede wszystkim o zdumienie działaniem Boga, Jego niespodziankami i danie Jemu pierwszeństwa. Czuwanie oznacza także konkretnie wrażliwość na naszego bliźniego znajdującego się w trudnej sytuacji, pozwolenie, aby wyzwaniem były dla nas jego potrzeby, bez oczekiwania, aż on poprosi o pomoc, ale nauczanie się uprzedzania, tak jak Bóg zawsze czyni wobec nas.

Rozważanie przed modlitwą Anioł Pański, 1 grudnia

WSKAZÓWKI DLA EWANGELIZUJĄCYCH

Ten, kto ewangelizuje, nie może zapominać, że zawsze pozostaje w drodze, poszukuje razem z innymi. Dlatego nie może pozostawiać nikogo z tyłu, trzymać się na dystans w stosunku do tego, który utyka, zamykać się w kółku wzajemnej adoracji.

Ten, kto niesie orędzie, nie próbuje uciekać od świata, ponieważ Pan tak umiłował świat, że wydał samego siebie, nie aby go potępić, ale zbawić (por. J3, 16-17). Kto głosi orędzie, czyni swoim pragnienie Boga, który pragnie być blisko człowieka. Nie uważa innych za nieprzyjaciół, tylko za towarzyszy podróży. Nie stawia siebie w pozycji mistrza, ale zdaje sobie sprawę, że poszukiwanie Boga łączy wszystkich oraz że bliskość Jezusa nie powinna być odebrana nikomu.

Do uczestników spotkania w Watykanie poświęconego adhortacji *Evangelii gaudium*, 30 listopada

O DOBRO ZRANIONYCH

Kiedy Kościół napotyka na rzeczywistość zranionych małżeństw, najpierw płacze i cierpi wraz z nimi. Zbliża się do nich z olejkami pocieszenia, by ich ukoić i leczyć. Chce się obarczyć cierpieniem, które napotyka. A kiedy stara się być bezstronny i obiektywny w poszukiwaniu prawdy o rozbitym małżeństwie, nigdy nie jest obcy, po ludzku i duchowo, wobec tych, którzy cierpią. Nigdy nie jest bezosobowy czy chłodny w obliczu smutnych i przejmujących historii życia. Dlatego również w swoich procesach kanonicznych i prawnych Kościół zabiega jedynie o dobro zranionych osób i dochodzi prawdy o ich miłości.

Do Roty Rzymskiej, 30 listopada

Jacek Salij OP

W poszukiwaniu tożsamości

Teologia to wiedza o Bogu. Otóż jest tylko jeden Teolog w pełnym tego wyrazu znaczeniu. Ten, o którym czytamy w Ewangelii, że „nikt nie zna Ojca, tylko Syn, i ten, komu Syn zechce objawić” (Mt 11,27).

Owszem, zwyczajny chrześcijanin może być teologiem, ale tylko poprzez uczestnictwo w tej znajomości przedwiecznego Ojca, jaką ma Jego Syn, Jezus Chrystus.

Skoro zaś tak rzeczy się mają, to nie widać powodu, dlaczego wydziały teologiczne miałyby być szczególnie uprzywilejowanym miejscem poznawania Boga. Trudno przecież nie zgodzić się ze św. Tomaszem, który w Komentarzu Listu do Efezjan napisał, że prosta kobieta (*vetula*) może znać Boga więcej, niż uczony teolog. Jak dobrze wiemy, Akwinata miał wiele szacunku dla teologów i nie lekcewał naukowego uprawiania teologii. Chciał tylko przestrzec przed uprawianiem takiej teologii, która nie jest zanurzona w miłości ani nie prowadzi do Boga.

Przypomnę swego rodzaju pamflet na teologów, jaki znajduje się wśród opowieści chasydów. Kurtuazja, z jaką krytykę tę sformułowano, czyni ją jeszcze dotkliwszą. Oto czym, według tej opowieści,

różni się teolog autentyczny od kogoś, kto ogranicza się do uprawiania nauk teologicznych: „Dwu ludzi weszło do pałacu królewskiego. Jeden z nich oglądał okiem znawcy długo każdy pokój, wspaniałe tkaniny i skarby i nie mógł się im napatrzyć. Drugi szedł przez salony, radując się tym jednym: »To jest dom króla. Jeszcze parę kroków i zobaczę mojego Pana, Króla!«”.

W obrazie tym należałoby tylko mocniej podkreślić jego wymiar wspólnotowy. Teolog jest w tym pałacu kimś, kto stara się pokazywać drogę do Króla, podpowiadać, co trzeba zrobić, aby z Nim się spotkać, a nawet zaprzyjaźnić; pomagać tym, którzy się pogubili, dodawać ducha i otuchy zniechęconym. Przede wszystkim zaś teolog z prawdziwego zdarzenia stara się tak mówić o tym wspaniałym Królu, o Jego dobroci i miłości, ażeby przychodzący do pałacu pokochali Go, już idąc do Niego i marząc o spotkaniu z Nim.

Rzecz jasna, poza zbawieniem wiecznym nicze-

go bardziej nie pragnę, niż być teologiem z prawdziwego zdarzenia. Czy jednak nim jestem? Czy nie jestem raczej teologiem fatalnym? Pytanie o tyle trudniejsze, że niewątpliwie wielu jest teologów fatalnych i niewątpliwie żaden z nich się za takiego nie uważa.

Teolog fatalny, w świetle tego obrazu, to ktoś taki, kto drogę pokazuje fałszywie, kto zamiast rozjaśniać mąci, kto niewiele wie o tym, że Kró-

wił apostoł Paweł w obronie autentyczności swojej posługi w Kościele – kto się sam przechwala, lecz ten, kogo Pan uznaje” (2Kor 10,18). Czy w oczach Pana Jezusa jestem teologiem autentycznym? Jak to poznać?

Otóż parę rzeczy wiem tu na pewno. Po pierwsze, niech sobie psychologowie komentują to, jak chcą, niech widzą we mnie epigona cywilizacji strachu, ale ja to po prostu wiem: że na Sądzie nie będę ocalony, jeśli Pan się

fot. PAP/Mateusz Marek

HONOROWE DOKTORATY

Doktoraty honoris causa Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie odebrali 27 listopada o. prof. Jacek Salij OP – jeden z najwybitniejszych polskich teologów, oraz o. prof. Ladislav Csontos SJ, pierwszy dziekan Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie w Trnawie na Słowacji. Rektor PWTW ks. prof. Krzysztof Pawlina nazwał obu odznaczonych „dwoma kwiatami na łące teologii”. Zaznaczył, że obaj działali w czasach posoborowych, kiedy Kościół musiał się zmierzyć z postmodernizmem. Sylwetkę i dorobek naukowy o. Salija przedstawił ks. prof. Józef Warzeszak, o. Csontos zaś jego współbrat o. prof. Józef Kulisz SJ. Przypomniał, że o. Csontos aż do upadku komunizmu w dawnej Czechosłowacji musiał ukrywać, że jest duchownym. Pracował wówczas jako matematyk w Słowackiej Komisji Planowania.

W uroczystościach uczestniczył również wielki kanclerz PWTW kard. Kazimierz Nycz. Gratulując obydwu odznaczonych, przyznał, że dla niego i dla całego jego pokolenia o. Salij i jego publikacje były punktem odniesienia: formowały, służyły do przygotowania kazań i wykładów. – Zapewne podobną rolę na Słowacji odgrywał o. Csontos – stwierdził kard. Nycz. /xhz

la można kochać oraz innych do miłowania Go pobudzać. Teolog fatalny szuka chwały własnej albo chwały różnych swoich „ja zbiorowych”, a nie chwały Tęgo, który własnej chwały nie szukał (por. J 5,44; 7,18; 8.50.54; 12,43).

Nie wystarczy uważać się za teologa autentycznego, żeby naprawdę nim być. „Nie ten bowiem jest wypróbowany – mó-

nade mną nie zmiłuje. Bo jeśli przyłożę do mojej działalności teologicznej miarę Pana Jezusa: „Gdy uczynicie wszystko, co wam polecono, tak mówcie: Słudzy nieużyteczni jesteśmy, wykonaliśmy to, co powinniśmy wykonać” (Łk 17,10), to akurat tego jestem pewien, że na pewno nie wykonuję wszystkiego, co powinienem wykonać.

Nie jestem pesymistą ani nie próbuję kokietować, mówię nieudolnie coś, co bardzo głęboko czuję, a czego nie potrafię inaczej sformułować. Chodzi tu o proste pytania: Czy dostatecznie dużo się modłę? Czy nie miesza mi się zbyt często zgoda z wygodą, miłość bliźniego z pragnieniem „świętego” spokoju, a postawa służby z egocentrycznym szukaniem samego siebie? Czy wierność Ewangelii nie miesza mi się ze strachem przed tym, co nowe i nieznane, a może przeciwnie – z niemądrą pogonią za tym, co nowe i nieznane? Tęgo po prostu nie wiem, Pan Jezus to wie,

i w tym cała moja nadzieja, że to, co we mnie i w mojej pracy dobre, On przyjmie i rozświecili blaskiem swojego Bóstwa, a to, co ułomne i zdeformowane, w swoim miłosierdziu wyprostuje i naprawi. Do mnie należy starać się o to, żeby uprawiana przeze mnie teologia zakorzeniona była w mojej własnej wierze i modlitwie, i żebym ją wykony-

wał w postawie posłuszeństwa i służby.

Po wtóre, wiem na pewno, że teologia autentyczna polega na naśladowaniu Pana Jezusa w tym, że On własnej nauki nie głosił: „Moja nauka nie jest moją, lecz Tęgo, który Mnie posłał” (J 7,16; por. 3,11; 8,28). To właśnie dlatego naśladowanie Pana Jezusa w zgłębianiu Ewangelii oraz rozświecaniu jej światłem tysiąca

problemów, przed którymi stajemy dzisiaj, wymaga wielkiej modlitwy i bardzo uważnego wsłuchiwanie się nie tylko w te współczesne problemy, ale przede wszystkim w wiarę Kościoła. Nie po to przecież Syn Boży przyniósł nam Ewangelie, żeby zagubiła się ona wśród tysiąca różnych opinii. Krótko mówiąc, nie umiem sobie wyobrazić autentycznej teologii obok Kościoła, a tym bardziej wbrew Kościołowi.

I jeszcze trzeciej rzeczy jestem pewien: że na tej ziemi nawet najlepsze matki noszą w sobie cień macochy. Kochające matki starają się ten cień z siebie usuwać, ale udaje im się to tylko częściowo. Takim cieniem macochy naznaczona jest również Matka Kościół, bo przecież jeszcze jesteśmy grzeszni. Teolog ma szczególne zadanie przyczyniać się do zmniejszania tego cienia. Choć chcę jak najlepiej, zapewne czasem przyczyniam się bezwiednie do czegoś przeciwnego.

Toteż moje wystąpienie dziękczynne za honory, które mnie dzisiaj spotykają, pozwolę sobie zakończyć modlitwą: Boże, bądź miłościw mi grzesznemu! Panie Boże, miej w opiece naszą teologię!

Wykład o. prof. Jacka Salija OP
po odebraniu tytułu doktora
honoris causa Papieskiego
Wydziału Teologicznego

Grażyna Rybak

PALENIE A WZROK

Wszyscy wiedzą, że dym papierosowy szkodzi. Idąc do pracy, tuż przed drzwiami poradni spotykam codziennie osoby palące, zdumione informacją, że dym z ich papierosa czuć w poczekalni. A czuć po wejściu mocno, bo nikotyna jest substancją lotną i palenie w odległości mniejszej niż pięć metrów od wejścia naraża osoby w budynku na działanie toksyn. Palacze na moją prośbę odchodzą dalej. Jestem wdzięczna w imieniu pacjentów naszej poradni – ale nie zmniejsza to mojego niepokoju o nieuniknione powikłania u osób palących i tych, z którymi wspólnie mieszkają.

Z badań naukowych wiadomo, że wieloletnie palenie papierosów zwiększa ryzyko raka płuc, nerki, krtani, języka, żołądka i ślinianek. Wywołuje przewlekłą obturacyjną chorobę płuc, zaostrza astmę oraz zwiększa ryzyko zakrzepicy, miażdżycy, zawału, udaru, nadciśnienia tętniczego i zwyrodnienia plamki żółtej oraz infekcji dróg oddechowych, chorób dziąseł i próchnicy. Powikłania związane są ze zwiększeniem naczyń krwionośnych i obecnością trującego tlenku węgla we krwi (jak w zacinżeniu). W skórze, która nie otrzymuje właściwej ilości tlenu i witamin, tworzą się zmarszczki. Nikotyna przez wpływ na zwężenie naczyń krwionośnych odpowiada za częstsze występowanie u palących zaburzenia erekcji.

Czytałam ostatnio streszczenie badań na Uniwersytecie Rutgersa w amerykańskim stanie New Jersey, opublikowanych w piśmie naukowym

„Psychiatry Research”. Jeden ze współautorów badania, dr Steven Silverstein, twierdzi, że narażenie na dym papierosów zmniejsza ilość substancji budujących ośrodkowy układ nerwowy, uszkadza mózg w obszarach płatów czoło-

wych oraz zmniejsza w mózgu przetwarzanie danych wzrokowych. Naukowcy wyciągnęli stąd wniosek, że nałogowi palacze są bardziej narażeni na problemy ze wzrokiem. Zbadano rozróżnianie różnych odcieni barw z odległości 150 cm od monitora, na którym je wyświetlano. Porównano 71 zdrowych dorosłych, którzy nie wypalili w życiu więcej niż 15 papierosów, oraz 63 osoby, które codziennie paliły ponad 20 papierosów. Okazało się, że nałogowi palacze mieli znaczne problemy z rozróżnianiem kontrastów oraz odcieni czerwony-zielony i niebieski-żółty. W ocenie badających potwierdza to, że neurotoksyczne związki chemiczne dymu papierosów mogą przyczyniać się do pogorszenia wzroku i że nałogowe palenie lub bierna ekspozycja na dym papierosowy powoduje deficyty w przetwarzaniu wzrokowym. Doktor Silverstein uważa, że problemy ze wzrokiem u palaczy są rezultatem szkodliwego wpływu nikotyny na układ krwionośny. Uszkodzone naczynia gorzej transportują substancje odżywcze do struktur oka, a toksyny nikotynowe uszkadzają neurony siatkówki.

Dla pediatrów jest oczywiste, że najsilniej dym papierosów uszkadza rozwijające się struktury oka u dzieci. Czy zatem palenie pod poradnią dziecięcą jest tylko prywatną sprawą palacza? Czy rodzice palący na balkonie szkodzą tylko sobie? Czy dziadkowie zaciągający się papierosem „w swoim pokoju, a nie przy łóżeczku dziecka” łudzą się, że działają w trosce o wnuczka?

Autorka jest lekarzem pediatrą

Neologizmy Wańkowicza

dr hab. Tomasz Korpysz

Jak wynika z relacjonowanych w poprzednich odcinkach naszego cyklu poszukiwań słownikowych, nie wszystkie wyrazy, które na pierwszy rzut oka wydają się nowe, zupełnie nieznane, naprawdę są twórcami danego pisarza (w tym przypadku Melchiora Wańkowicza). Częściej mamy do czynienia z różnego rodzaju modyfikacjami (gramatycznymi lub znaczeniowymi) form realnie istniejących, ewentualnie z odświeżaniem archaizmów czy też sięganiem po słownictwo specjalistyczne bądź ograniczone środowiskowo, np. gwarowe.

Nie znaczy to jednak, że bohater moich dwóch ostatnich tekstów nie tworzył neologizmów. Przeciwnie, robił to często i otwarcie głosił ich potrzebę, podkreślając ograniczony charakter polszczyzny. Pisał np.: *Język jest wielokrotnie za szczupły, aby oddawać to, co pisarz chce powiedzieć. Te 125 tysięcy słów słownika pod redakcją Doroszewskiego gnieździ się w niebywalej ciasnocie. Na jednym tapczanie po kilka słów; „rola” w gospodarstwie i „rola” w teatrze, „rząd” krzesel i „rząd” państwa, „mina” wybuchowa i „mina” na twarzy, „pokój” jako izba i „pokój” jako „pax”. Przecież najmniej połowa naszych słów jest zakwaterowana, dzięki ubóstwu, w przymusowym współżyciu. W tych warunkach należy otworzyć jak najszersze wrota słowom obcym i neologizmom.*

Ten stylistycznie smakowity cytat przytaczam za monografią języka Wańkowicza autorstwa prof. Urszuli Sokólskiej, która skrzętnie wydobyla z jego prozy liczną grupę neologizmów (nie badała, niestety, „Westerplatte”, dlatego w jej pracy nie mogłem znaleźć odpowiedzi na pytanie o neologiczność słów przywoływanych poprzednio). Szczególnie liczne są wśród nich rzeczownikowe nazwy czynności utworzone za pomocą przyrostka „-anie”, „-enie”. Ten model słotwórczy

jest w polszczyźnie bardzo licznie reprezentowany: od wielu czasowników tworzy się (lub można utworzyć) takie wyrazy pochodne. Jednak w przypadku Wańkowicza często jest inaczej: tworzy on rzeczownik, choć brak jest odpowiedniej podstawy czasownikowej. Oto garść przykładów: *pomnikowanie, przebohaterszczenie, ubohaterszczenie, ulegendzenie, podmlaskiwanie, nacieplenie, podhrabianie*. Oczywiście, nie istnieją czasowniki *pomnikować, przebohaterszczyć, ubohaterszczyć, ulegendzić, podmlaskiwać, nacieplić czy podhrabić*, są to więc neologizmy w pełnym tego słowa znaczeniu.

Podobnie jest z niektórymi rzeczownikami utworzonymi za pomocą przyrostka „-izm”, np.: *anielizm, kundlizm, obczyzm*. Kilka takich przykładów ma za podstawę nazwy własne, np.: *miriamizm* (od pseudonimu Zenona Przesmyckiego Miriama), *jeffersonizm* (od nazwiska Jefferson), *trumanizm* (od nazwiska Truman), *picasizm* (od nazwiska Picasso).

Kolejna ciekawa grupa rzeczowników to wyrazy utworzone za pomocą przyrostka „-owiec”. Można tu przywołać choćby takie określenia pisarza, jak: *chandrowiec* (osoba często miewająca chandrę), *ogłoszeniowiec* (osoba dająca ogłoszenie), *wsiołowiec* (mieszkaniec wsi), ale też np. *fordowiec* (właściciel foda) czy *szewroletowiec* (właściciel chevroleta).

Rzecz jasna, Wańkowicz tworzył nie tylko rzeczowniki. Liczne są w jego tekstach także formacje czasownikowe. Niektóre z nich są przy tym bardzo zaskakujące, np.: *obgalopować* (okrążyć coś, galopując), *obkicować* (‘kicać, okrążyć’), *odlatwiać* (pokazywać złożoność, większe skomplikowanie czegoś), *przykaczkować* (‘przyjść kaczym chodem’), *zjubileuszować* (‘napisać test z okazji jakiegoś jubileuszu’) czy *rozsałankować się* (‘bardzo długo pozdrawiać się’ – to nawiązanie do mułmańskiego pozdrowienia *salam*).

Jak Państwo widzą, Melchior Wańkowicz był twórcą językowo bardzo kreatywnym, a lektura jego pism pokazuje, ile możliwości tworzenia nowych słów daje nam polszczyzna.

Abonament w 2020 roku

Edyta
Pisarczyk-Kulon

Oplaty za korzystanie z radia i telewizji

naadal obowiązują. Każdy użytkownik ma obowiązek zgłosić i opłacać abonament, chyba że przysługuje mu zwolnienie.

W 2020 r. miesięcznie za korzystanie z radia zapłacimy 7 zł, a z radia i telewizji 22,70 zł. Osoby fizyczne opłacają jeden abonament (radio, telewizyjny lub radio-telewizyjny) niezależnie od liczby używanych odbiorników w gospodarstwie domowym lub samochodzie. Za używanie odbiornika telewizyjnego lub telewizyjnego i radiowego od 1 stycznia opłaty wyniosą: 44,05 zł

za dwa miesiące z góry; 65,35 zł za trzy miesiące z góry; 129,40 zł za sześć miesięcy z góry; 245,15 zł za rok z góry. Z kolei stawki za korzystanie tylko z odbiornika radiowego wyniosą: 13,60 zł za dwa miesiące z góry; 20,15 zł za trzy miesiące z góry; 39,90 zł za sześć miesięcy z góry; 75,60 zł za rok z góry.

Abonament opłaca się od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym radio lub telewizor zostały zarejestrowane. Odbiorniki rejestruje się w placówkach pocztowych albo przez stronę internetową Poczty Polskiej, w terminie 14 dni.

Do przedawnienia roszczeń z tytułu opłat abonamentowych ma zastosowanie termin przedawnienia okre-

ślony w Ordynacji podatkowej, a nie przepis art. 118 k.c. (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 9.01.2019 r., III SA/Wa 1019/18).

Abonament RTV jest przypisany do osób, które go zarejestrowały, nie zaś do adresu. Abonent ma obowiązek aktualizacji danych, a w przypadku zaprzestania używania urządzeń RTV ma obowiązek wyrejestrowania. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania istotne jest, czy pod nowym adresem wnoszone są opłaty z tytułu posiadania i użytkowania urządzeń RTV (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z 20.11.2018 r., I SA/Gd 908/18).

Lista osób zwolnionych od opłat abonamentowych jest długa. Ze zwolnienia mogą korzystać m.in. osoby, które ukończyły 75 lat; osoby zaliczone do I grupy inwa-

lidzkiej – całkowicie niezdolne do pracy i do samodzielnej egzystencji; kombatanci będący inwalidami wojennymi lub wojskowymi; osoby po 60. roku życia mające prawo do emerytury, której wysokość nie przekracza miesięcznie 50 proc. przeciętnego wynagrodzenia.

Zwolnienie z opłat nie jest automatyczne. Osoby do niego uprawnione mają obowiązek przedstawić na pocztę dokumenty potwierdzające uprawnienie oraz oświadczenie o posiadaniu uprawnień do zwolnienia z tych opłat, np. ukończenie 75. roku życia. Dopiero dopełnienie tych obowiązków, złożenie oświadczenia potwierdzonego dokumentami, np. dowodem osobistym potwierdzającym wiek uprawnia do skorzystania ze zwolnienia. Nie wystarczy zatem samo zaprzestanie opłacania abonamentu.

Autorka jest radcą prawnym

tot. PAP/EPA/Robert Chement

tot. PAP/EPA/Robert Chement

EUROWYZWANIA

Mariusz Jankowski

Zacniemy od meczu z teoretycznie najsłabszym rywalem. ZA otwarcie wielkiego turnieju, jak doskonale wiemy, jest niezwykle istotne. Ewentualne potknięcia trudno potem nadrobić. Tym bardziej, że drugim przeciwnikiem kadry Jerzego Brzęczka na Euro 2020 będzie Hiszpania. Wielka, potężna i jak zwykle wymieniana w gronie kandydatów do medalu. Jakby tego było mało, jest to zespół, z którym naszym piłkarzom gra się źle. Podczas ostatnich mistrzostw Europy przekonała się o tym reprezentacja młodzieżowa. A dorosła drużyna dwa ostatnie spotkania przegrała 0:3 i 0:6. Teraz znów będzie szalenie trudno o dobry wynik. Hiszpania to nienaganna technika i nieszablonowa gra. Trudna do opanowania i powstrzymania. Rywal z najwyższej półki.

A na koniec rywalizacji grupowej czekać będą Szwedzi. Dla nas znów przeciwnik bardzo niewygodny. Niemal zawsze mieliśmy z nim pod górkę. Na pewno Szwecja to nie jest zespół, przed którym trzeba drzeć. Ale przeciwko niej do umiejętności piłkarskich trzeba dołożyć niesamowite cechy wolicjonalne. Bez nich nawet nie można zacząć myśleć o sukcesie. Nikt chyba nie ma wątpliwości, że trudnych momentów na mistrzostwach Europy naszym piłkarzom nie zabraknie. A przecież... wyzwań związanych z przyszłorocznym Euro jest kilka.

Po pierwsze, wszyscy myślimy o tym, by drużyna Jerzego Brzęczka poszła drogą kadry Adama Nawalki. Mówiąc wprost, marzy nam się wyjście z grupy, i może coś więcej. To sfera marzeń. Ale jest też sfera celów. I tu także są wyzwania. Bo przy okazji każdego dużego turnieju piłkarskiego mamy nadzieje. Często zbyt wygórowane i niepotrzebne. Niepoparte właściwym oglądem sytuacji. Ale bez względu na okoliczności celem numer jeden dla obecnej drużyny powinno być jedno: w czerwcu biało-czerwoni powinni zagrać tak, by rozmawiano później tylko o stronie sportowej.

Aby nie było dyskusji podobnych do tych w Rosji: że w Soczi było za gorąco, że trener zmienił system gry i tak dalej. Najważniejsze, byśmy zobaczyli dobrze przygotowany zespół, który prezentuje się na dobrym poziomie. Jeśli Polacy zagrają dobrze, ambitnie, walecznie – to nikt nie będzie miał powodów do szukania dziury w całym. Przegrać można z każdym, nie tylko z wyżej notowanym rywalem pokroju Hiszpanii. Najważniejsze, by po ostatnim meczu wszyscy mieli jedno i to samo wrażenie: że zespół zrobił wszystko co w jego mocy.

Autor jest dziennikarzem TVP

Łatwo nie będzie

Hiszpania i Szwecja – z tymi drużynami Polacy zagrają w czerwcu w trakcie Euro 2020. W sobotnie popołudnie w Bukareszcie odbyło się losowanie grup. Biało-czerwoni trafili do grupy E. Ich trzecim przeciwnikiem będzie zwycięzca baraży, jedna z drużyn spośród: Bośni i Hercegowiny, Irlandii Północnej, Słowacji i Irlandii.

Janika i Król Edward

tot. PAP/Jakub Kacmarczyk

Cavaliada Poznań 2019 gościła w sobotę w hali Międzynarodowych Targów Poznańskich. Konkurs Grand Prix wygrała Szwajcarka Janika Sprunger na koniu King Edward. Drugie miejsce zajął Wojciech Wojcianiak i Chintablu.

Szukamy następców Justyny

Fińskie Kuusamo przynosi szczęście polskim biegaczom. Pierwsze punkty w Pucharze Świata w miniony weekend zdobyło tam dwoje zawodników: Izabela Marcisz i Dominik Bury. Bury po dwóch dniach zawodów zajmował 65. pozycję. W niedzielnym biegu pościgowym na mecie był 49., ale na ostatnim etapie miał 19. czas netto, co pozwoliło mu ostatecznie przeskoczyć na 46. pozycję. To życiowy sukces Polaka. Marcisz dotarła na metę jako 39. Ale czas netto biegu pozwolił 19-latkę zająć ostatecznie 29. lokatę.

tot. PAP/Cezary Momo

tot. PAP/Krzysztof Świdziński

Twarde Opole

W Stegu Arenie Opole w piątek 29 listopada odbyły się 90. Mistrzostwa Polski Seniorów w Boksie. Wśród ośmiu złotych medalistów znalazł się zawodnik TS Wisła Kraków Jarosław Iwanow (czerwony strój), który w walce finałowej w kategorii 57 kg pokonał Damiana Szczepańskiego z BKS Radomiak Radom.

Walka trwa

W swoim ostatnim w tym roku meczu Ligi Mistrzów szczyptorniści PGE Vive Kielce pokonali we własnej hali Mieszkow Brześć 30:24. Piąte zwycięstwo w tegorocznych sezonie pozwala kielczanom dalej walczyć o bezpośredni awans do ćwierćfinału. Kolejnym meczem PGE zagra 8 lutego z Montpellier.

tot. PAP/EPA/Robert Chement

Co region to obyczaj

Hanna Michniewicz

Przygotowując menu na święta Bożego Narodzenia, warto uwzględnić nie tylko znane potrawy, które robimy od lat, ale także te mniej popularne. Bogatym źródłem inspiracji jest polska kuchnia regionalna. Na Liście Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarejestrowano osiem potraw wigilijnych z różnych części Polski. Jest wśród nich m.in. kapusta wigilijna po pysznicku, kwas wigilijny z wioski Cygany czy zupa z suszonych śliwek z Kłęczan, a także śliszki i mołcka, charakterystyczne dla województwa opolskiego.

Śliszki to bułeczki z makiem nadzieniem posypane startym piernikiem. Tradycja ich pieczenia pochodzi z czasów, kiedy Boże Narodzenie i Nowy Rok obchodzono jako jedno pasmo świąt nazywane Godami. Bułeczki z makiem pozostałe z Wigilii podawało się także 31 grud-

nia i 1 stycznia, a ponieważ były już czerstwe, gospodynie moczyły je w mleku i posypywały piernikiem. Z kolei mołcka (mocza) to niezwykła zupa o słodkim smaku, składająca się z piernika, piwa, bakalii i suszonych owoców.

Równie interesującym przysmakiem są lizaki wigilijne z Ulanowa. To podkarpackie miasto, położone u ujścia rzeki Tanwi do Sanu, było kiedyś jednym z najważniejszych ośrodków flisactwa w Polsce. Współcześnie mieszkańcy kultywują flisackie tradycje, także te kulinarne: wytwarzają m.in. chleb flisacki, chrupaczki, nalewkę jeżynową leśną oraz lizaki wigilijne. Wbrew nazwie, są to placki drożdżowe smażone na oleju lnianym, posypane cukrem. Jedzono je rękami, a potem obлизywano palce, stąd „lizaki”.

Na Liście Produktów Tradycyjnych znalazły się także

fol. Hanna Michniewicz

LIZAKI WIGILIJNE

Składniki: 3 szkl. mąki ■ 30 g drożdży ■ 2 jajka ■ 2 szkl. wody ■ 2 łyżki cukru ■ szczypta soli ■ olej do smażenia ■ cukier puder do posypania

Sposób przygotowania: Drożdże rozkruszyć, wymieszać z kilkoma łyżkami wody i mąki oraz cukrem. Odstawić na 15 minut do wyrośnięcia. Do dużej miski wsypać mąkę, dodać zaczyn drożdżowy, resztę wody, jajka i sól. Dokładnie wyrobić ciasto, przykryć ściereczką i odstawić na godzinę w ciepłe miejsce. Na patelni rozgrzać tłuszcz (w oryginalnym przepisie olej lniany, ale można użyć innego), smażyć placki z obu stron na złoty kolor, posypać cukrem pudrem.

pierniki z Krzywina w województwie wielkopolskim. Kościół benedyktynów w Krzywiniu, wybudowany w XII w., był jednym z najstarszych w kraju ośrodków kultury św. Mikołaja. W 1965 r. ówczesny proboszcz wpadł na pomysł obdarowywania dzieci piernikami w dniu odpustu parafialnego i ta tradycja

przetrwiała do dziś. Pierniki mają kształt św. Mikołaja, z czapką biskupią na głowie i pastorałem w ręku. Dwa lata temu w Krzywiniu ustanowiono nawet piernikowy rekord Polski: zebrało się aż 780 osób, które wspólnie jadły pierniki w tym samym czasie.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

- 1 A – pora roku
- 1 H – osobisty czar
- 2 E – atom z ładunkiem
- 3 A – inicjały na krzyżu
- 3 H – biwak harcerski
- 5 A – wada wzroku
- 5 E – ukraińska armia
- 5 I – wierny żonie
- 7 A – firma z pociągami
- 7 E – damski kozaczek
- 7 I – dawniej katedra
- 9 A – otwór na bile
- 9 H – ogół duchowieństwa
- 10 E – miły zapach
- 11 A – kulturowy zakaz
- 11 H – ciężar ciała

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

- A 1 – lampka na grobie
- A 7 – skazał Jezusa
- C 1 – ceglany płot
- C 5 – organizacja harcerska
- C 9 – część uzębienia
- E 4 – kamienny grobowiec
- F 1 – bezdenna głębia
- F 5 – włoski stygmatyk
- F 9 – basen portowy
- G 4 – wyspa joannitów
- I 1 – część siekier
- I 5 – brak połysku
- I 9 – żona Jakuba
- K 1 – znak katolika
- K 7 – wonna żywica

Hasło do odczytania w zaznaczonym wierszu po odgadnięciu brakujących liter

**Rozwiązania prosimy nadsyłać do 20 grudnia na adres redakcji „Idziemy”. Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi nagrodzimy książkami.
Hasło z poprzedniego tygodnia: „Roratka”.**

TVP 1

05.15 Klan (3567) – telenowela TVP; **05.35** Klan (3568) – telenowela TVP; **06.05** słownik polsko@polski – talk – show; **06.35** wojsko – polskie.pl; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce; **09.05** Ziarno – Chleb i miłość; **09.35** Las bliżej nas; **10.00** Polskie drogi (11/11): W obronie własnej – serial TVP; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Aniol Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.45** Misja Bangladesz – Bóg nie zapomni o Bangladeszu; **13.15** BBC w Jedynce – Dzikie Metropolie; **14.15** Z pamięci; **14.25** Komisarz Alex (161): Zabójcze tango – serial kryminalny TVP; **15.15** Skoki Narciarskie – Puchar Świata Niżny Tagil – konkurs indywidualny (studio); **15.30** Skoki Narciarskie (2 seria); **16.40** Skoki Narciarskie (2 seria); **17.30** Telexpress; **17.35** Dziewczyny ze Lwowa (50): Rozprawa; **18.30** Jaka to melodia? **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.15** Młody Piłsudski (2) **21.15** Zakochana Jedynka – Zanim się pojawił – film obyczajowy, USA 2016, reż.: Thea Sharrock, wyk.: Emilia Clarke, Sam Claflin, Janet McTeer **23.15** Pojedynek na pustyni – thriller, USA 2014, reż.: Jean – Baptiste Leonetti, wyk.: Michael Douglas, Jeremy Irvine, Ronny Cox, Hanna Mangan Lawrence **00.55** Jaka to melodia? **01.50** Porwana – film akcji, USA 2014, reż.: R. Ellis Frazier, wyk.: Gary Daniels, Michael Greco, Vannessa Vasquez, Luis Gatica **03.25** Upadek żelaznej kurtyny – film dokumentalny, Francja 2019 **04.25** Z pamięci **04.30** Zakończenie dnia

TVP 2

04.35 Dla niesłyszących – Słowo na niedzielę – Poszukiwaczka Słowa; **04.45** Barwy szczęścia (2149) – serial obyczajowy TVP; **05.15** Barwy szczęścia (2150) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2151) – serial obyczajowy TVP; **06.20** Dla niesłyszących – M jak miłość (1475) – serial TVP, wyk.: Teresa Lipowska, Małgorzata Rożniatowska, Małgorzata Pieńkowska, Robert Moskwa, Barbara Kurdej – Szatan, Rafał Szatan, Marcin Janos – Krawczyk; **07.15** Pytanie na śniadanie; **11.40** The Voice Senior (1) Przesłuchania w ciemno; **12.45** The Voice Senior (2) Przesłuchania w ciemno; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2020 – widowisko muzyczne; **16.25** Rodzinka.pl (266): Szalona babcia – serial komediowy TVP; **16.55** Na dobre i na złe (759): Nikt nie jest wyspą – serial TVP; **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.25** Czar Par – program rozrywkowy **19.30** Czar Par – dogrywka, program rozrywkowy **20.05** Muzyka, Taniec, Zabawa – koncert **21.00** 22 Jump Street – komedia kryminalna, USA 2014, reż.: Phil Lord, Christopher Miller, wyk.: Jonah Hill, Channing Tatum, Peter Stormare, Amber Stevens **23.05** Echo serca (31) – serial TVP **23.55** Boski porządek – Szwajcaria 2017, reż.: Petra Biondina Volpe, wyk.: Marie Leuenberger, Maximilian Simonischek, Marta Zoffoli, Bettina Stucky **01.35** Seks, miłość i terapia – komedia obyczajowa, Francja 2014, reż.: Tonie Marshall, wyk.: Sophie Marceau, Patrick Bruel, Andre Wilms, Sylvie Vartan **03.05** Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie – Poranek; **05.59** Serwis Info Poranek – co pół godziny; Wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda; **06.59** Serwis Info Poranek; **07.21** Pogoda Info; **07.29** Serwis Info Poranek; **09.50** Wroniczka 17; **10.59** Pogoda Info; **11.02** Serwis Info Dzień weekend; **11.29** Serwis Info Dzień weekend; **11.59** Serwis Info Dzień weekend; **12.29** Serwis Info Dzień weekend; **12.52** Pogoda Info; **12.59** Serwis Info Dzień weekend; **13.29** Serwis Info Dzień weekend; **13.51** Pogoda Info; **13.59** Serwis Info Dzień weekend; **14.29** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień weekend **14.51** Pogoda Info; **14.59** Serwis Info Dzień weekend; **15.30** Kościół z bliska – magazyn; **15.59** Info Dzień; **16.52** Pogoda Info; **17.00** serwis Info Dzień weekend; **17.31** Telexpress; **17.35** Telexpress Extra; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Studio Zachód; **19.00** Głębia ostrości; **19.25** Serwis Info Wieczór weekend **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20ta **21.00** W pełnym świetle **21.24** Flesz Info Wieczór **21.40** Studio Lotto **21.49** Strefa starcia **23.00** Info Wieczór **23.21** Nie da się ukryć Extra **00.00** Serwis Info Wieczór weekend **00.03** Magazyn śledczy Anity Gargas **00.40** Wroniczka 17 **01.55** Wiadomości **02.23** Gość Wiadomości **02.50** Minęła 20ta **03.50** W pełnym świetle **04.14** Flesz Info Wieczór **04.40** Głębia ostrości **05.13** Agrobiznes **05.30** Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Historia Królowej Estery; **07.00** Misja Bilaj; **07.30** Spotkania z ekologią; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.50** Rekolekcje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Słowo Życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Tajne archiwum Watykanu; **09.00** 100 cudownych miejsc na świecie; **09.10** Spotkanie z M. Buczek; **09.15** Katedra bpa Antoniego Długosza; **09.30** Msza święta z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze; **10.35** Niedziela; **10.40** Cuda Jezusa; **11.30** Nasze pasje; **12.00** Aniol Pański; **12.20** Wiesz – to też Polska; **13.30** Papię Polak do Rodaków; **14.00** Koncert życzeń; **14.55** Święty na każdy dzień; **15.00** Oratorium o Niepokalanym Poczęciu NMP; **16.00** Oddanie czci Niepokalanej na Placu Hiszpańskim w Rzymie; **16.40** Duchowe świadectwo; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Rekolekcje Adwentowe; **18.00** Uroczystości z okazji XXVIII rocznicy powstania Radia Maryja z Bydgoszczy **19.25** Święty na każdy dzień **19.30** Opowieść Starego Testamentu **20.00** Informacje dnia **20.20** Różaniec – audycja modlitewna **20.50** Myśląc Ojczyzna **21.00** Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja **21.20** Informacje dnia **21.40** Święty na każdy dzień **21.45** Samson i Dalila **22.30** Ostatni rzeźbiarz w szkole **22.50** 100 cudownych miejsc na świecie **23.00** Jak my to widzimy **23.30** Tam, gdzie Bóg płacze **00.00** Programy powtórkowe

Film obyczajowy ZANIM SIĘ POJAWIŁ

TVP 1 – 21.15

Louisa „Lou” Clark (Emilia Clarke) mieszka w niewielkim angielskim miasteczku i nie wie jeszcze, co zrobić ze swoim życiem. Ekscentryczna 26-latka próbuje sił w wielu dziedzinach, by pomóc swej rodzinie związać koniec z końcem. Zostaje opiekunką Willa Traynora (Sam Claflin), młodego, bogatego bankiera, którego losy całkowicie zmieniły się na skutek tragicznego zdarzenia sprzed dwóch lat. Niegdyś pełen energii i szczęśliwy do szpiku kości Will wyzbył się już wszelkiej nadziei na dziecięście. Dziewczyna postanawia pokazać mu, że jest jeszcze inna droga...

TVN

04.50 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Telezakupy; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Domowe rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **12.00** Co za tydzień – magazyn; **12.35** Wehikuł czasu – film sci – fi, USA 2002, reż.: Simon Wells, wyk.: Guy Pearce, Mark Addy, Phyllida Law, Sienna Guillory; **14.30** Piraci z Karaibów – Klątwa czarnej perły – film przygodowy, USA 2003, reż.: Gore Verbinski; **17.30** Big Brother Tydzień; **18.30** My Way; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.44** Raport smogowy; **19.45** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.00** MasterChef – program rozrywkowy; **21.30** Hellboy II: Złota armia – film przygodowy, USA/Niemcy 2008, reż.: Guillermo Del Toro; **23.55** Cicha noc – film obyczajowy, Polska 2017, reż.: Piotr Domalewski, wyk.: Dawid Ogrodnik, Tomasz Ziętek, Agnieszka Suchocka, Arkadiusz Jakubik, Maria Dębska; **02.00** Big Brother Tydzień; **03.50** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień dla Polsat News; **07.40** Kraina ludu: przegoda Olafa; **08.05** Wędrówki z dinozaurami – serial animowany, USA/Wielka Brytania 2013, reż.: Barry Cook, Nighingale Neil; **09.55** Jak długo jeszcze? – komedia familijna, USA 2007, reż.: Carr Steve; **11.55** Opowieści z Narii: Lew, czarownica i stara szafa – USA 2005, reż.: Adamson Andrew; **14.55** Speed 2: Wyścig z czasem – film akcji, USA 1997, reż.: De Bont Jan, wyk.: Bullock Sandra, Jason Patric, Willem Dafoe, Temuera Morrison; **17.40** Nasz Nowy Dom; **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie; **20.00** Miss Polski 2019; **23.05** Ślad (92) – wyk.: Renata Anita, Mariusz Jakus, Waldemar Błaszczyk; **00.05** Trans thriller, Wielka Brytania/USA/Francja 2013, reż.: Danny Boyle; **02.15** Apokalypso – film przygodowy, USA 2006, reż.: Mel Gibson, wyk.: Youngblood Rudy, Antonio Argueta Marco, Brewer Jonathan; **04.55** Disco Gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.05 Jeden z dziesięciu – teleturniej; **05.40** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **06.15** Przysięga (66) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **07.05** Elif (623) serial, Turcja 2014; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Korona królów – taka historia... (49) – telenowela historyczna TVP; **09.20** Ranczo (70): Seks nocy letniej – serial obyczajowy TVP; **10.15** Komisarz Alex (65): Ślepa furia – serial kryminalny TVP; **11.05** Ojciec Mateusz (233): Zdrada – serial kryminalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.15** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda; **12.39** Magazyn Rolniczy; **12.50** BBC w Jedynce – Dzikie Metropole; **14.00** Elif (624); **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (67); **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.25** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3569) – telenowela TVP; **18.30** Korona królów (298); **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn
20.30 Leśniczówka (170)
21.00 Teatr Telewizji – W małym dworku – spektakl teatralny, reż.: Jan Englert, wyk.: Jan Englert, Beata Ścibakówna, Michał Bąbacz
22.25 Świat bez fikcji – Syria: atak na Rożawę – reportaż, reż.: Witold Repetowicz
23.25 Życie na gorąco (6/9): Tupanaca – serial sensacyjny TVP
01.00 Zanim się pojawiłeś – film obyczajowy, USA 2016, reż.: Thea Sharrock
03.00 Fale – film obyczajowy, reż.: Grzegorz Żariczny
04.30 Niebo bez gwiazd – film dokumentalny, reż.: Katarzyna Dąbkowska – Kulacz
05.25 Zakończenie dnia

TVP 2

04.45 Koło fortuny – teleturniej; **05.20** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (149): Rozterki, część 1 – serial, Niemcy 2018; **06.15** Coś dla Ciebie; **06.40** Familiada – teleturniej; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.00** Panorama; **11.05** Pogoda; **11.10** Pytanie na śniadanie Extra; **11.25** Rodzinka.pl (50): Boscy u doktora – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2151) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.05** Teściowie i synowe. Kto tu rządzi? – reality show; **13.35** Gotowi do gotowania. Start!; **14.05** Coś dla Ciebie; **14.30** Operacja Zdrowie – Mięśniaki macicy – choroby kobiece; **15.10** Doktor Kleist – lekarz rodzinny; **16.00** Koło fortuny; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.10** Wież miłości (198); **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Gotowi do gotowania. Start!; **18.55** Teściowie i synowe. Kto tu rządzi? – reality show
19.35 Barwy szczęścia (2151) – serial obyczajowy TVP
20.10 Barwy szczęścia (2152) – serial obyczajowy TVP
20.40 Kulisy serialu M jak miłość
20.55 M jak miłość (1476) – serial TVP
21.50 O mnie się nie martw (12/13) – serial komediowy TVP
22.50 Kino bez granic – Serena – dramat, USA/Francja 2014, reż.: Susanne Bier, wyk.: Jennifer Lawrence, Bradley Cooper, Rhys Ifans, Toby Jones
00.50 Głęboka woda (8/13): Sekrety rodzinne – serial TVP
01.50 Boski porządek – Szwajcaria 2017, reż.: Petra Biondina Volpe, wyk.: Marie Leuenberger, Maximilian Simonischek, Marta Zoffoli, Bettina Stucky
03.25 Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, Wstaje dzień, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **05.57** Agropogoda; **06.45** Serwis Info Poranek; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek – co pół godziny; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.51** Pogoda Info; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda Info; **11.59** Serwis Info Dzień; **12.29** Serwis Info Dzień – w tym wiadomości z kraju i świata; **14.50** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.32** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20ta
20.50 Warto rozmawiać
21.40 Studio Lotto
21.49 W tyle wizji
22.31 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.02 Nie da się ukryć Extra
00.32 Pogoda Info
00.45 Wiadomości
01.13 Gość Wiadomości
01.40 Minęła 20ta – prog. public.
02.30 Warto rozmawiać
03.30 W tyle wizji
04.05 W tyle wizji Extra
04.40 Podróż z historią
05.18 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Samson i Dalila – serial fabularny, Brazylia 2011; **06.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **06.55** Cuda Jezusa; **07.50** Rekolacje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś to też Polska; **09.25** Słowo Życia; **09.30** Łaska niepojęta – koncert; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Dzieci Andersa; **11.25** Myśląc Ojczyznę; **11.35** Przyroda w Obiektywie; **11.50** Lusaka Baule; **11.55** Święty na każdy dzień; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Opowieści Starego Testamentu; **12.45** Filmowe Zyciorysy; **13.20** Koncert życzeń; **14.10** Nadludzka miłość; **15.30** Jerash; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Zew natury; **16.55** Świadkowie; **17.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Rekolacje Adwentowe; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przygody Monster Trucków
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec – audycja modlitewna
20.50 Myśląc Ojczyznę
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Stan bezpieczeństwa państwa – program publicystyczny
22.10 Mojesz – 10 przykazań – serial fabularny, Brazylia 2015
22.55 Siedem – cztery
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

TVN

04.50 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Teleshopy; **06.20** My Way; **06.50** Nowa Maja w ogrodzie; **07.20** Akademia Ogrodnika; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.00** Szkoła – program obyczajowy; **13.00** 19+ – program obyczajowy; **13.30** Kobieta na krańcu świata; **14.00** Ugotowani; **15.00** Szpital – program obyczajowy; **16.00** Szkoła – program obyczajowy; **17.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.49** Raport smogowy; **19.50** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (2990); **20.55** Milionerzy; **21.30** Klinika bez tajemnic; **22.30** Osaczeni – film sensacyjny, USA 2015, reż.: John Eric Dowdle; **00.40** Co za tydzień; **01.15** Kobieta na krańcu świata; **01.50** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **02.15** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.00** Malanowski i Partnerzy; **09.30** Malanowski i Partnerzy; **10.00** Dzień, który zmienił moje życie; **11.00** Dlaczego ja?; **12.00** Gliniarze – wyk.: Arkadiusz Krygier, Tomasz Skrzypniak, Ewelina Ruckgaber, Piotr Mróz; **13.00** Trudne sprawy; **14.00** Pierwsza miłość (2969); **14.45** Dlaczego ja?; **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja – magazyn reporterów; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze; **18.00** Pierwsza miłość (2970); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.30** Świat według Kiepskich (54); **20.10** MEGA HIT: Apocalypso – film przygodowy, USA 2006, reż.: Mel Gibson, wyk.: Youngblood Rudy, Antonio Argueta Marco, Brewer Jonathan; **23.00** Oczy smoka – USA 2012, reż.: John Hyams, wyk.: Cung Le, Holmes Johnny, Jean Claude Van Damme; **01.00** Uwiedziona – USA 2015, reż.: Jerry Jameson; **03.05** Tajemnice losu; **04.55** Disco Gramy; **05.40** Teleshopy TV Okazje

Serial M JAK MIŁOŚĆ

TVP 2 – 20.55

Choroba Marty spadnie na nią nagle, w najmniej spodziewanym momencie, i postawi pod wielkim znakiem zapytania jej przyszłość. W dniu, w którym Marta zemdleje na ulicy, będzie właśnie planowała wakacyjny wyjazd nad morze z Anią. Zawroty głowy to będzie pierwszy objaw, że z Martą dzieje się coś złego. Na szczęście pomoże jej uprzejmy przechodzień, który zadzwoni po pogotowie. Nieprzypadkiem Marta trafi do szpitala. W izbie przyjęć nie odzyska świadomości, nie będzie z nią żadnego kontaktu. Nie odpowie nawet na pytania lekarza. Dopiero po kilku minutach jej stan nieznacznie się poprawi.

TVP 1

05.40 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **06.20** Przysięga (67) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **07.10** Elif (624) – serial, Turcja 2014; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Korona królów (298) – telenowela historyczna TVP; **09.20** Ranczo (71): Dzieci rewolucji – serial obyczajowy TVP; **10.15** Komisarz Alex (66): Okup – serial kryminalny TVP; **11.05** Ojciec Mateusz (234): Mamusia – serial kryminalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.15** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda; **12.40** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedyńce – Dzikie Galapagos. W falach oceanu; **14.00** Elif (625) – serial, Turcja 2014; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (68) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.25** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3570); **18.30** Korona królów (299); **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport **19.30** Wiadomości **20.05** Pogoda **20.10** ALARM! **20.30** Leśniczówka (171) **20.55** Zniewolona. Kulisy **21.05** Zniewolona (14) – serial kostiumowy, Ukraina 2019 **21.55** Magazyn Ekspresu Reporterów **23.00** Ocaleni – reality show **00.05** Robocop 3 – film fabularny, USA 1993, reż.: Fred Dekker, wyk.: Robert Burke, Nancy Allen, Rip Torn **02.00** Pole miłości – film fabularny, USA 1992, reż.: Jonathan Kaplan, wyk.: Michelle Pfeiffer, Dennis Haysbert, Brian Kerwin; Dla małoletnich od lat 16 **03.55** Magazyn Ekspresu Reporterów **04.50** Notacje – Alfred Daun. Złoty Zegarek – cykl dokumentalny **05.00** Zakończenie dnia

TVP 2

04.45 Kolo fortuny – teleturniej; **05.20** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (150): Rozterki, część 2 – serial, Niemcy 2018; **06.15** Oltarz św. Jana – reportaż; **06.40** Familiada – teleturniej; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.00** Panorama; **11.05** Pogoda; **11.10** Pytanie na śniadanie Extra; **11.25** Rodzinka.pl (51): Golono – strzyżono – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2152) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Kolo fortuny – teleturniej; **13.05** Teściowie i synowe. Kto tu rządzi? – reality show; **13.35** Gotowi do gotowania. Start! – magazyn kulinarny; **14.10** Dla niesłyszących – M jak miłość (1476) – serial TVP; **15.10** Doktor Kleist – lekarz rodzinny (26): Śmiertelne niebezpieczeństwo; **16.00** Kolo fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Wieź miłość (199); **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Gotowi do gotowania. Start!; **18.55** Teściowie i synowe. Kto tu rządzi? **19.35** Barwy szczęścia (2152) **20.10** Barwy szczęścia (2153) **20.40** Kulisy serialu M jak miłość **20.55** M jak miłość (1477) **21.50** Echo serca (32) **22.50** Ludzkie historie – Jazz na Kalatówkach – film dokumentalny, reż.: Robert Kaczmarek **00.00** O mnie się nie martw (12/13) – serial komediowy TVP **00.55** Rodzinka.pl (266): Szalona babcia – serial komediowy TVP **01.35** Kino bez granic – Serena – dramat, USA/Francja 2014, reż.: Susanne Bier, wyk.: Jennifer Lawrence, Bradley Cooper, Rhys Ifans, Toby Jones **03.30** Sekrety Doliny Krzemowej (1): Burzyciele starego ładu – serial dokumentalny, Wielka Brytania 2017 **04.25** Zakończenie programu

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, Wstaje dzień, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **05.57** Agropogoda; **06.45** Serwis Info Poranek; **06.50** Wstaje dzień; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek – co pół godziny; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.51** Pogoda Info; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda Info; **11.59** Serwis Info Dzień; **12.29** Serwis Info Dzień – w tym wiadomości z kraju i świata; **14.49** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.32** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi **19.30** Wiadomości **19.58** Gość Wiadomości **20.13** Minęła 20ta **21.00** Nie da się ukryć **21.28** Flesz Info Wieczór **21.40** Studio Lotto **21.50** W tyle wizji **22.31** W tyle wizji Extra **23.00** Info Wieczór **23.30** W akcji **23.55** Serwis Info Wieczór **00.07** Pogoda Info **00.20** Wiadomości **00.48** Gość Wiadomości **01.15** Minęła 20ta – prog. public. **02.15** W tyle wizji **02.49** W tyle wizji Extra **03.25** Reportaż TVP INFO **03.43** Taśmy bezpieki **04.14** Taśmy bezpieki **04.45** wojsko – polskie.pl **05.16** Agrobiznes **05.30** Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Mojżesz – 10 przykazań; **06.45** Siedem – cztery; **07.40** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.50** Rekolekcje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo Życia; **08.40** Świadkowie; **09.10** Papież Polak do Rodaków; **09.40** Jerash; **09.50** 100 cudownych miejsc na świecie; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w wierze; **11.35** Mysłąc Ojczyzna; **11.45** Syria; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Sanktuarium polskie; **12.40** Niebieskooki Anioł; **13.30** Ogrody papieskie; **14.00** Mojżesz – 10 przykazań; **14.45** Siedem – cztery; **15.40** 100 cudownych miejsc na świecie; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.30** Kalejdoskop Młodych; **16.50** Express Studencki; **17.00** Nad wodą; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Rekolekcje Adwentowe; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone **19.00** Msza święta w intencji Ofiar katastrofy smoleńskiej w Bazylice Archikatedralnej pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela w Warszawie **20.00** Informacje dnia **20.20** Różaniec **20.50** Mysłąc Ojczyzna **21.00** Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja **21.20** Informacje dnia **21.40** Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny **22.00** Konzentrationslager Flossenbürg **23.45** Geniusz Stworzenia **00.00** Programy powtórkowe

Film kostiumowy ZNIEWOLONA

TVP 1 – 21.05

Intryga Lidii i Grigorija Czerwińskiego (Michał Gawroń) zniszczyła plany Aleksieja, by wykupić Kiti z rąk Piotra Czerwińskiego. Jednak to matka chrzestna Katii, Anna Lwowna (Julia Aug), wstrzymała sprzedaż niewolnicy. Dlaczego? Bo Lidia mówiła jej, że młody Kosacz to drań, który ją podle wykorzystał. – „Był taki namiętny, że uległam. A tydzień temu przyjechał z propozycją. Tego wieczoru przegrał wszystko w karty i zaproponował układ – ożeni się ze mną w zamian za pieniądze na Kiti. Właściwie to najpierw pieniądze, a potem ślub! Targa nim chorobliwa namiętność. Nic go nie powstrzyma, póki się nie zaspokoii!”

TVN

04.50 Uwaga!; **05.15** Mango – Telezakupy; **06.20** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **07.20** Doradca smaku; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.00** Szkoła – program obyczajowy; **13.00** 19+ – program obyczajowy; **13.30** 19+ – program obyczajowy; **14.00** Ugotowani – program kulinarno-rozrywkowy; **15.00** Szpital – program obyczajowy; **16.00** Szkoła – program obyczajowy; **17.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.49** Raport smogowy; **19.50** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (2991) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy – teleturniej; **21.30** Podwójne ryzyko – film sensacyjny, USA/Niemcy/Kanada 1999, reż.: Bruce Beresford; **23.45** Superwizjer – magazyn reporterów; **00.20** Kuba Wojewódzki; **01.20** Oszuści – serial USA; **02.20** Uwaga!; **02.45** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.00** Malanowski i Partnerzy – wyk.: Bronisław Cieślak, Marta Leleniewska, Marek Krupski; **09.30** Malanowski i Partnerzy; **10.00** Dzień, który zmienił moje życie; **11.00** Dlaczego ja?; **12.00** Gliniarze – wyk.: Arkadiusz Krygier, Ewelina Ruckgaber, Piotr Mróz, Tomasz Skrzypniak; **13.00** Trudne sprawy; **14.00** Pierwsza miłość (2970); **14.45** Dlaczego ja?; **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja – magazyn reporterów; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze; **18.00** Pierwsza miłość (2971); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.30** Świat według Kiepskich (55); **20.05** Wataha (3) – serial sensacyjny, Polska 2014, reż.: Michał Gazda; **21.05** Wataha (4); **22.10** Jestem Bogiem – thriller, USA 2011, reż.: Burger Neil, wyk.: Cooper Bradley, Cornish Abbie, Friel Anna; **00.40** Poznaj moich rodziców – komedia, USA 2004, reż.: Jay Roach; **03.05** Tajemnice losu; **04.55** Disco Gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.45 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **06.20** Przysięga (68) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **07.10** Elif (625) – serial, Turcja 2014; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Korona królów (299) – telenowela historyczna TVP; **09.20** Ranczo (72): Przeciek kontrolowany – serial obyczajowy TVP; **10.15** Komisarz Alex (67): Na pełnym gazie – serial kryminalny TVP; **11.05** Ojciec Mateusz (235): Fryzjerka – serial kryminalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.15** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda; **12.40** Rok w ogrodzie Extra; **12.55** Natura w Jedyńce – Dzikie Galapagos. W pułapce raj: **14.00** Elif (626) – serial, Turcja 2014; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (69); **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.25** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3571); **18.20** Zapowiedź Wiadomości; **18.30** Korona królów (300); **18.55** Jeden z dziesięciu; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 ALARM!
20.25 Leśniczówka (172)
20.55 Liga Mistrzów – 6 kolejka: Bayern Monachium – Tottenham Hotspur (1 poł.) (6 kolejka: Bayern Monachium – Tottenham Hotspur)

23.10 Historia bez tajemnic – Moja Solidarność cz. 1. Nasze nadzieje – dokument fabularyzowany, reż.: Sławomir Koehler

00.10 SEAL Team – komando Foki (14) – serial, USA 2017

00.55 Kompania X (14) – serial, Kanada 2015

01.50 wojsko – polskie.pl
02.25 Warto rozmawiać
03.25 Robocop 3 – film fabularny, USA 1993, reż.: Fred Dekker

05.15 Notacje – Arnold Mostowicz. Zemsty nie było – cykl dokumentalny

05.25 Zakończenie dnia

TVP 2

04.40 Koło fortuny – teleturniej; **05.20** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (151): Ból fantomowy, część 1 – serial, Niemcy 2018; **06.10** Pozyteczni.pl; **06.40** Familiada – teleturniej; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.00** Panorama; **11.05** Pogoda; **11.10** Pytanie na śniadanie Extra; **11.25** Rodzinka.pl (52): Kociaki domowe – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2153) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.05** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi? – reality show; **13.35** Gotowi do gotowania. Start! – magazyn kulinarny; **14.10** Dla niesłyszących – M jak miłość (1477) – serial TVP; **15.10** Doktor Kleist – lekarz rodzinny (27): Co za dzień! – serial, Niemcy 2008; **16.00** Koło fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Więzień miłości (200); **18.00** Panorama; **18.25** Pogoda; **18.30** Gotowi do gotowania. Start!; **18.55** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi?

19.30 Barwy szczęścia (2153)
20.05 Barwy szczęścia (2154)
20.35 Kulisy seriali Na dobre i na złe i Na sygnale

20.50 Na dobre i na złe (760): Bliscy nieznajomi

21.55 Na sygnale (251): To wszystko

22.35 Kino relaks – Zawsze tylko ty – film obyczajowy, USA 2009, reż.: Richard Loncraine, wyk.: Renee Zellweger, Kevin Bacon, Nick Stahl

00.30 Świat bez tajemnic – Braciszek Karel – film dokumentalny, reż.: Krystyna Krauze

01.40 Oficer (1/13): Zaręczyny – serial TVP, reż.: Maciej Dejczer, wyk.: Borys Szyc, Paweł Małaszyński, Krzysztof Globisz

02.45 Moje pieczone kurczaki – film obyczajowy

03.50 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, Wstaje dzień, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **05.57** Agropogoda; **06.45** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy dalej; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek – co pół godziny; **09.11** Minęła 9; **10.51** Pogoda Info; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda Info; **11.59** Serwis Info Dzień; **12.29** Serwis Info Dzień – w tym wiadomości z kraju i świata; **14.49** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.32** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20ta
21.00 Nie da się ukryć
21.28 Flesz Info Wieczór
21.40 Studio Lotto
21.49 W tyle wizji
22.31 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.07 Pogoda Info
00.20 Wiadomości
00.48 Gość Wiadomości
01.15 Minęła 20ta – prog. public.
02.15 W tyle wizji
02.50 W tyle wizji Extra
03.32 Taśmy bezpieki
03.58 Taśmy bezpieki
04.35 Podróże z historią
05.15 Agrobiznes
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Geniusz Stworzenia; **07.15** Urodziny w Oświęcimiu; **07.50** Relekwieje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Każdy maluch to potrafi; **09.00** Kalejdoskop Młodych; **09.20** Express Studentki; **09.25** Sanktuarium polskie; **09.45** Święty na każdy dzień; **09.50** Nad wodą; **10.00** Audycja Generalna papieża Franciszka; **11.00** Świat na wyciągnięcie ręki; **11.15** 100 cudownych miejsc na świecie; **11.25** Myśląc Ojczyznę; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ewolucja; **14.00** Ewangelia wg św. Jana; **15.20** Wywiad z dysydentem rosyjskim Władimirem Bukowskim; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Regat; **17.00** Po stronie prawdy; **17.55** Relekwieje Adwentowe; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone

19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przygody Mobilków
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci

20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyznę
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja

21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Filmowe Zyciorysy
23.50 100 cudownych miejsc na świecie

00.00 Programy powtórkowe

TVN

04.50 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Telezakupy; **06.20** Kuchenne rewolucje; **07.20** Doradca smaku; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.00** Szkoła – program obyczajowy; **13.00** 19+ – program obyczajowy; **13.30** 19+ – program obyczajowy; **14.00** Ugotowani – program kulinarno-rozrywkowy; **15.00** Szpital – program obyczajowy; **16.00** Szkoła – program obyczajowy; **17.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.49** Raport smogowy; **19.50** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (2992) – serial obyczajowy, Polska, wyk.: Kazimierz Mazur; **20.55** Milionerzy; **21.30** My Way; **22.00** Kod Merkur – film sensacyjny, USA 1998, reż.: Harold Becker; **00.20** Kości; **01.20** Supercop; **01.55** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **02.20** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.00** Malanowski i Partnerzy; **09.30** Malanowski i Partnerzy; **10.00** Dzień, który zmienił moje życie; **11.00** Dlaczego ja? – serial obyczajowy; **12.00** Gliniarze – wyk.: Arkadiusz Krygier, Tomasz Skrzypniak, Ewelina Ruckgaber; **13.00** Trudne sprawy – serial obyczajowy; **14.00** Pierwsza miłość (2971); **14.45** Dlaczego ja?; **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze; **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.30** Świat według Kiepskich (56) – wyk.: Andrzej Grabowski; **20.10** Poznaj moich rodziców – komedia, USA 2004, reż.: Jay Roach, wyk.: Barbara Streisand, Ben Stiller, Blythe Danner, Dustin Hoffman; **22.45** Ciacho – komedia, Polska 2010, reż.: Patryk Vega; **01.10** Scenariusz na miłość – komedia romantyczna, USA 2014, reż.: Marc Lawrence; **03.25** Tajemnice losu; **04.55** Disco Gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

Film obyczajowy ZAWSZE TYLKO TY

TVP 2 – 22.35

Piękna Anne Devereaux (Renne Zellweger) opuszcza swego męża, lidera zespołu muzycznego i rusza, by znaleźć swoje nowe miejsce w życiu. W tej niezwykłej podróży przez Amerykę lat 50. towarzyszą jej nastoletni synowie. Opowiedziana z perspektywy młodszego syna Georga (Logan Lerman) skrzęta dowcipem historia, prowadzi bohaterów do Hollywood, gdzie wszystko wydaje się możliwe...

TVP 1

05.40 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **06.15** Przysięga (69) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **07.05** Elif (626) – serial, Turcja 2014; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Korona królów (300) – telenowela historyczna TVP; **09.20** Ranczo (73): Świadek koronny – serial obyczajowy TVP; **10.15** Komisarz Alex (68): Uciekinierzy – serial kryminalny TVP; **11.05** Ojciec Mateusz (236): Smażalnia – serial kryminalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.15** Agrobiznes; **12.35** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedyńce – Dziką Holandią cz. 1; **14.00** Elif (627) – serial, Turcja 2014; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (70) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.25** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3572) – telenowela TVP; **18.30** Korona królów (301) – telenowela historyczna TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu

19.25 Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (288) – serial kryminalny TVP
21.30 Sprawa dla reportera
22.25 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.00 Magazyn kryminalny 997
23.50 Iskander (3/4) – serial kryminalny, Francja 2017

00.50 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
01.30 Komisja morderstw (2/12): Zona 209 – serial TVP
02.30 Co słonko widziało – Marta – reż.: Michał Rosa, wyk.: Dominika Kluźniak
03.35 Sprawa dla reportera
04.30 Magazyn śledczy Anity Gargas
05.00 Notacje – Gustaw Holoubek. Stan wojenny – cykl dokumentalny
05.05 Zakończenie dnia

TVP 2

04.40 Koło fortuny – teleturniej; **05.15** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (152): Ból fantomowy, część 2 – serial, Niemcy 2018; **06.10** Operacja Zdrowie – Mięśniaki macicy – choroby kobiece; **06.40** Familiada – teleturniej; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.00** Panorama; **11.05** Pogoda; **11.10** Pytanie na śniadanie Extra; **11.25** Rodzinka.pl (53): Praca, dom, kanapki – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2154) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.05** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi?; **13.35** Gotowi do gotowania. Start! – magazyn kulinarny; **14.10** Na dobre i na złe (760): Bliscy nieznajomi; **15.10** Doktor Kleist – lekarz rodzinny (28): Matczyna miłość; **16.00** Koło fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Wieźień miłości (201); **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Gotowi do gotowania. Start!; **18.55** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi?

19.30 Barwy szczęścia (2154)
20.00 Kulisy serialu Barwy szczęścia
20.10 Barwy szczęścia (2155)
20.40 Filmowe czwartki – Wiesław Kot (4) – felieton
20.45 Filmowe czwartki – Manchester by the Sea – dramat, USA 2016
23.15 Niezwykły dzień Panny Pettigrew – film fabularny, Wielka Brytania/USA 2008, reż.: Bharat Nalluri, wyk.: Amy Adams, Frances McDormand, Ciaran Hinds, Shirley Henderson

00.55 Jumpin' Jack Flash – USA 1986, reż.: Penny Marshall, wyk.: Whoopie Goldberg, Carol Cane, James Belushi
02.50 Zaginiona (4) – Francja 2015
03.45 Art Noc – Scena alternatywna – Stanisław Soyka
04.10 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.39** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, Wstaje dzień, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **06.45** Serwis Info Poranek; **06.50** Wstaje dzień; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.15** Serwis Info Poranek; **08.18** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek – co pół godziny; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.51** Pogoda Info; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda Info; **11.59** Serwis Info Dzień; **12.29** Serwis Info Dzień – w tym wiadomości z kraju i świata; **14.50** Pogoda Info; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień, w tym wiadomości z kraju i świata; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.32** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20-ta
21.00 Nie da się ukryć
21.28 Flesz Info Wieczór
21.40 Studio Lotto
21.50 W tyle wizji
22.31 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.07 Pogoda Info
00.20 Wiadomości
00.48 Gość Wiadomości
01.15 Minęła 20-ta
02.15 W tyle wizji
02.49 W tyle wizji Extra
03.24 Pogoda Info
03.35 Taśmy bezpieki
04.06 Taśmy bezpieki
04.37 Podróże z historią
05.15 Agrobiznes
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Audycja Generalna papieża Franciszka; **07.00** Próba wiary. Św. Jan Bosco; **07.50** Rekolekcje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Przygody Mobilków; **09.00** Na zdrowie; **09.25** Święty na każdy dzień; **09.30** Regal; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Mysłąc. Odczynna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Po stronie prawdy; **13.20** Kontynent nadziei; **13.55** Święty na każdy dzień; **15.45** Niedziela; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **16.35** Porady Medyczne Bonifratrów; **16.55** Źródło; **17.00** Źródło; **17.05** Odwaga wiary; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Rekolekcje Adwentowe; **18.00** Msza święta z Watykanu w święto NMP z Guadalupe

19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przyjaciele i bohaterowie
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Głos Polski
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Przyroda i ludzie
22.30 Z wędką nad wodę w Polskę i Świat
23.00 Guadalupe – żywy obraz
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

Serial kryminalny
OJCIEC
MATEUSZ

TVP 1 – 20.35

Bogna Stejkowska wpada do męża na uczelnię. Rajmund rozmawia z Anitą, jedną ze studentek. Gdy żona widzi jego spojrzenie, nie potrafi ukryć bólu. W rozmowie z księdzem posądza męża o zdradę. Możejk odwozi Dominika do szkoły. Martyna mówi mu, że szuka lokum na kilka dni, bo ma awarię kanalizacji. Policjant proponuje, by wraz z Tosią wprowadziła się do niego. Na komisariat przychodzi Gabi. Dziewczyna szuka Dziubaka, ponoć umówili się przez portal randkowy. Rozhisteryzowany Andrzej Matuszak skarży się Możejk, że żona podtruwa go cykutą. W tym samym czasie jego żona Malwina skarży się na plebanię, że mąż zbiera cykutę i oskarża ją, że chce go zabić. Nocul i Dziubak jadą do Matuszaków, niestety, nikogo nie zastają...

TVN

04.50 Uwaga!; **05.15** Mango – Telezakupy; **06.20** Kuchenne rewolucje; **07.20** Doradca smaku; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.00** Szkoła – program obyczajowy; **13.00** 19+ – program obyczajowy; **13.30** 19+ – program obyczajowy; **14.00** Ugotowani – program kulinarno-rozrywkowy; **15.00** Szpital – program obyczajowy; **16.00** Szkoła – program obyczajowy; **17.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.49** Raport smogowy; **19.50** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku; **20.15** Na Wspólnej (2993) – serial obyczajowy, Polska, wyk.: Kazimierz Mazur; **20.55** Milionerzy; **21.30** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **22.35** Mój biegun – film obyczajowy, Polska 2013, reż.: Marcin Głowacki; **00.25** Klinika bez tajemnic; **01.25** Kłopotowanie – sposób na nieśmiertelność; **01.55** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **02.20** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.00** Malanowski i Partnerzy; **09.30** Malanowski i Partnerzy; **10.00** Dzień, który zmienił moje życie; **11.00** Dlaczego ja?; **12.00** Gliniarze – wyk.: Arkadiusz Krygier, Piotr Mróz, Tomasz Skrzypniak, Ewelina Ruckgaber; **13.00** Trudne sprawy; **14.00** Pierwsza miłość (2972); **14.45** Dlaczego ja?; **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja – magazyn reportażowy; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze; **18.00** Pierwsza miłość (2973); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Świat według Kiepskich (57); **20.10** Inna kobieta – USA 2014, reż.: Nick Cassavetes, wyk.: Coster – Waldau Nikolaj, Diaz Cameron, John-son Don; **22.40** Wojna żeńska – męska – komedia, Polska 2011, reż.: Łukasz Palkowski, wyk.: Maja Bohosiewicz, Sonia Bohosiewicz, Grażyna Szapolowska; **01.40** Chirurdzy; **01.55** Chirurdzy; **03.00** Tajemnice losu; **04.55** Disco gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.40 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **06.15** Przysięga (70) – serial obyczajowy, Turcja 2019; **07.10** Elif (627) – serial, Turcja 2014; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Korona królów (301) – telenowela historyczna TVP; **09.10** Magazyn śledczy Anity Gargas; **09.45** Okrasa łamie przepisy – Największe kartacze; **10.15** Komisarz Alex (69); Bratobójstwo – serial kryminalny TVP; **11.05** Ojciec Mateusz (237): Wielka szansa – serial kryminalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.15** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedyne – Dżika Holandia cz. 2; **14.00** Elif (628) – serial, Turcja 2014; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka; **16.05** Przysięga (71); **17.00** Telexpress; **17.20** Pogoda; **17.25** Jaka to melodia?; **18.00** Klan (3573); **18.30** Korona królów – taka historia... (50); **18.55** Jeden z dziesięciu
19.25 Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn interwencyjno-śledczy
20.35 Dziewczyny ze Lwowa (51): Rozstaje drog – serial obyczajowy TVP, wyk.: Anna Maria Buczek, Marian Dziędział, Katarzyna Uchnerska, Magdalena Wróbel, Krzysztof Stelmazyk
21.30 Werdykt: spektakl teatralny
23.10 Pociąg śmierci do Denver – thriller, USA 1999
01.20 SEAL Team – komando Foki (14) – serial, USA 2017
02.10 Kompania X (14) – serial, Kanada 2015
02.55 Magazyn kryminalny 997
03.45 Ocaleni – reality show
04.45 Notacje – Zofia Romaszewska. 13. Grudnia – cykl dokumentalny
04.55 Zakończenie dnia

TVP 2

04.35 Kolo fortuny – teleturniej; **05.10** Doktor z alpejskiej wioski – nowy rozdział (153): Osobne drogi, część 1 – serial, Niemcy 2018; **06.05** Planeta lasów. Królestwo jałowców – film dokumentalny, Hiszpania 2017, reż.: Juan Antonio Rodriguez Llano, Luis Miguel Ruiz Gordon; **06.40** Familiada – teleturniej; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.10** Panorama; **11.05** Pogoda; **11.10** Pytanie na śniadanie Extra; **11.25** Rodzinka.pl (54): Prawko – serial komediowy TVP; **11.55** Barwy szczęścia (2155) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Kolo fortuny; **13.05** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi?; **13.35** Gotowi do gotowania. Start!; **14.10** O mnie się nie martw (12/13); **15.10** Doktor Kleist – lekarz rodzinny (29): Katastrofy; **16.00** Kolo fortuny; **16.35** Familiada; **17.10** Więzy miłości (202); **18.00** Panorama; **18.20** Pogoda; **18.30** Gotowi do gotowania. Start!; **18.55** Teściowie i synowie. Kto tu rządzi?
19.30 Barwy szczęścia (2155)
20.00 Kulisy serialu Barwy szczęścia – felieton
20.10 Barwy szczęścia (2156)
20.35 Czar Par – program rozrywkowy
21.35 Czar Par – dogrywka, program rozrywkowy
22.15 Muzyka na weekend – magazyn muzyczny
23.25 Zawsze tylko ty – film obyczajowy, USA 2009, reż.: Richard Loncraine, wyk.: Renee Zellweger, Kevin Bacon, Nick Stahl
01.20 Manchester by the Sea – dramat, USA 2016
03.40 Niezwykły dzień Panny Pettigrew – film fabularny, Wielka Brytania/USA 2008, reż.: Bharat Nalluri, wyk.: Amy Adams, Frances McDormand, Ciaran Hinds, Shirley Henderson
05.05 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.35 Powitanie: Poranek; **05.59** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **06.36** Pogoda Info; **06.39** Wstaje dzień; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.06** Pogoda Info; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Serwis Info Poranek; **08.10** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.24** Pogoda Info; **11.59** Serwis Info Dzień; **12.50** Pogoda Info; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda Info; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.59** Dla niesłyszących: Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Telexpress; **17.15** Telexpress Extra; **17.32** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.20** Panorama opinii; **18.37** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość
Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.28 Flesz Info Wieczór
21.40 Studio Lotto
21.49 W tyle wizji
22.31 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.07 Pogoda Info
00.20 Wiadomości
00.48 Gość
Wiadomości
01.15 Forum
02.15 W tyle wizji
02.50 W tyle wizji Extra
03.25 O co chodzi
03.55 Taśmy bezpieki
04.26 Taśmy bezpieki
04.57 Podróże z historią
05.37 Agrobiznes
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Guadalupe – żywy obraz; **06.55** Mała Nellie od Świętego Boga; **07.25** Przyroda i ludzie; **07.50** Rekreacje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo Życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i Świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Duc in altum; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Koncert o bl. Księdzu Jerzym Popieluszko; **10.55** Przymusowa izolacja; **11.25** Głos Polski; **11.35** Stan wojenny; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Więźniarki; **13.50** Cud wirującego słońca; **14.20** Stan wojenny; **14.45** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.55** Słowo Życia; **15.00** Modlitwa w Godzinie Miłosierdzia; **15.20** Mocni w wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy sakrament; **16.35** Świat na wyciągnięcie ręki; **17.00** Nasze pasje; **17.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Rekreacje Adwentowe; **18.00** Anioł Pański;
18.05 Informacje dnia;
18.15 Westerplatte Młodych;
18.55 Niedziela;
19.00 Warto zauważyć...
19.30 Opowieści Theo
19.45 Modlitwa
z telefonicznym udziałem dzieci
Informacje dnia
20.00 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Ziemia Obiecana
22.50 Kobiety wolności
23.30 Przymusowa izolacja
00.00 Programy powtórkowe

TVN

04.50 Uwaga!; **05.15** Mango – Telezakupy; **06.20** Kuchenne rewolucje; **07.20** Doradca smaku; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **12.00** Szkoła – program obyczajowy; **13.00** 19+ – program obyczajowy; **13.30** 19+ – program obyczajowy; **14.00** Ugotowani – program kulinarno-rozrywkowy; **15.00** Szpital – program obyczajowy; **16.00** Szkoła – program obyczajowy; **17.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **18.00** Ukryta prawda – program obyczajowy; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.49** Raport smogowy; **19.50** Uwaga!; **20.00** Interstellar – film sci-fi, USA/Wielka Brytania/Kanada/Islandia 2014, reż.: Christopher Noal, wyk.: Matthew McConaughey, Anne Hathaway, Jessica Chastain; **23.35** Pakt z diabłem – film sensacyjny, Chiny/USA 2015, reż.: Scott Cooper, wyk.: Johnny Deep, Joel Edgerton; **02.00** Kuba Wojewódzki; **03.00** Uwaga!; **03.20** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.00** Malanowski i Partnerzy; **09.30** Malanowski i Partnerzy; **10.00** Dzień, który zmienił moje życie; **11.00** Dlaczego ja?; **12.00** Gliniarze – wyk.: Arkadiusz Krygier, Tomasz Skrzypniak; **13.00** Trudne sprawy; **14.00** Pierwsza miłość (2973); **14.45** Dlaczego ja?; **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja – magazyn reporterów; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze; **18.00** Pierwsza miłość (2974) – wyk.: Aneta Zając, Aleksandra Zienkiewicz; **18.45** MIKOŁAJOWY BŁOK REKLAMOWY; **18.55** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.30** Świat według Kiepskich (58) – wyk.: Andrzej Grabowski, Marzena Kipiel – Szuka, Bartosz Żukowski, Barbara Mularczyk; **20.05** Lot 1. Gwiezdne wojny – historie – USA 2016, reż.: Edwards Gareth, wyk.: Diego Luna, Donnie Yen, Felicity Jones; **22.55** Wilk – horror, USA 1994, reż.: Nichols Mike; **01.45** Babilon MMA Radom; **03.15** Tajemnice Iosu; **04.55** Disco gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

Thriller POCIĄG ŚMIERCI DO DENVER

TVP 1 – 23.10

Po zboczach Gór Skalistych, w stronę Denver zmierza pociąg wypełniony śmiercionośnymi chemikaliami. W wyniku awarii hamulców maszyna wymyka się spod kontroli. Na domiar złego okazuje się, że w jednym z wagonów przewożona jest bomba atomowa. Agent rządowy John Sager (Rob Lowe) wraz z ekipą ratunkową rozpaczliwie próbuje powstrzymać zbliżającą się katastrofę. Rob Lowe, dość dobry aktor, nie ma od dłuższego czasu szczęścia do lepszych ról, tym razem też przypadł mu udział w tzw. średniaku.

TVP 1

05.15 Klan (3569) – telenowela TVP;
05.35 Klan (3570) – telenowela TVP;
06.00 Klan (3571) – telenowela TVP;
06.25 Sprawa dla reportera; **07.20** Rok w ogrodzie; **07.45** Rok w ogrodzie Extra;
08.00 Pełnosprawni – magazyn dla niepełnosprawnych; **08.25** wojsko-polskie.pl; **08.55** Studio Raban; **09.20** Rodzinny ekspres – Miłość do siebie; **09.55** Agent Cody Banks 2: Cel Londyn – film fabularny, USA/Kanada 2004, reż.: Kevin Allen, wyk.: Frankie Muniz; **11.45** Młody Piłsudski (2) – serial historyczny TVP;
12.40 Fascynujący świat – W świątecznych fabrykach; **13.55** Okrasa łamie przepisy; **14.25** Z pamięci; **14.30** Kulisy Postaw na milion; **14.40** Ojciec Mateusz (288); **15.35** Skoki Narciarskie – Puchar Świata Klingenthal – konkurs drużynowy (studio); **16.00** Skoki Narciarskie (1 seria); **17.00** Teleexpress; **17.05** Skoki Narciarskie (2 seria); **18.15** Zapowiedź Wiadomości; **18.30** Postaw na milion; **19.25** Sport
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM! – magazyn interwencyjno-śledczy
20.35 Komisarz Alex (162): Córeczka – serial kryminalny TVP, wyk.: Krystian Wieczorek, Antoni Pawlicki, Magdalena Walach
21.30 Hit na sobotę – Siedmiu wspańiałych – western, USA 2016, reż.: Antoine Fuqua, wyk.: Denzel Washington, Chris Pratt, Ethan Hawke, Vincent D'Onofrio, Haley Bennett
23.50 Jej twarz – dramat, USA 2016, reż.: Sean Penn, wyk.: Charlize Theron, Javier Bardem, Jean Reno, Adele Exarchopoulos, Jared Harris
02.10 Pociąg śmierci do Denver – thriller, USA 1999
04.10 Z pamięci
04.15 Zakończenie dnia

TVP 2

05.15 Barwy szczęścia (2152) – serial obyczajowy TVP; **05.45** Barwy szczęścia (2153) – serial obyczajowy TVP;
06.20 Dla niesłyszących – M jak miłość (1476) – serial TVP, wyk.: Teresa Lipowska, Małgorzata Rożniatowska, Małgorzata Pieńkowska; **07.15** Pytanie na śniadanie – w tym: Pogoda Flesz; **10.55** Pogoda; **11.00** Pytanie na śniadanie Extra; **11.30** To je Borowicz. Podróże ze smakiem; **12.00** The Wall. Wygraj marzenia – teleturniej; **13.00** O mnie się nie martw (12/13) – serial komediowy TVP;
14.00 Familiada – teleturniej; **14.35** Kolo fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2019 – widowisko muzyczne; **16.15** Rodzinka.pl (266): Szalona babcia – serial komediowy TVP;
16.45 Dla niesłyszących – Słowo na niedzielę – Skąd brać nadzieję; **17.00** Piłka nożna – PKO Ekstraklasa: 19 kolejka: Śląsk Wrocław – Lech Poznań (studio); **17.20** Piłka nożna – PKO Ekstraklasa: 19 kolejka: Śląsk Wrocław – Lech Poznań
19.35 Lajki!
20.05 The Voice Senior (3) Przesłuchania w ciemno
21.10 The Voice Senior (4) Przesłuchania w ciemno
22.15 Szansa na sukces
23.25 Ostatni prom – dramat, reż.: Waldemar Krzystek, wyk.: Krzysztof Kolberger, Agnieszka Kowalska, Dorota Segda, Ewa Wencel, Artur Barciś, Jerzy Zelnik, Aleksander Bednarek, Przemek Kotek, Karolina Roczek, Jan Blecki
01.00 Jak dogryźć mafii – film fabularny, USA 2017, reż.: Mark Cullen, wyk.: Bruce Willis, John Goodman
02.40 Zakończenie dnia

TVP INFO

05.55 Powitanie: Poranek; **05.59** Serwis Info Poranek – co pół godziny; wiadomości z kraju i świata – w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **06.21** Pogoda Info;
06.59 Serwis Info Poranek; **07.21** Pogoda Info; **09.15** Salon dziennikarski – program publicystyczny; **09.59** Serwis Info Dzień weekend – co pół godziny; w tym Info Poranek, Pogoda, przegląd porady; **10.23** Pogoda Info; **14.22** Pogoda Info; **14.29** Dla niesłyszących. Serwis Info Dzień weekend w tym: Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów na temat sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej; **15.00** Debata TVP INFO; **15.54** Pogoda Info; **17.00** Teleexpress; **17.04** Teleexpress Extra; **17.21** Serwis Info Dzień weekend; **17.32** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiety; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20ta
21.00 Nie da się ukryć
21.28 Flesz Info Wieczór
21.40 Studio Lotto
21.50 Studio Polska
23.30 Info Wieczór
00.00 Salon dziennikarski
00.52 Wiadomości
01.20 Gość Wiadomości
01.47 Minęła 20-ta
02.47 Nie da się ukryć
03.15 Flesz Info Wieczór
03.38 Kobiety
04.06 Reportaż TVP INFO
04.23 Panie na zamku
05.28 Głębia ostrości
05.50 Zakończenie dnia

TV TRWAM

06.00 Ziemia obiecana; **06.50** Kobiety wolności; **07.30** 180 lat na zdrowie; **07.40** 100 cudownych miejsc na świecie; **07.50** Relekcje Adwentowe; **07.55** Świat w obrazach; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo Życia; **09.00** Telewizyjny Uniwersytet Biblijny VIII rok; **10.00** Informacje dnia; **10.20** Święta na każdy dzień; **10.25** Mysłac Ojczyzna; **10.35** Polski Punkt Wzroku; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć...; **12.50** Porady Medyczne Bonifratrów; **13.20** Siódmy sakrament; **13.45** Ocalić od zapomnienia; **13.55** Niedziela; **14.00** Nie ma kapłaństwa bez Krzyża; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jan Paweł II i Prymas Stefan Kardynał Wyszyński; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.30** Okiem kamery; **17.55** Relekcje Adwentowe; **18.00** Anioł Pański; **18.05** Informacje dnia; **18.15** Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Katecheza bpa Antoniego Długosza
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Mysłac Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Wzroku
22.00 Historia Królowej Estery
22.55 Święta Klara
23.50 100 cudownych miejsc na świecie
00.00 Programy powtórkowe

Western SIEDMIU WSPANIAŁYCH

Armia bandytów terroryzuje małą wioskę na pograniczu amerykańsko-meksykańskim. Zrozpaczeni farmerzy zwracają się z prośbą o pomoc do grupy rewolwerowców. Siedmiu najemników postanawia stawić czoło przeważającym siłom przeciwnika, choć wydają się nie mieć szans. Czy najtwardsi rewolwerowcy będą w stanie uwolnić wioskę spod bandyckich rządów? Czy zapewnią mieszkańcom spokój i bezpieczeństwo?

TVP 1 – 21.30

TVN

04.50 Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **05.15** Mango – Telezakupy; **07.30** Dzień Dobry TVN – magazyn; **11.00** Na Wspólnej Omnibus (761) – serial obyczajowy, Polska; **12.50** MasterChef – program rozrywkowy; **14.25** Top Model – program rozrywkowy; **16.00** Domowe rewolucje – program rozrywkowy; **17.00** Starsza pani musi fiknąć; **18.00** Kuchenne rewolucje – program kulinarno-rozrywkowy; **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.44** Raport smogowy – poznaj kolory powietrza; **19.45** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **20.00** Piraci z Karaibów: Skrzynia umarłaka – film przygodowy, USA 2006, reż.: Gore Verbinski, wyk.: Johnny Deep, Orlando Bloom, Keira Knightley; **23.05** Pitch Perfect II – komedia, USA 2015, reż.: Elizabeth Banks, wyk.: Anna Kendrick, Rebel Wilson, Hailee Steinfeld, Brittany Snow, Skylar Astin; **01.25** MasterChef; **02.55** Uwaga! – program interwencyjno-śledczy; **03.15** NOC Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Scooby-Doo! Pora Księżycowego Potwora – animacja, USA 2015, reż.: Paul McEvoy; **10.10** Ewa gotuje; **10.40** Asterix w Brytanii – Francja 1986, reż.: Van Pino Lamsweerde; **12.20** Ojciec panny młodej 2 – komedia familijna, USA 1995, reż.: Shyer Charles, wyk.: Steve Martin, Diane Keaton, Martin Short, Kimberly Williams; **14.45** Queen of Poland 2019; **15.45** XXIV Rybnicka Jesień Kabaretowa – RYJEK 2019; **17.45** Chłopaki do wzięcia; **18.20** Chłopaki do wzięcia; **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Świat według Kiepskich (59); **20.05** Opowieści z Narnii: Książę Kaspian – USA 2008, reż.: Adamson Andrew, wyk.: Ben Barnes, Castellitto Sergio, Dinklage Peter, Georgie Henley; **23.20** Sara – film akcji, Polska 1997, reż.: Maciej Ślesicki; **01.55** Bez bagażu – komedia romantyczna, USA 2013, reż.: David E. Talbert; **04.00** Tajemnice losu; **04.55** Disco gramy; **05.40** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy” nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 29 XI 2019 r.

Franciszkanie w Ziemi Świętej otrzymali w prezencie od papieża Franciszka część relikwii żłóbka Dzieciątka Jezus, czczonych w rzymskiej bazylice Santa Maria Maggiore.

Kustosz franciszkanów w Ziemi Świętej o. Francesco Patton przyjął relikwie 29 listopada w Jerozolimie. Wierni mogli oddać im hołd po Mszy Świętej w centrum pielgrzymkowym Notre Dame w Jerozolimie. Następnie w procesji przeprowadzono je na uroczyste nieszpory w klasztorze franciszkanów na Starym Mieście. W sobotę 30 listopada zostały uroczysto przeniesione do Betlejem, gdzie były wystawione w katolickim ko-

fol. PAP/EPN/Abel Safadi

Relikwie żłóbka w Betlejem

ściele św. Katarzyny, sąsiadującym z Bazyliką Narodzenia.

Delegat apostolski w Jerozolimie abp Leopoldo Girelli powiedział, że przekazanie relikwii stanowi gest sympatii Franciszka dla narodu palestyńskiego. Natomiast chrześcijański burmistrz Betlejem Anton Salman stwierdził, że powrót relikwii żłóbka do Betlejem był możliwy dzięki staraniu prezydenta Ab-basa podczas jego wizyty w Watykanie.

Relikwie żłóbka podarował papieżowi Teodorowi I (642-649) Sofroniusz, patriarcha Jerozolimy w latach 634-638 lub 644. Papież pochodził z Jerozolimy, jego ojciec był biskupem w Ziemi Świętej. W okresie rządów Sofroniusza doszło do podboju Jerozolimy przez muzułmanów, którzy stali się nowym elementem politycznym i militarnym na Bliskim Wschodzie. W kwietniu 637 r., po wielomiesięcznym oblężeniu Jerozolimy, Sofroniusz poddał święte miasto w ręce kalifa Omara.

fol. PAP/EPN/Abel al Hashlamoun

Dzień modlitwy i pomocy materialnej Kościołowi na Wschodzie

8 GRUDNIA 2019

II NIEDZIELA ADWENTU

Dni Młodzieży – Kijów

Wakacje z Bogiem dla dzieci z Mariupola – Ukraina

Kościół Matki Bożej Nieustającej Pomocy – Szemiatowo – Białoruś

Zbiórka organizowana
przez **Zespół Pomocy**
Kościołowi na Wschodzie
przy Sekretariacie Konferencji
Episkopatu Polski

Czekamy na Twoją pomoc!

SKWER KARD. S. WYSZYŃSKIEGO 6, 01-015 WARSZAWA, TEL. + 48 22 53 04 872

KONTO BANKOWE: SANTANDER PL 89 1090 1014 0000 0000 0301 4449

www.wschod.misje.pl

**NAJLEPSZY
MIESIĘCZNIK
LITURGICZNY
W POLSCE!**

**NAGRODY
dla prenumeratorów!**

**pielgrzymki
organizowane
z okazji 100-lecia
urodzin
św. Jana Pawła II
dla 2 osób do Włoch
i Watykanu
oraz do Krakowa,
Wadowic
i Kalwarii
Zebrzydowskiej.**

**Już ćwierć wieku redagowany przy współpracy
naszych czytelników i najlepszych autorów!**

**Z OREMUS aktywnie i pełnie uczestniczysz we Mszy Świętej.
OREMUS pomaga żyć Ewangelią, o czym przekonuje
kardynał Konrad Krajewski.**

**Znajdziesz tu codzienną liturgię wzbogaconą trafnymi wprowadzeniami i rozważaniami
trafiającymi w punkt, niezwykle poruszającymi serce i sumienie katolika oraz starannie
dobrane modlitwy wiernych i propozycje śpiewów.**

**12.01.2020 r. o godz. 18.00 zapraszamy na doroczną Mszę Świętą
odprawianą w intencji czytelników naszych czasopism
w kościele Najświętszej Marii Panny Matki Miłosierdzia,
ul. św. Bonifacego 9 w Warszawie.**

**szczegóły na:
www.wydawnictwo.pl**

WYDAWNICTWO PROMIC

ul. Św. Bonifacego 9/1, 02-914 Warszawa, tel. 22 651 90 54, e-mail: sprzedaz@wydawnictwo.pl